АКОРДИ.

АКОРДИ

АНТОЛЬОҐІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІРИКИ ВІД СМЕРТИ ШЕВЧЕНКА.

УЛОЖИВ

ІВАН ФРАНКО.

З ІЛЮСТРАЦІЯМИ ЮЛЇЯНА ПАНЬКЕВИЧА.

У ЛЬВОВІ, 1903.

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОЇ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ.

З друкарні Наукового Тов. ім. Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Пантелеймон Куліш.

Заспів.

Удосьвіта встав я, темно ще на двóрі;
Де не де по хатах ясне сьвітло сяє;
Сяє ясне сьвітло, як на небі зорі...
Дивуюсь, радію, у серця питаю:

„Скажи, віще серце, чи скоро сьвіт буде?“
„Ой скоро сьвіт буде, прокинуть ся люде,
У всяке віконце засіяє сонце!“

Ой ударю-ж з разу у струни живії:
„Прокиньтесь, вставайте старії й малії!“

Віщуванням новим серце моє бєть ся,
Через край із серця рідне слово ллєть ся.

Молитва.

Всесильний, я тобі молю ся,
Молекул космоса твогó...
Де ти, хто ти — даремно бю ся, —
Ні, не збагну во вік сьогó!

Во вік науці не обняти
Всього́, що ти создав єси;
Даремне розум наш крилатий
Шукає краю небеси.

Знемігши ся, на ту пилинку
Спускаєть ся, що ми звемо́
Вселенною, що на хвилинку
Її в імперії рвемо́.

І тут безодня животвору,
І тут премудрість без кінця...
Однаково горі і долу
Сияє сьвіт твого лиця.

Молюсь, не дай мені з розпуки
Зректи ся розуму мого!
Нехай не гасне сьвіт науки
В проміннях сяєва твого.

Нехай мій дух в земній юдолї
Не знижуєть ся до зьвірят,
З твоєї пресьвятої волї
Нехай во віки буде сьвят.

Муза.

Музо, безхитросна, проста дївчино стидлива,
Вбога селяночко, співом та сьміхом щаслива!

Ти до мене́, сироти, як сестра пригорнулась,
На починання благе в тихім серцї почулась.

В-двох ми з тобою обходимо всю Україну,
Словом спасенним витаємо добру людину.

І де слова наші в душу сьвяту западають,
Там віковічно пахущі квітки процвитають;

Раєм Господнїм намучене серденько віють,
І животворні, великі надії в них сїють.

До кобзи.

Кобзо моя, непорочна утїхо!
Чом ти мовчиш? Задзвони менї стиха!
Голосом правди сьвятої дзвони,
Наші пригоди менї спомяни.
Може чиє ще не спідлене серце
Тяжко забєть ся, до серця озветь ся,
Як на бандурі струна́ до струни́.

Хто не здолїє озва́тись словами,
Хай обізветь ся дрібними сльозами;
Ти-ж своє слово дзвони-промовляй,
Душам братерським заснуть не давай.
Хай недовірки твої камянїють,
Хай вороги твої з жалю нїміють, —
Рідну сїм'ю ти до купи ззивай.

Гей, хто на сум благородний багатий,
Сходьте ся мовчки до вбогої хати,
Мовчки сїдайте по голих лавках,
Мовчки сумуйте по вбогих братах.
Темно на дворі, зоря не зоріє,
Вітер холодний від півночи віє,
Квилять вовки по степах-облогах.

Кобзо! ти наша відрада єдина...
Поки прокинеть ся сонна країна,
Поки діждеть ся живої весни,
Ти нам по хатах убогих дзвони!
Стиха дзвони, нехай мучене серце
Важко забєть ся, до серця озветь ся,
Як на бандурі струна до струни.

На чужій чужині.

І тебе вже отсе не побачу до віку, мій краю коханий,
Не побачу степів тих роскішних, гаїв тих співучих;
І поляжу без слави в могилї чужій та нікому незнаній,
І забудуть мене на Славуті-Днїпрі, на порогах ревучих.

Не забудеш мене, поки віку твого́, моя нене Вкраїно,
Поки мова твоя голосна у піснях, як срібло́ чисте дзвонить;
На що глянеш, усюди згадаєш твого бідолашного сина;
Від тебе́, моя нене, його туподумство людське́ не заслонить.

Про зелені садки, про пахучі квітки
Ми, бувало, під кобзу співаєм;
А тепер мовчимо, мов сном вічним спимо,
І охоти до співу не маєм.

Коли-ж хто иньший раз чує співи від нас,
То в тих співах страшне щось таїть ся:
Мов в руїнах сичі завивають в ночі,
Мов голосить зловіщая птиця.

Хто кого не злюбив, хто кому зло зробив, —
Наша кобза про те вимовляє;
Мов ворожу ходу вона чує біду,
І журбою нам серце сповняє...

Колись прийде той час, що подасть правда глас
І зруйнує лукаву споруду;
До тісї-ж пори ти нам, кобзо, дзвони,
Та приближуй день божого суду!

Степ.

Блакитне небо, мов дугасте море,
Безоднею порожньою стоїть.
Під сонцем степ, козацьке дике поле,
Огнем переливаєть ся, жахтить.

Гарячий вітер хилить-нахиляє
Траву хвилясту стиха до землї,
І в прозірні́й, золоченій імлї
Даль степова мов то́не, пропадає.

Понад безкрайним полем жар німий
Переливаєть ся, пливе високо;
Розтоплюєть ся воздух осяйни́й,
Тїснить у грудях дух і слїпить око.

Дивлюсь кругом: не фарбами, — огнями
Картина сьвіто-іскрява горить;
Над нею любо попід небесами
Музика, мов срібло тонке, дзвенить.

То жайворонок, лїрни́к одинокий,
Зайняв одрадну серцю висшину,
І звеселяє сьвіт шумно-широкий,
Співаючи про волю та весну.

Нїмує степ: йому байдуже воля,
Се немовлятко сонне в сповиткý:
Судилась велетню дрімлива доля
На довгому, порожньому віку.

Закутавсь у свої зелені шати,
Пахущі мовчки нюхає квітки;
Над ним по вітру носють ся крилаті
Метелики, як марево легкі...

Заворожена криниця.

У сестри моєї тихо
Процьвітає сад в ограді:
Кинамон — моя утїха,
Нард, алое в любім са́дї.

Там квітки як в божім раю,
Що на Тиґрі да Евфратї
Зорями в траві зоряють,
Тонуть-плавлють вароматї.

Там ґранати наливнії,
Солодощів дивних повні, —
Гудуть бжоли золотиї,
Мов з Едему тихі дзвони.

Серед саду-винограду
В кринах схована криниця, —
Мойму серцю на відраду
Зачарована водиця.

Заворожена й заклята,
Щоб не знали люди ходу,
Бо призначено для брата
Чисту воду-прохолоду.

Вітре тихий від заходу,
Вволи волю мого серця:
Повінь чарами на воду,
Нехай ллєть ся, нехай ллєть ся!

Вітре буйний Аквілоне,
Подми чарами, крилатий,
На ті нарди, кинамони,
Нехай каплють аромати!

Славянська ода.

Відгук на панславістичне гуканнє по Европі российського архистратига Скобелева, 1882 р.

> Славянскіе-ль ручьи сольются въ русскомъ морѣ,
> Оно-ль изсякнетъ, вотъ вопросъ!
>
> Пушкинъ.

Обманщице, кого ти не лестила,
Кому мягких не слала ти перин?
Ще мало ти людий занапастила,
Що вірили обіцянкам твоїм?

„Сьвятою“ ти себе провозгласила
І небеса під себе осягла,
А на землї твоя нечиста сила
Славянську кров сто ріками лила́.

Обняти сьвіт залїзними руками
Силкуєш ся, щоб людському уму
Спорудити з продажнїми попами
Вселенськую, безвихідну тюрму.

І всїх Славян скликаєш во єдино:
„Зливайте ся! Я — море, ви — руч'ї!
Коріте ся і нахиляйте спину,
Хилїте ся під присуди мої!

„У мене ви дознаєте впокою,
Як праведні у Бога за дверми:
У ба́гнищі, стоячою водою
Гнистимете з московськими людьми.

„А як на вас коли, в лиху годину,
Воздвигне враг безощадну́ війну,
То виріже вас тілько половину,
А там прийду і вас обороню“.

Да славить ся народ освободитель!
Да шествує у слїд його біда!
Да буде він во віки побідитель!
Да ллєть ся кров славянська як вода!

Плач козаків у неволї.

Із поеми „Маруся Богуславка“.

Віє вітер, повіває, синє море грає;
Золотом його з заходу сонце заливає.
Та нї золота на морі, нї на небі сонця
Не побачить бідний бранець із свого віконця.
У горі над головою мов каганчик сяє,
Мутним сьвітом кострубаті стїни обливає.

Бо не дармо Чорною та башта зветь ся:
Чорно, темно, сумно, гірко там живеть ся.
О якеж воно життє у домовинї!
Серце ниє у неволї на чужинї;
Думка вороном лїтає по Вкраїнї,
Кряче, плаче, поклоняєть ся родинї,
Та нема рятунку при лихій годинї.

Сорок їх сидить у баштї без одного,
Що коня в степу сїдлали степового,
Не питаючись, не боючись нїкого.

Тих, що бурею на море вилїтали,
На лиман мов стадо лебедів спадали,
Кого стріли, жакували-плїндрували,
Супротивного у полї трупом клали,
На днї моря темний похорон справляли;
Не одну ґалєру на пожар пускали,
Попелами беріг не один вкривали;
До невольницьких базарів налїтали,
Козаків братів з неволї визволяли;
На Вкраїнїріднїй славою сияли,
Мов квітки в городї пишно процвитали...

І понуро мовчять молодцї-низовцї чуприндирі...
Без одного сидять їх у баштї десятків чотирі.
Вже від нужі облазили в хирних обірванцїв гирі,
І в кулак, як мовляв той кобзар, з голоднечі трубили.

У віконечко їм милосерна рука подавала
Трохи хлїба сьвятого, а часом кришéник і сала.
А про борщ вязники вже, який в нїм і смак, забували,
Сировцем та потáпцями душу гіркую питали.

Повпивались кайдани у ноги біда́хам і в руки,
Дознають на прикові короткім страшенної муки.
На соломі гнилій, мов той пес волоцюга лягали,
Полягавши сльозами один одного́ обливали,
Україну простору та вольну, свій рай споминали:

„Ой ти краю, наш раю! Ти сяєш мов небо степами,
Повбиравши степи та поля мов стрічками річками.
Ой ти Дніпре Славуто, найдавній ти шляху козацький,
Іззжили на тобі ми свій вік молодецький-юнацький!

„Наші предки в твоїх вода́х чистих, сьвятих охрестились,
А діди у твоїх покаянних печерах молились,
А батьки на тобі за козацькії вольности бились!

„Ой ти Росе, пораднице наша, ти втіхо Росаво,
Наша честь незабута, велика козацькая славо!
Ти Сула́ наша, Су́лице, полем далеко гуляєш,
Із Ромна та в Черкаси з тугенького лука стріляєш,
Ненависників наших лихих хоч не бєш, та лякаєш!

„І ти Ворскло, бабусенько люба, старенька, тихенька,
Як щаслива дитина синенька, як рай веселенька!

„І ти Доне, наш брате, товаришу рідний в недолї,
Пристановище певне старої козацької волї!

„Воздихання та сльози гіркі ми до вас посилаєм,
Як батьків-матїрок, як сестриць-жалібниць вас витаєм,
Ми що дня, що години й хвилини про вас памятаєм.

„А ти Мати козацька, ти Батьку козацький великий!
Процвитайте між людьми хвалою во віки і віки,
Щоб хилились до вас помічниці Дніпрові, всї ріки,
Посилаючи борошно вам із бочками горілки.
Нам не їсти вже хліба у вас, горілок тих не пити,
Споминаючи вас тільки плакати гірко, тужити!“

Так мовляли старі вояки, січові козарлюги;
Молоді-ж підіймали гуртом плач невольницький другий:

„Ой чого нам було в козаки сї охочі ходити!
Чи не лучше-б нам хліб сьвятий в полї на волї робити?
Чи не лучше-б нам волики, йдучи шляхом, поганяти,
Поганяючи співами степ або гай звеселяти?

„Сидимо, жиємо тут, нї будня нї сьвята не знаєм,
І про Бога, про образ його пресьвятий забуваєм.
Хоть би дав нам Господь у ві снї сьвяту церкву уздріти,
І в кадилї церковному сьвічку йому запалити!
І забути заснувши сей смород страшенний, сю нужу,
В головах ковтяхи, у ногах повсяденну калюжу.

„Нї, не снить ся нам церква сьвята, образи з корогвами,
І кадило легке́ з золотими на сонцї клубками,
І співаннє спасенне церковне з поповим читаннєм,
І причастє велике, сумне і страшне з упованнєм.

„Завтра ти, наш гетьма́не хоробрий, наш соколе, кажеш,
Від меча нечестивого тут перед нами поляжеш;
А ми будем що дня по одинцю над морем висїти,
А зірвем ся з гака́, пси нас будуть терзати та їсти.

„О тяжким ми гріхом, миле браттє, в чомусь провинили!
Чи не тим, що в корчму охотнїш, нїж до церкви ходили?
Чи не тим, що попу на молебінь шагом скуповали,
А в шинку й таляра, мов шага, на меду пропивали?

„Чи не тим, що недїлї сьвятої в походах не чтили,
І по пятницям бубни, цимбали по ринках водили?

„Може тим, що отця, матїр, се́стер, братів зневажали,
Против церкви шапок через пиндю дурну не здіймали,
І сьвятого хреста на себе поклонившись не клали.

„Може й тим, що сусїд хлїба-соли й худоби збавляли,
Старих жен і глухеньких дїдів в груди стремям штовхали,
Немовляток дїтий ради іграшки кіньми топтали,
Із піском чисту кров неповинну гарячу мішали.

„Або й тим либонь, браттє кохане, коли провинили,
Що дївчат молодих та вродливих до себе манили,
Заманивши в ясир та в гареми Ордї продавали,
Їх дївоцькою кровю пяни́х кобзарів наповали.

„По базарах під кобзи, під бубни й баси танцювали,
Не горілку, ту кров неповинну лили-проливали,
В горілчаній калюжі, в грязи гопака вибивали,
Дорогі златоглави, састи із жарту каляли.

„За те Бог милосерний тепер нас в неволї карає,
Від гріхів нашу душу великих, тяжких очищає,
Тихий рай безпечальний за муки страшні одчиняє“.

Чолом доземний моїй же таки знаній.

Я знав тебе маленькою, різвóю,
І буде вже тому з півсотнї лїт;
Ми бачили багацько див з тобою,
Ми бачили і взнали добре сьвіт.
Боролись ми не раз, не два з судьбою,
І в боротьбі осипав ся наш цьвіт.
Від сьвіту ми прегордого відбились,
Да в старощах ще краще полюбились.

Скажи, коли-б вернувсь ізнов той день,
Як бачились у перве ми з тобою,
Чи знов би ти співала тих пісень,
Що по сьвітах летять було за мною?
Чи знов би ти, зачувши дзень-дзелень,
На морозї лягала головою
І слухала музику тих копит,
Що до твоїх несли мене воріт?

О, знаю, що коли-б єси і з раю,
Кінця й вінця усїх земних розлук,
Почула, що доріженьку верстаю
До тебе крізь дими пекельних мук,
І серденьком на силах знемогаю,
І падає знеможений мій дух, —
Позичила-б ти крил у Серафима
І ринулась к менї сьвіт за очима.

І в морок зла зі сьвіту чистоти
Метнулась би одним-одна душею...
Перемогла-б нечисту силу ти
Пречистою потугою своєю.
І в парі ми в чудовні висоти
Знялись би знов понад життя грязéю,
І після всїх трівог і завірух
Були-б — один блаженно тихий дух.

Три поети.

Як літнім ранком зчервонїють хмари
Над сонечком, що весело встає,
І пан старий, надївши окуляри,
Провізію з комори видає,
А ранок у гаю і в полї робить чари, —

Тодї вся дробина клекоче і сокоче,
І сокорить, і кахкає й пищить,
А по сусїдях лаяннє жіноче
Та дїтський крик аж у-в ушах лящить,
І глушить коськаннє ночліже парубоче.

Під сей гармидер, гук і птаства джеркотаннє
І гавканнє собак і хлопцїв реготаннє
Поети мов боги нї на що не вважають,
І пісню чорнюю про дольнїй сьвіт співають.

Один поет в саду проміж квіток росистих
Співає, як восток горить у водах чистих,
Як вітерки туман у кучері звивають,
І медом під селом гречки благоухають.

Другий поет іде в долину до криницї
Відерцем зачерпнуть погожої водицї,
І про віночок свій, про любощі співає, —
Мов з раю спів його до серця долїтає.

А третїй думами сягає аж за море,
Співає про війну, про сьогосьвітнє горе...
Душа його кипить, рокочуть грізно струни,
І сиплють на земни́х богів свої перу́ни.

Анахорет.

Тихо да мирно живу я, з людьми бо не знаюсь,
Я тільки з ними щоденним добром подїляюсь.
Викопав їм я колодїзь в житейській пустинї,
Щоб між запеклих сердець-каменюк на Вкраїнї
Добрій душі одинокій від згаги не вмерти,
І надписав на нїм: Благотвори і по смерти.

Петро Кузьменко.

Три дороги

В чистім полї на роздолї вітер завиває;
Сидить козак на розпуттї та думку гадає.
Три дороги простягли ся на широкім полї;
А в козака думка така: йти шукати долї.
Три дороги... Котру вибрать? Де щастя, де горе?
Козак в полї — як той човник без веселця в морі.
Доле, доле! Як би то знать, де тебе шукати!
Сьвіт широкий, люди мовчать, а шляхів багато!
В чистім полї на роздолї буйний вітер віє;
У долинї за байраком вороння чорнїє.
Лежить козак у долинї, одпочив, не плаче;
А вороння клює, щипле личенько козаче.

Коханнє.

Серденько, бабусю, чи правда, що кажуть,
Буцїм полюбити треба на віку?
Да не тодї, кажуть, як руки вже звяжуть...
Не знаю, де чула я мову таку —
Тільки знаю, чула сю мову давненько...“

„Перехрестись, серце! Нехай Бог боронить,
Щоб ти полюбила кого до вінця!
Та любов до лиха та до сліз доводить,
Та ще й до другого, гіршого кінця...
Щоб його не чути тобі молоденькій!“

„Чудні твої речі, бабусю рідненька!
На що й вік дівочий, коли не любить?
А як же полюбить горяче серденько,
Дай раду, бабусю, що тоді робить?
Від щирій любови є зілля на сьвіті?“

„Зілля від усього є на сьвіті — наче
Ти й досі не знаєш! Галю, схаменись!
Чи заболить серце, чи думка ледача
У голову зайде, — щиро помолись;
Сим зіллєм на сьвіті всьо можна лічити.“

Давно заховалось сонце за горами,
Пливе білолиций по небу тихенько;
У селї і в полї уже давно стихло,
Тілько не стихає в садї соловейко.

По вулиці тихо козак чорнобровий,
Накинувши злегка свитину на плечі,
Іде до дівчини... в гаю зелененькім
Так гарно і любо соловей щебече!...

Підходить тихенько до милої хати,
Заглянув в віконце — забилось козаче!
На вколїшких Гала перед образами
Стоїть як дитина, та гіркими плаче.

Обомлїв чорнявий. „Що се Галї сталось?
Чи вже-ж тії сльози — дівочі химери?“
Постукав в віконце — Галя заховалась...
А потім тихенько заскрипіли двері.

Побіг... обняли ся: тілько слїзоньками
Козацького серця огонь Галя тушить;
А козак чорнявий цїлує, милує,
Щирим цїлуваннєм теплі сльози сушить.

Свище соловейко в гаю зелененькім;
Скоро за горами сонечко проснеть ся;
А Галя обнявшись з козаком гуляє,
Гуляє, заплаче — і знову сьміє ть ся.

Яків Щоголів.

Діброва.

Загула́ зеленая діброва —
Діброва, діброва!
Все у тебе сму́тне: і твій гомін,
І твоя розмова.

Загуди мені, діброво, пісню, —
Пісню та такую,
Щоб згадав я щастя своє дітське
Й долю молодую..

Обізвалась темная діброва:
„Козаче, козаче!
Од такої пісні кожна гілка,
Кожен лист заплаче.

„Молодая, безсоро́мна мати
Люто проклинала
Щастя твоє дітське, долю твою бідну,
Як тебе рожала.

„Потім твоє личко біле та хороше
Дощі обливали,
Кучерявую головку вітри
Буйнії чесали.

„Пострівай козаче, мій козаче!
Ще тобі згадаю,
Як отруту дівчина варила
В зеленому гаю...“

Бодай же ти, темная діброво,
Більше не гуділа,
Як ти мою головоньку бідну
На вік засмутила!

Лялька.

Щира і мила, сама з тею лялькою схожа,
Граєш ся з лялькою ти, моя дівчинко гожа!
Чорні їй коси розчешеш, у сукню вдягаєш,
В стьо́жки червоні, в намисто ясне́ убираєш;
Вдінеш їй в уши сережки, обуєш їй ніжки,
То їй головку піднімеш, то схилюєш трішки;
Тиснеш до лонь своїх щиро, і щиро милу́єш,
І в оченята і в губки рожеві цілуєш;
Грать ся-ж обридне тобі, — так іграшок нікчемний
Схопиш за ніжку, та й кинеш у за́куток темний.

Я прозираю, дитино, далеко, і дуже
Жаль мені й ляльки, і няньки, маленький мій друже.
Ти і не бачиш, як ро́ки за роками пли́нуть...
Щирому серцю на сьвіті не довго загинуть!
З ляльки малої ти станеш огрядна дівчина;
Зачервоніє твій вид молодий, як калина;
Очи, мов сонце на сході, огнем загорять ся...
Люди захочуть з тобою як з лялькою грать ся:
Сьвіта по правді й завчасу тобі не покажуть;
Дум, що почнуть полошити тебе, не розвяжуть;
В любляче серце твоє заглядати не будуть,
Сил, що даремно дрімають в душі, не розбудють;
Ле́ститись стануть і стануть до ніг твоїх линуть,
Щоб, як обридне, у закуток ляльку закинуть!

Покинутий хутір.

Он хутір той у балці під горою,
Що ще колись дитиною малою
Його я знав. Тоді ще темний бір
Нерушаний стояв, а панський двір
Як килим той коло хоромів слав ся
І ввесь в квітках, здавалось, аж сьміяв ся.
Ніде кінця не бачилось ланам,
Од жовтих скирд ломило землю там.
На вільний степ, як хмара з поза хмари,
Без ліку йшло овечої отари,
І рибою кишів холодний став;
Високий млин на ньому аж стогнав;
Невидимо бжоли тії гуділо,
На вигоні од птиці тільки мріло;
В дворі комор як вулиці було,
Зерна́ туди зсипа́лось, аж гуло...
А понад всїм блакитне небо слалось,
І сонце йшло та хутору сьміялось.
Здавало ся, що тільки рай сьвятий
Колись стояв шанований такий.

Але годи́ плили собі як хвилї,
Щоб все в одній збирати ся могилї;
А з ними й все, що тільки нї жило,
Кудись плило, усе собі плило.
Старі пани, котрі худобу дбали,
Уже давно по трунах спочивали,
А молоді із хутора кудись
По сьвітови далеко розбрили́сь.
Тоді його здолїла иньша сила:
Найперше бір сокира повалила,
Потім посхли рожевії квітки
І вкрили двір бурян та будяки;
Ті, що були нелїчені отари,
Погнав чабан із сте́пу на базари;
Без призору запли́нув мулом став;
Підгнивши млин молоти перестав;
Бжола в лїси далеко залетїла
І птиця більш по вигону не мріла.

В коморях тих, що гнуть ся од зерна,
Нема дверий ні стелї ні вікна...
А небо те-ж, все висне, не двигнеть ся,
І сонце йде та хутору сьмієть ся.

Безрідні.

Сідлай коня вороного, ой брате козаче!
По нас в сьвіті широкому ніхто не заплаче,
Хиба воля, стара неня, та серце рушниця,
Хиба коник-братко милий, та шабля-сестриця.
Ой брязнемо-ж кишенею з грішми золотими, —
Де й візьметь ся родинонька, сестри й побратими.
Ой ляжемо від Турчина на полї, як треба, —
Одно тільки й побачить нас сонечко із неба.
Стане жалібно кувати зазуленька в ранцї;
Стануть вити, голосити вовки-сїроманцї...

Доле-ж моя, доле-ж моя, тяжко в сьвіті жити!
А ще-ж таки не хочеть ся рученьки зложити.
Туман з поля підійметь ся й сонечко прогляне,
І минеть ся негодонька й доленька настане.

Ткач.

Бережно зняв я з варстату основу,
Людям роботу розніс і роздав;
Тож мій спочинок; теперечки знову
Берди направив, нитки наснував.

От і роблю я. Застукала ляда;
Бігає човник відтіль і відсіль...

Човник і ляда — ткачеви порада;
Берди і цівки, ви — хліб мій і сіль!

Добре богатому: він, коли схоче,
Знайде початок роботї й кінець;
В хатї-ж у бідного ляда стукоче,
Поки до дна догорить каганець.

Вчіть ся ви, дїтки, у мене робити;
Вивчитесь -- будете добрі ткачі;
Дасть вам варстат ваш і їсти, і пити,
Тілько-ж робіть ви і в день і в ночі!

Схочете спати, а лихо приснить ся,
З ліжка зжене вас воно до зорі;
Ляжте-ж тихенько та спіть, поки спить ся!
Спіть, мої дїти, в теплї та в добрі!

От і заснули по лавах хлопята;
Крикнув цьвіркун, догора каганець;
Трохи притихло; побільшала хата;
Швидко... вже буде й роботї кінець.

Швидко, а все таки стукає ляда,
Бігає човник відтіль і відсїль...
Човник і ляда — ткачева порада;
Берди і цівки, ви -— хліб його й сіль.

Чумак.

Іде чумак заморений, курою покритий,
Іде шляхом-Сагайдаком помимо ракити.
Не бє чумак волів своїх, бичем не махає,
Іде собі та ввічливо ракитї гукає:

„Ракито-ж ти, ракитонько, рясне твоє листя, —
Сховай мене й волів моїх до себе в захистя!
Один я йду, товаришів шукав, та не має;
Старі степи зруйновано, й чумак вимирає.“

Гука чумак закурений, а яструб з ракити
Одвічує: „Широкий степ, та тісно прожити!
Колодязї рандовані, вода висихає;
Воли ідуть та все ревуть, що паші немає.“

Гей гей, воли, воли мої, воли круторогі!
Покопані, поорані чумацькі дороги.
Ужеж по тих доріженьках нам хур не возити,
В останнє ми до Криму йдем, тай годї ходити.

На могилї.

В понедїлок хлопчика люди поховали;
Їм воно чуже було, так не сумували.

Доле нещасливая, бідна сиротино!
На що вас у сором цей кидають, дитино?
Бачу, як на сьвіт тебе мати породила,
Бачу, як ти маялась і як започила.
Бачу й тую слободу: онде під горою
Вулиця послала ся стрункою прямо́ю.
Хата у веселому, тихому садочку,
Верби над колодязем, хлївчик в холодочку.
Хто подума: гарно тут! Нї, воно погано!
Ляжете опівночи, встанете ви рано.
Батько піде на поле, мати на городї...
„Доню — кажуть, — день уже, гаяти ся годї!“
Дїти прочуняють ся, їсти й пити просять;
Їсти дати нїчого, так вони голосять.
Холодно та голодно, горе та робота;
Лихо неперéстанне, злиднї та голота...

Тут на те і ти, хлопя, у дочки вродилось;
Все тоді на неї там громом напустилось.
„Йди від нас! Не хочемо правити хрестини!
Бачити не можемо ми цеї дитини.“

Плакала ти, плакала, нила, сумувала,
Та уже як сльози ти всї повиливала,
Оддала ти хлопчика людям годувати,
А сама ударилась в город мамкувати.
І дитину наймити добре доглядали,
Тільки що на вулицю ґеть не викидали.
От воно тут вижити довго й не схотіло,
З голоду та з холоду так і захиріло.
Збігались хозяїни, шлють свою невістку,
Щоб ішла до матері та несла повістку.
„Треба, кажуть, правити поминки хороші,
Так скажи ти пробі їй, щоб давала гроші!“

Вчула мати вістоньку та й заголосила,
До господи кинулась, билась та просила:
„Рідная, голубонько, серденько пань-матко,
Одпусти в село мене поховать дитятко!“
Панї як розходить ся зразу до одказу:
„Ти сиди! Ще — каже їй — принесеш заразу!
Гроший, так я дам тобі; з ними і без тебе
Справлють ся з дитиною, зроблять їй що треба.“

Сїм цїлкових всунула матїнка невістцї:
Просе, щоб хоч труночку збудували дітцї,
Щоб покрили хусткою рученьки біленькі,
Взули в черевиченьки ніженьки маленькі.
Як вернулась в слободу з города невістка,
Одвіча: „Однесена матері повістка.
Так і так казала вам: добру душу майте,
В черевичках хлопчика, в трунцї поховайте!“
„От іще вигадує! Трунку й черевики!
Мов би то прислала нам тисячі великі!
Там нема запрету їй трунки витївати;
Лучче як сховаємо, будем поминати.“

Так тебе, малесеньке, тут і закопали,
Грошики, як слїдує, рівно подїляли.

Копу поєднали ся батюшці-попови,
Другу копу нарівно дякону й дякови.
А що зоставало ся, так про те казали:
„Нам воно за теє, що ямку ми копали.“
Та з горища витягши боклаг здоровенний —
„Збігай лиш, невістонько, — кажуть — в обчественний!“
І невістка збігала. Як вчала-ж горілка
Безперіч дурити їм мозок з понеділка,
Так вони все плакали, боклаг обливали,
Цілий тиждень хлопчика пяні поминали.

Бурлаки.

От уже пятнацять літ,
Як все тягнемо в забрід,
І од спеки наше тіло
І змарніло й почорніло —
Гей, гей, пане брате!
І змарніло й почорніло.

Пізно спати ми лягли,
Як опівночи прийшли;
А вже сонечко край неба,
За роботу братись треба —
Гей, гей, пане брате!
За роботу братись треба.

Хліба з сіллю поїмо,
А водою запємо;
Вітер з Дону повіває,
З неба сонце припікає —
Гей, гей, пане брате,
З неба сонце припікає.

Наша їжа голодна,
Вода в Дону холодна, —
Ми як зьвірі виростали,
До всього попривикали —
Гей, гей, пане брате!
До всього попривикали.

Як до Тройці проробим,
На одежу заробим;
А ще треба нам робити,
Щоб і їсти, щоб і пити —
Гей, гей, пане брате!
Щоб і їсти, щоб і пити.

От уже пятнацять літ,
Як все тягнемо в забрід,
І од спеки наше тіло
І змарніло й почорніло —
Гей, гей, пане брате!
І змарніло й почорніло.

Осип Федькович.

Брат та сестра.

Не зозуля в лузі тужила,
Не пташина в тузі голосила, —
То сестричка лист писала,
На чужину посилала,
Та й до брата слізно промовляла:

„Брате милий, брате-соколоньку,
Ти покинув сестру сиротоньку,
А я ходжу — покликаю,
Як зозуля в темнім гаю:
Ой верни ся з далекого краю!“

„Сестро моя, сестро моя руто!
Як я можу до тебе вернути
Через ліси темнесенькі,
Через ріки бистресенькі,
Через степи рівні-рівнесенькі?“

„Гаєм — маєм, лебедем — Дунаєм,
А степами — швидким горностаєм,
А на моє подвіронько
Пади швидким соколоньком,
А голубом на моє серденько!“

Ой летїв я сїм день та й годину,
Прилетїв я до сестри в гостину,
Прилетїв я та й гукаю,
А сестрички не видаю:
Ой мабуть я вже сестри не маю!

„Сестро-ж моя, лелїенько біла!
Скажи менї, де ти ся подїла?“
„В гаю, брате, в гаю, в гаю
Та у ямі пробуваю,
Все про тебе розмовоньку маю.“

Пречиста Дїво!

Пречиста Дїво, радуй ся, Маріє!
У синє море сонце ясне тоне,
І своє сьвітло нїби кров червоне
По всїй країнї доокола сїє;
А там зозульку з краю десь чувати,
А там дзвіночок став селом кувати,
Там в борі вітер листьом шелевіє:
Пречиста Дїво, радуй ся, Маріє!...

Пречиста Дїво, радуй ся, Маріє!
Он молод жовняр ляг си на мураві,
Личко студене, шати му кроваві, —
Розстрілен нинї, бо самий не вміє...
Камратя яму темну му вкопали,
І на спочинок бідного в ню склали;
Уже не скаже, як дзвінок запіє:
Пречиста Дїво, радуй ся, Маріє!...

Пречиста Дїво, радуй ся, Маріє!
Під плотом сїла удовиця-мати,
До себе тулить бідне сиротяти,
І плаче ревне, серденько їй млїє...
Ба вже не плаче, вже і не голосить,
Склонила голов, більше не підносить...
Зірницї плачуть, а дзвінок німіє...
Пречиста Дїво, радуй ся, Маріє!...

Пречиста Діво, радуй ся, Маріє!
Там онде блудить сплакана дитина,
Без тата, мами, бідна сиротина,
Нічо́ не їло, душечка му млїє, —
І хоче в хату, бідня, навернути, —
Господар псами тровить його, чути:
Верескло, впало, кров ся з ніжки лиє...
Пречиста Діво, радуй ся, Маріє!...

Пречиста Діво, радуй ся, Маріє,
Бо я не можу... Адже-ж маю душу,
І чути мушу, і дивити мушу,
Що тут на сьвіті — ах, тутки ся діє!
Да як до гробу зложуть моє тіло,
Де темно, тїсно, студено, зотлїло,
Де нич не плаче, де усе німіє —
Пречиста Діво, радуй ся, Маріє!

Дезертир.

Ой сів же він при столику, при сьвітлї думав, —
Писанєчко дрібнесеньке, а він го читав.
Писанєчко дрібнесеньке, листочок як сніг...
Склонив же він головоньку к столови на ріг.

„Ой ненечка старенькая ми пише в одно,
Що там зима тяженькая, а їй студено;
Нема, нема її кому врубати дровець,
Бо їй синок, один в дому — цісарський стрілець.“

І схопив ся як поломінь, полетїв як птак,
А вітер му не йде в догін, бо годї му так;
Бо він летить до матоньки старої домів,
Дровець її врубатоньки, би хату нагрів.

Рекрут.

Стояв же він на шельваху
В цісарськім дворі,
Вмивав ся він, втирав ся він
Як гусь на воді.
Умив ся він да сльозами —
Ніхто го не чув,
Стулив ся він на баґнеті,
На хвильку заснув.

Ой спить же він на баґнеті
В цісарськім дворі,
Тай снить ся му, що ходить він
По синїй горі,
Тай кучері зачісує,
Тай кучері вє...
Чом ненька ми не писує?
Ци в'на ще жиє?...

„Ой рада би-м, мій синоньку,
Листок написать,
Насипали могилоньку,
Не можу я встать;
Не можу я, соколоньку —
Глубоко на дні,
Насипали на рученьки
Сирої землї.“

І був би він в царськім дворі
Богато ще снив,
Гукнув бо дзвін на Стефані,
А він ся збудив;
Утер собі і личенько,
Утер си і ґвер...
Кров точить ся по мармурі,
А жовняр умер.

Вулиця.

(Виривок із поеми „Дезертир“).

А другої днини о семій годині
Як стали тамбори дрібний вірбіль грать...
Буть проклята, мати! Проклята та днина,
Коли довело ся ці вірші писать!
Коли породила очима дивить ся,
Як будуть козаче то тіло кроїть,
Як буде червона, не чорна кров лить ся!
Дивіть ся, камрати, дивіть ся, дивіть,
Як ті тихі очи кровю підкипають,
Як профуз вужищем ті руки скрутив,
Як з під синих ніхтів кров повиступала,
Як він ся сердешний в небо подивив
До того Сьвятого, що люди казали —
За хмаров не видно, за вірблем не чуть!
Там білі ангелї Лелуйя співають,
Не горем убитий сердешний рекрут!

А майор гукає, щоб дуже карати:
„З усієї сили треба, каже, бить!
Вам жалко, псї віри, тих білих кабатів
Да того реміня, що кров ме росить?
Сто буків!!“ — Ох Боже, аж серце замліло.
Зашуміли лози як звіяний луг...
По білім реміню, по кабатах білих
Пішла кров червона, як дрібний жемчуг.
А майор гукає в одно лиш, щоб бити!
Тричи обміняли крутий верболоз!
Вже крови до ситу і людям до ситу...
Зомлів сїромаха, всадили до нош,
Тай одвезли до шпиталю...
Німецькі дохторі
Чи загоять наші рани?
І Бог не загоїть!

Гуляли.

Гуляли. Гусли розривались,
Гули цимбали, бас ревів;
Як вихор леґіні літали,
Кружок дівчат як мак лелів.
Й мене тягли в'ни до гуляня.
„Не піду, братчики, я з вами!
Бо у кутку на цвинтари —
Ох, братчики милі! —
Стоять сьвіжі, непорослі
Дві чорні могилї.
А там попи поховали
В неділеньку в ранцї
Тихесенько, без гомону
В одну — новобранця,
А у другу ту дівчину
З чорними очима!..
Ви знали ї? Хатиночка
В гаю при долинї...
Обійко їх і ховали
Черцї як голуби. .
Ви гуляйте, а я більше
Гуляти не буду!“

Йому й її.

Дві зіроньцї сьвітили-леліли;
Під явором двійкó їх сидїло.
Сидить леґінь, як явір зелений,
А дівчина як гай замаєний.
Як сидїли, сидячи мовчали,
По слїзоньцї однїй утирали.
Каже леґінь: „Мій гаю-розмаю,
Нас батькó твій обох розлучає,
Заказує нам любу розмову;
Наймив злющу, сердиту удову,
Аби ми ся з собов не сходили,
Не вмовляли розмовоньку милу.

Я-ж батькови уступлю ся твому,
Най не пла́тить він злющим удовам,
Най не сипле проз мене він даром
Нї червінцї нї биті талярі!
Бо талярі на зміни здадуть ся,
За золото бояри упють ся!“

Зійшла зоря, зайшла зоря,
А все невесела;
Ходить богач по оселях,
Мов закупив села:
У бояри запрошає,
Батьків прибірає,
І сьвященного єднає...
А тимчасом з гаю
Несуть його убитого:
Крівава сорочка,
Ще й на грудех прострілена...
А богацьку дочку
Зачісують подружечки,
До вінця співають;
Леґіневі за цвинтарем
Могилу копають.

Рожа.

В недїленьку в ранцї
Ідуть новобранцї,
А мій милий, чорнобривий
У білій катанцї.

„Чекай, милий хлопче,
Най припну ти рожу!“
„Не чекаю, серце моє,
Чекати не можу.

„Бо ті твої рожі
Сльозою зрошені!...
Повідав ми тарабанчик,
Що ми розлучені.

„Але як убють мя,
Коби посадили
Ту червону твою рожу
На моїй могилї.

„Та рожа прийметь ся,
Мая розцвитеть ся, —
Під зеленов муравою
Серце стрепенеть ся.“

Мій сардак.

Я-ж бо тебе не звержу ся,
Руський мій сардаче!
Тепер аж я засьпіваю,
Тепер аж заплачу,
Бо маю в що утерти ся —
Широкії поли!
Не скину тя, мій сардаче,
Ніколи, ніколи!

До ліри.

Сидить леґінь, сидить зажурившись,
Головою на ліру схилившись.
Чи-ж маю я на гуслех заграти,
Чи до ліри як гай заспівати?
Заспіваю я радше до ліри,
Бо на гуслех нема менї віри;
А та ліра все серденько знає,
Струна струнї правду повідає.

Де доля?

Ти дома молотив горох,
А я ходив, мій милий брате,
У Німці доленьки шукати;
Ходив-єм навіть до Волох,
І за шклянні тирольські гори,
Нарешті навіть і до зорі
Ходив, ба хожу ще і досї, —
А доля спала у горосї.

Я не учив ся.

Я не учив ся в кобзу грати,
В німецькі школи не ходив
За книжков вірші віршувати,
Я не видав волоських див...
Неук неукий Чорногіря!
До топірця, а не до ліри
Рука мозблова здалась!
У темний ліс, не на Парнас
Іди гулять, опришків сину!
Іди з ручницею гулять,
Доки від неї не загинеш,
Доки твій званий хресний брат
Не забере кроваву зброю
І не сховає враз з тобою!
Кріс ти був батько, воля мати,
Зелений гай і школа й хата,
І більше пісні ти не чув,
Як ту, що чорний ліс ти гув.

Лєонід Глїбів.

Журба.

Стоїть гора високая,
Попід горою гай,
Зелений гай, густесенький,
Неначе справдї рай.

Під гаєм вєть ся річенька:
Як скло вода блищить, —
Долиною зеленою
Кудись вона біжить.

Край берега у затишку
Привязані човни;
І три верби схилили ся,
Мов журять ся вони:

Що пройде любе лїтечко,
Повіють холода́,
Осиплеть ся їх листячко,
І понесе вода.

Журю ся й я над річкою...
Біжить вона, шумить;
А в мене бідне серденько
І млїє і болить.

Ой річенько, голубонько!
Як хвилечки твої,
Пробігли дні щасливії
І радощі мої!

До тебе, люба річенько,
Ще вернеть ся весна:
А молодість не вернеть ся,
Не вернеть ся вона!...

Стоїть гора високая,
Зелений гай шумить,
Пташки співають голосно
І річечка блищить.

Як хороше, як весело
На білім сьвіті жить!...
Чого-ж у мене серденько
І мліє і болить?

Болить воно та журить ся,
Що вернеть ся весна,
А молодість не вернеть ся,
Не вернеть ся вона!...

До ворожки.

Ой лишенько, бабусенько,
Серденько болить!
Навчіть мене, голубонько,
Що його робить?

Куди гляну, серце вяне:
Красний божий сьвіт,
Бринять всюди паняночки,
Як королів цьвіт.

Піймав би я любесеньку, —
Принади нема,
Нема гроший-побрязкачів
І вдачі кат-ма.

Поворожіть, бабусенько,
Дайте грошенят,
Куплю собі поле й хату,
Коний-соколят.

Приберу ся в оксамити
На диво панам,
Стукну-брязну підківками,
Словами додам.

Буде в мене принадонька,
Пташки налетять,
Клюватимуть принадоньку,
Мене звеселять.

А то лишко, бабусенько!
Принади нема,
Нема гроший-побрязкачів
І вдачі кат-ма!

Вечір.

Чи згадуєш, дівчинонько моя,
Як згадую без тебе я
Той вечір тихий над водою,
Як сумували ми з тобою,
Що Бог нам долеavі не дав?...
В садочку соловей співав,
За гай спускалось сонце ясне,
Плескалась рибка на воді...
„От скоро й божий день погасне“,
Сказала ти тоді —
І загадалась, зажурилась,
Головкою на рученьку схилилась, —
І на рука́вці із очий
Сльоза тихенько покотилась...

Бажав я бачить сьвіт, людий, —
Тай бачив сьвіт, з людьми спізнав ся;
А все туди не раз душею рвав ся,
Де соловей в садку співав

В той вечір тихий над водою,
Де сумували ми з тобою,
Що Бог нам доленьки не дав, —
Неначе там я щастя поховав.

Над Дніпром.

Шумить Дніпро славний, і досі шумить;
Всьо́го надивив ся, і щастя і горя;
З далекого краю біжить він, біжить
До рідного степу, до Чорного моря.

Була колись доля; траплялось тоді
І слави чимало, багато і шкоди.
Минулось, забулось... По бистрій воді
Гуляють берлини, свистять пароходи.

Над берегом є там крутая гора,
На ній бовваніє самотня могила;
Усі її знають, старі й дітвора:
Земля Кобзаря там на віки покрила.

Співав колись щиро, і пісня його
Орлом бистрокрилим літала усюди;
На божому сьвіті дознавсь він всього —
І слави, і ласки, і кривди Іюди...

Тече Дніпро славний, як голуб гуде,
Синіє туман у широкому полі;
Стоїть над горою хрест божий і жде
Апостола правди і доброї волі.

Не плач, поет!

Не плач, поет! хоч як там трудно, тяжко буде, —
Не плач, не треба сліз твоїх;
Плаксивих дум тепер ніде не люблять люде,
І лишенько чуже — їм сьміх.

Всім веселійше жить, коли кругом сьміють ся,
Бо горя скрізь доволі є;
І через золото, он кажуть, сльози ллють ся, —
На щож ще горенько твоє?

Не плач, поет! жалійсь про все собі самому,
Неси в могильний свій скиток.
„Він, — скажуть, — гореньком не докучав нікому,
Йому хвала, йому вінок!“

NOCTURNO.

На небі ніч і всюди ніч чорніє,
І місяць десь в далекім небі спить...
Чого-ж квилить душа і серце мліє?
І ніч мовчить, і все кругом мовчить.

Не знає ніч, що діялось учора,
Не відає, якії бачить сни
Померклий день Содома і Гомора...
Засни-ж і ти, перо моє, засни!

Степан Руданський.

Повій, вітре, на Вкраїну,
Де покинув я дівчину,
Де покинув чорні очи...
Повій, вітре, з полуночи.

Між ярами там долина,
Там біленькая хатина;
В тій хатині голубонька,
Голубонька-дівчинонька...

Повій, вітре, до схід сонця,
До схід сонця, край віконця;
Край віконця постіль біла,
Постіль біла, дївка мила.

Нахили ся нишком-нишком
Над румяним, білим личком;
Над тим личком нахили ся,
Чи спить мила, подиви ся.

Як спить мила, не збудилась,
Згадай того, з ким любилась,
З ким любилась і кохалась
І кохати присягалась.

Як забєть ся їй серденько,
Як дівча зітхне тяженько,
Як заплачуть чорні очи, —
Вертай, вітре к полуночи!

А як мене позабула
І другого пригорнула,
Ти розвій ся край долини,
Не вертай ся з України...

Вітер віє, вітер віє;
Серце тужить, серце мліє;
Вітер віє, не вертає —
Серце з жалю розпукає.

Згадай мене, мила, ранньою весною,
Як завяне квітка в тебе під ногою
І засохне до весни,
Тоді мене, мила, спомяни!

Згадай мене, мила, як пташка забєть ся,
В зелізную клітку сама розібєть ся
І загине без вини, —
Тоді мене, мила, спомяни!

Згадай мене, мила, в тяжкую пригоду,
Як твоя обручка звалить ся на воду
І не вийде з глибини, —
Тоді мене, мила, спомяни!

Ой піду я у садочок, в садочку калина,
Край калини шовком шиє любая дівчина.
Подивлю ся на калину, вона розпукає;
Подивлю ся на дівчину, вона обіймає.

Тая-ж сама калинонька, та вже завинулась;
Тая-ж сама дівчинонька, та вже одвернулась.
Завинулась калинонька тай не розпукає;
Відвернулась дівчинонька тай не поглядає.

Ой вийду я у садочок, буду поглядати,
Чи не вийде моя мила руту підливати?
Вийшла мила, походила, рути не підлила,
Тільки верхи позривала, на воду пустила.

Тая-ж рута зеленая, та цьвіту не має;
Та-ж дівчина молодая, та вже не кохає.
Стоптав би я тебе, руто, та з жалю не можу;
Забув би я тебе, мила, — забути не можу.

Ой вийду я у садочок, стану край віконця,
Чи не вийде моя мила ще раз до схід сонця?
А милая як не тая спить собі, дрімає,
Та нового молодого к серцю пригортає.

Тії-ж очи, тії-ж брови, та не той хлопчина;
Та-ж голубка коло нього, та вже не дівчина...
Прострілив би я вас з лука, та з лука не палко, —
Положив би вічне спати, та все чогось жалко.

Ти не моя, дївчино дорогая,
І не менї краса твоя:
Віщує думонька смутная,
Що ти, дївчино, не моя!

Ти не моя! За личко гарне
Справляє хтось колодїя...
Мої-ж лїта проходять марне,
Бо ти, дївчино, не моя!

Ти не моя! І брови чорні
Милує иньший, а не я,
І иньший хтось тебе пригорне,
А ти, дївчино, не моя!...

Ти не моя; но що-ж я маю?
Чим похвалю ся тобі й я?
Хиба лиш тим, що тя кохаю...
Но ти, дївчино, не моя!

До дуба.

Нехай гнеть ся лоза, куди вітер нагне, —
Не обходить вона нї тебе, нї мене.

Може й важенько їй, може й спина болить,
Але буря її з корінця не звалить.

На болотї росте і слабая сама —
Вона гнеть ся собі, бо в нїй сили нема;

Вона гнеть ся собі і так вік прожиє,
І без слави в багнї як трава зогниє.

Як трава-осока́ зогниє у багнї,
І хиба лиш комар заспіває по нїй...

Нехай гнеть ся лоза, а ти, дубе, кріпись, —
Ти рости та рости, не хились, не кривись!

Ти глибоко у глиб твердий корінь пусти,
Гилля в гору розкинь, та рости, та рости!

І до пекла достань, і у пекло заглянь;
І до хмари достань, і у небо заглянь.

І ввесь сьвіт обдивись, і усе розпізнай,
І що доброго є, ти у себе впивай.

І у силї, в добрі як скала затвердій,
І як Бог сьвітовий на сторожи ти стій.

І пташки́ сьвітові защебечуть тобі,
І співак відпічне, заспіває тобі...

А як буря лиха тебе з місця зібє,
Або хмара-гора тебе громом убє, —

Сьвіт почує ту смерть, і повітря здріжить,
І лїси загудуть, і земля задвижить,

І пташки́ прилетять, спогадають тебе, —
І співак перейде, не забуде тебе.

Голе, голе моє поле!
Де-ж ви, ясні квітоньки?
Позгасали, поспадали,
Як на небі зіроньки.
І стебло пересхло,
Як билина полягло.

Дїти, дїти, мої квіти!
Як погляну я на вас,
Серце млїє, каменїє,
Що цвили ви тільки раз!
Раз росли, раз цвили,
І без долї опали́.

Не для дїлка свого пчілка
Вас зіссала, як дитя, —
То жарою, як марою
Перервало вам життя.
Нї роси, нї сльози
Не спадало для краси.

І дївчина, як калина,
Вас не рвала на косу, —
Вас зірвали, розірвали
Вітри буйні без часу,
І без літ на весь сьвіт
Розпустили вялий цьвіт!

Доле, доле, моя доле!
Верни-ж мої квітоньки,
Верни діти, мої квіти,
Верни-ж мої зіроньки!
Але ба! — не сївба!
Не мине моя журба.

Могила.

В степах, де гриміла козацькая сила,
Від сьвіта потопа лежала могила.
Лежала могила як тая цариця,
Що ї зашептала на сон чарівниця.
І стан її пишний трава покривала,
І голову вонну калина вбирала.
І гилля калини плело ся косами,
І китяхи красні спадали биндами.
Із лївого боку словами ізрита
Лежала край неї камінная плита.
Чи прошлого память, чи того, що буде, —
Що писано в нїї, не відають люде.
Як військо, чорнобиль стояв на сторожі,
І пісні їй піли пташенята божі.

Скажіть менї, люди, кому з вас не мила,
Кому з вас не люба була та могила?
Зійдіте ся-ж, люди, край могили станьте,
Стисніть своє серце, на могилу гляньте!
Могила, могила, ти пишна могила!
Де діли ся чари, краса куди сплила?
Коса із биндами лежить край дороги,
Покошене військо доломлюють ноги.
Пройшли тяжкі плуги через твоє тїло,
І пишнеє тїло як вуголь зчорнїло.

Один тілько камінь край тебе білїє,
Та вже письмо друге на ньому рябіє.
І поле зчорнїло, коріння зсихає,
І бусел перістий по скибах ступає.
Споров плуг тяженький, задрапало рало,
І в рани насїння нерідне попало.
Запало насїння, коріння пускає,
І силу чужую без жалю спиває.
І в місяців кілька край тої могили
З чорнобильом разом коноплї вродили.
Чорнобилю много! Подивіть ся, люде!
Но Бог сьвятий знає, що то за рік буде.
Де була калина, там напята буда;
На верху могили чорнобилю груда.
І димить чорнобиль, заким запалає,
І „вічную память“ божий птах співає.

Над колискою.

Спи дитя моє, ти життя моє,
Спи дитя моє красне!
Поки сонечко не запáлить ся,
Поки місяць не згасне.

Спи дитя моє, ти життя моє!
Тілько щастя і долї!
Будеш цїлий вік як той чорний віл
У ярмі і в неволї.

Тілько губонька залепечеть ся,
Слаба ніженька стане,
Слаба рученька перехрéстить ся, —
Твоє горе настане.

Не підеш з дїтьми, не побавиш ся
На мякенькім пісочку,
Не прийдеш у сад, не положиш ся,
Не заснеш в холодочку.

Не з дітьми підеш, панську череду
Поженеш ти на поле!
Не пісок мягкий, стерня гострая
Босі ноги наколе.

І від сонечка не сховаєш ся
За відорану скибу:
Завялить тебе в полї сонечко
Як ту вялую рибу.

І не раз сльоза із очий спаде
На запалені груди,
І сльозу твою тільки Бог один
З неба видїти буде.

Станеш хлопцем ти, станеш парубком,
Тобі все одна доля:
Череда мине, найде панщина,
І все таяж неволя.

І що божий день осавула йде:
„Ти вставай до роботи!
Ти вставай, роби від недїленьки
До самої суботи!"

І що божий день будеш досьвіта
До роботи вставати,
Свою силоньку нї собі, нї м'нї,
А панам виробляти.

А там панови не вподобаєш ся,
Писаринї якому, —
Ноги здибають, руки спутають
І зведуть до прийому.

Станеш голий ти у „присутствії",
Як народила мати,
І зачнуть тебе пани з доктором
Мов коня оглядати.

І забриють лоб, і до церкви враз...
Там присягу прокажуть;
У мунди́р вберуть, оружжа́ дадуть,
Сьвіт на віки завяжуть.

Поженуть тебе в чужу сторону
І зачнуть муштрувати,
І приказ дадуть — мову рідную
На чужую зламати.

І наломиш ся, і забудеш ти
Свою мову рідненьку,
Спомянеш нераз не по рідному
Свою рідную неньку.

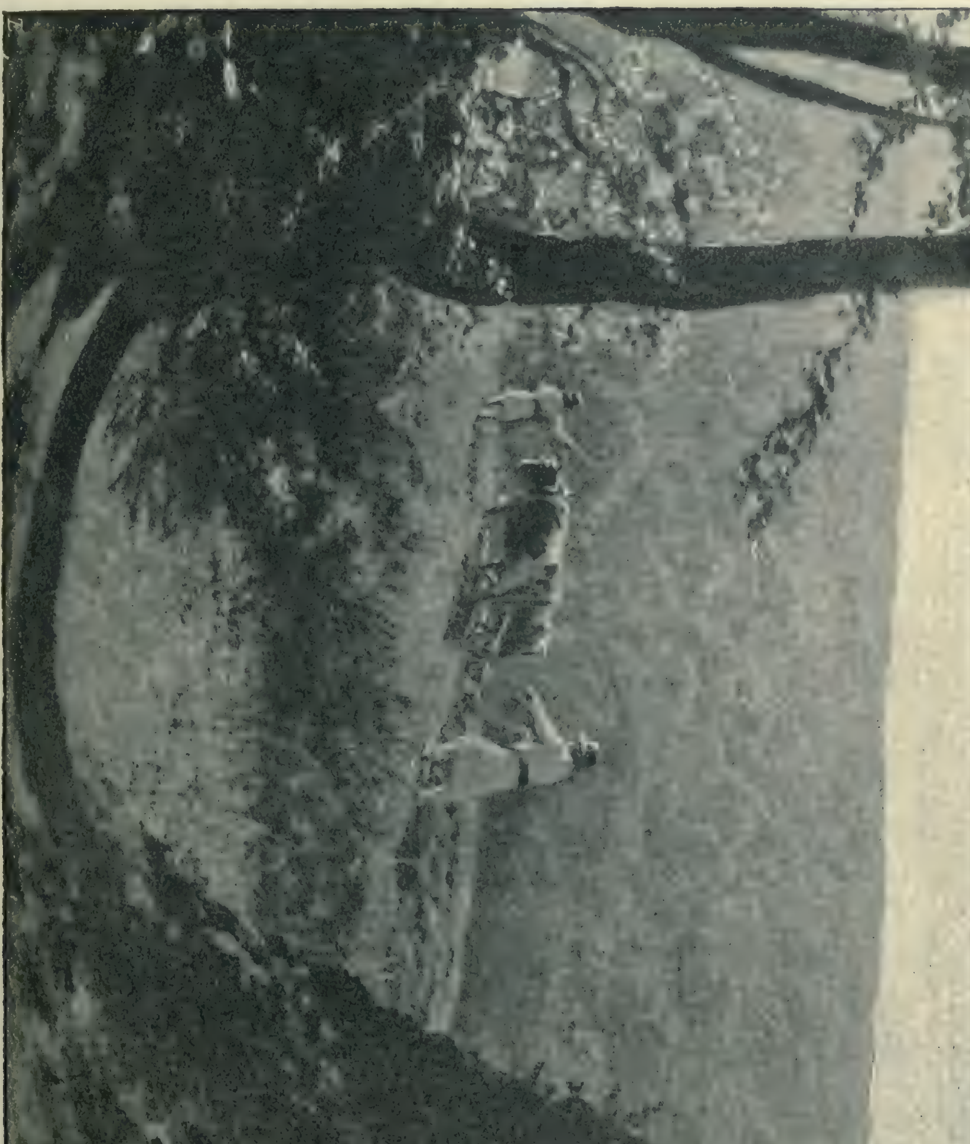
А прийде війна — зложиш голову
Де і хто поховає,
Не згадає мир, не спитаєть ся,
Хиба Бог один знає.

Спи-ж дитя моє, ти життя моє,
Спи дитя моє красне,
Поки сьвіт стоїть, поки з місяцем
Враз і сонце не згасне!

Гей, бики!

Та гей, бики! Чого-ж ви стали?
Чи поле страшно заросло?
Чи леміша иржа поїла,
Чи затупилось чересло?
Вперед, бики! Бадилля зсохло,
Самі валять ся будяки,
А чересло, леміш новії...
Чого-ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики! Ломіть бадилля,
Ломіть його, валіть на прах,
Нехай не буде того зілля
На наших батьківських полях.
А чересло моє із ліва,
Леміш із правої руки
Зітнуть і корінь того зілля...
Чого-ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики! З'оремо поле,
Посієм яреє зерно,
А спаде дощик, незабаром
В землї пробудить ся воно.
Пробудить ся і на сьвіт гляне,
І як дівочії вінки
Зазеленїють наші ниви...
Чого-ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики! Зерно поспіє,
Обіллє золотом поля,
І потече ізнову медом
І молоком сьвята земля.
І все мине, що гірко було,
Настануть дивнії роки...
Чого-ж ви стали, мої діти?
Пора настала! Гей, бики!

Олександер Кониський.

Моє бажання.

Не обскурант я, що не плачу
За тим, чого нема,
Що вже минуло і мина...
Я України долю бачу
Не в бунчуках, не в булаві,
Не у гетьманській голові,
Не в скарбах схованих у скрині,
Не в Запорозькій Україні;
Не в тім, щоб вибившись на волю
З Ляхами знову воювать
Да кров славянську проливать
І засївать трупáми поле...
Я даром сліз не проливаю...
Славян усїх в однїй сім'ї
Побачить хочеть ся менї. —
Ось бачте, я чого бажаю!

Моя любов.

Була пора, знавав і я
Літа веселі, парубочі;
Була пора, любив і я
Дивити ся в блакитні очі.

Була пора, нераз і я
Без сну один проводив ночі,
Нераз слїзми вмивавсь і я
За пісні веселі дївочі.

Була пора, і в мене кров
Мов хвиля в морі бушувала;
Була пора — я знав любов,
Була пора — мене кохали.

Тепер не те, не та пора:
Друга любов тепер настала,
Любов до волї і добра
Мене на віки закохала.

І важче ся, ніж та любов
І душу й серце роздирає,
І гірше ся хвилює кров,
І гіршу тугу навіває.

Вже сю любов не вдовольниш
Нї поцїлуєм, нї зїтханнєм;
Тут більше муки-слїз терпиш
Од безконечного кохання.

Мої кучері опали,
Мої очи тьмяні стали,
Вуси білі мов сметана —
Рано, рано зима впала!

На мочарах на півночи
Потемніли мої очи;
На чужині хуртовина
Мої кучері оббила.

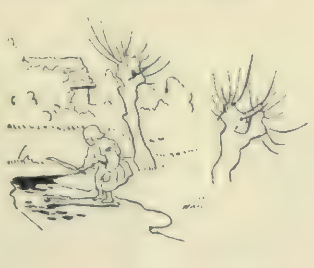
Та байдуже!... Все марніє,
Тілько серце не старіє,
Да правдиве, вольне слово
Вічно юне, вічно нове.

Сподївання.

В души пекли гарячі муки,
На серце скорби налягли,
І ми, до Бога звівши руки,
Недолю та людий кляли.

Ми сподївались: сонце зійде,
День тьму розгонить навісну,
Настане сьвіт і правда прийде,
Всїм приведе красу — весну...

Ми сподївались, ждали, ждали,
Ждемо й тепер... весни нема,
А перед нами і за нами
Холодна, темная зима!...

В ясну ніч у садок
Вже не вийде вона,
Не обгорне мене,
Не підставить чола
Під горячії губи мої!...

Не прониже мене
Її погляд палкий,
І на серці на дні
Не загоїть ніхто
Превеликії рани мої.

Зрозуміла вона
На всім сьвіті одна
Мій недуг і печаль
І пекельний той жаль,
Що во вік не покине мене.

Мою скорб і нудьгу
Розділяла вона,
І коханнєм своїм
Скілько раз, о сьвята,
Житя нóве вливала в мене́!

А тепер? Ні, не жди!
Ти не прийдеш сюди...
Серце змовкни моє,
Старих ран не буди!

Думка.

На скелї високій сижу одинокий,
Круг море синїє безкрає та хвилї...
Про тебе згадаю, моя чорноока!
Лягла ти, спочила у тихій могилї!...

Зорею ясною, пишною, сьвятою
Не довго для мене ти в сьвітї зорила,
Не довго втїшав ся я щастєм з тобою,
Не довго яснеє проміння сьвітило...

Зайшло моє сонце, скотила ся зоря;
Я знов одиноким на скелї сижу:

На синє, безкрає, на вольнеє море —
Невольник-засланець — журливо гляжу!

Я-б кинувсь на хвилї, нехай-би втопили,
Так в серцї палає ще иньша любов
Любов до родини — сьвятої Вкраїни...
На Вкраїну може верну ся я знов!

І в дар принесу я коханому краю
Не злото, не гроші, — пісню голосну,
Ту пісню старую про волю новую,
Про рівність, братерство, — тодї я й умру...

Одна одинока березка стоїть,
На гору Ай-Петрі журливо глядить;
Нї велетнї кедри, сусїди нїмі,
Нї мірти пахучі не ваблять її;
Фонтани про неї не мають ваги.
А гень на Ай-Петрі білїють снїги!
Туди її думи, туди її очи
Пильнують від ранку до темної ночи.
Вона споминає далекі гаї,
Де сестри зростають на рідній землї.
Коли-б її воля, колиб її сила, —
З роскішного парку туди-б полетїла.

Не грає безкрає, а тихо шумить;
Мов сьвічки на небі, ті зірки горять;
За хвилею хвиля цїлує ґраніт;
Гонкі капариси байдужії сплять...

Лиш кедри з Ливану в далекій чужинї
Журливу, скорботну розмову зняли
Про край незабутнїй, про любу родину...
Я бачив, що з жалю тремтїли вони...

До Миколи Лисенка.

Вдар по струнах тихесенько та про нашу долю!
Не грай мені веселої, а заграй смутної!

Легесенько, тихесенько, мов на сон дитині,
Щоб встав образ перед мене сонної Вкраїни.

Ніч зорява... блїдий місяць... соловей співає;
Мати в хаті голодного сина присипляє.

Сьвіт на дворі... Із кошари останню телицю
Бере збірщик за податки... Плаче молодиця...

А от літо, от і жнива: на вкраїнських нивах
Буйне жито колосисте на славу вродило.

От пожали, в копи склали, у клуню звозили;
Змолотили, попродали — подать заплатили.

Зима, холод... діти плачуть голодні і голі...
В теплій хаті лїчить гроші Лейба довгополий...

От такої то смутної заспівай, козаче,
Нехай в пісні і в музиці Україна плаче...

Сиротина.

Не той сиротина, кого рід не знає,
У кого хатини й худоби не має;

Не той сиротина, хто ходить в десятці,
У кого свитина вся — латка на латці...

Аби була в його голова та руки,
Любов до народу, волї і науки, —

Він не сиротина, він родичів має,
Він краю дитина і край його знає.

Ой поля ви, поля!
Мати — рідна земля!
Скільки крови і сліз
По вас вітер розніс!

Він розно́сив кругом
І Дніпром і Дністром,
В Чорне море котив,
Босфор кровю поїв.

Од Карпат за Кубань,
Поза Сейм, за Есмань,
По траві, по степах,
У ярах, у горах...

І на листї в лїсах
Блищить наче роса
Наша рідна сльоза,
Наша тямка лиха.

І блищить, і горить,
Жалем серце гнїтить:
Та сльоза гаряче́
Душу чулу пече.

Сивий діду Дніпро!
Свої води давно
Ти всї марно оддав,
Собі сліз ти набрав.

І у Днїстер і в Прут
З гір не води течуть:
То не повінь була,
Що поля залила́!

Не водою заливсь
Дніпровою наш низ, —
То з народнїх із слїз
Береги розійшлись.

Молитись хочу — слів немає;
Дивлюсь на небо та мовчу...
Нудьга на душу налягає,
Неволя давить до схочу́.

Спокою, правди серце просить,
Любови тихої бажа;
Людську хвалу не переносить,
Його й догана не вража́.

Туди-б далеко, аж за хмари
На саме небо залетіть,
Де ні хвали нема ні свари,
І там любить, любить, любить!

Ратай.

Дивлюсь: схилившись над сохою
Працює ра́тай на рілї,
Працює мовчки, хоч порою
Нудьга злига́вши ся з журбою
Мигає на його чолї.

В ярмі скорбот, нужди, неволї
Важке він тягне житіє,
І затаївши в серцї болї,
Не нарікаючи на долю
Оре́ він поле — не своє.

Я не боюсь тюрми і ката,
Вони для мене не страшні!
Страшніш тюрма у рідній хаті,
Неволя в рідній стороні.

Мені не стид носить кайдани
За волю краю і братів;
Та стид золочені жупани
Носить нанявшись до катів.

Нехай нас мучать і катують,
А слова правди не убють!
Нехай кати всі бенкетують, —
Час прийде, разом пропаду́ть.

Що нам тюрма! То слава наша!
Ми всі тепер сидим в тюрмі!
Всі пєм одну ми скорбну чашу,
Одна вона — тобі й мені.

В кого єсть совість і надія,
Того ся чаша не мина,
Той випити її з'уміє
Усю, усю! до дна, до дна!

Кого у краще віра гріє,
Тому ся чаша не страшна;
Вона прибавить ще надії,
І більше укріпить вона.

Не призивайте всує Бога,
Не призивайте ви Христа,
Не оскверняйте ви сьвятого,
Животворящого хреста!

Христос учив народ любити,
І за народ Христос страждав;
А ви грабуєте осьвіту
І те, що Бог народу дав.

Христос носив вінець терновий,
Сьвятую кров свою пролив,
Своєю смертію сьвятою
Народ з неволї іскупив;

А ви — народ рабом зробили,
Братів за гроші продали,
Народ у терніях водили,
І піт і кров його пили.

Не христіяин ви — Іюди!
Цїлуєте ви хрест сьвятий,
А хрест народови на груди
Що дня кладете ви тяжкий.

Ви гірш Іюди! Той вдавив ся, —
Ви тими грішми живете,
Що меньший брат для вас трудив ся,
І брату жить не даєте!

Не призивайте-ж всує Бога,
Не призивайте ви Христа,
Не оскверняйте ви сьвятого,
Животворящого хреста!

Василь Кулик.

В мене серце до любови.

В мене серце до любови,
Біле личко чорні брови.
Що робила мати, знала:
В скринях скарбу принадбала.
І вишневий є садочок,
З шістю крилами млиночок,
Хата біла, гай у полю, —
Не жалкую я на долю.
Вмію голосно сьпівати,
Тугу в серці розважати;
Мов ті зорі очи сяють...
Коло мене хлопці грають...
Та нема, нема нікого
Над козака молодого:
Він на скарби не зважає,
Він за те мене кохає,
Що у мене чорні брови,
В мене серце до любови.

Нетяга.

Без свити і босий, і хліба нема,
І люди те бачуть, та кажуть: дарма!
Здирщики послїдну корову цїнують,
Хатина безверха — сусїди глузують.
У хату заглянеш — у засїках пусто,
І заросла нива свиріпою густо.

І сам я дивуюсь, що звів ся нї-на-що...
А змолоду був же і я не ледащо!
Колись і для мене іграли музики,
Топтали дївчата не раз черевики;
Не раз чорноброві сльози утирали,
Як мене в дорогу сестри споряжали!
Колись поважали і мене сусїди,
Як справляв бенкети, родини й обіди;
Колись і від мене ішли паровицї,
Степом розлягалось: „Ой не ходи Грицю...“
І менї колись-то догажала доля...
Та все пішло марно... Його сьвята воля!

Ой киню я лихом об землю сирую,
Помяну на сей раз доленьку лихую, —
Потягну степами, а косу на плечі...
Прощай, родинонько, й веселії речі!
Гей браття-нетяги, ударимо в коси!
За нами-панами нїхто не голосить!

Думка.

Стоять села: вишневії сади зеленїють,
Степом-полем як в золотї лани наші спіють.
І здасть ся, на ті села з неба щастє ллєть ся...
Чогож така думка чорна коло серця вєть ся?
Подивлю ся, Україно, подивлю ся, мамо,
Подивлю ся тай заплачу гіркими сльозами.

І подумаю: верни ся, велика Руїно,
Нехай ще раз попробує щастя Україна!
Нехай ще раз своє слово вимовлять гармати,
Може нового Богдана породила мати.
Не хотів би, мамо, крови, пожежі, недолі,
Як би не так важко бачить братів у неволі.

Захожий косарь.

Захмарилось сонце, вітрець повіває,
Легесенько травка у покіс лягає;
Співаючи пісню дївки й молодиці
У валки громадять зелену травицю.
Лежу та дивлю ся.
„Вродливий та гожий,
Як дуб кучерявий, косарю захожий!
Як дуб кучерявий понад бурянами,
Так ти виступаєш поміж косарями;
Перед усій валці ведеш по травиці;
Дивлять ся на тебе дївки й молодиці,
На красу козацьку, на личко червоне,
І нїхто в покосї тебе не нагоне;
Нїхто краще тебе не вивершить стога;
А корця горілки і рука не трога.
Чогож, мій косарю, на косу схилив ся?
Чи тож занедужав, чи пак зажурив ся?
Чого одвернувшись косу виклепаєш,
Щоб нїхто не бачив, сльозу утираєш?
Спочинок настане, від гурту відходиш,
Та таку-ж то пісню жалібну заводиш?
Чого, мій косарю, як зірки засяють,
Й дївчата співають,
Як спочити треба,
З своєю журбою
Лежиш під копою
Дивлячись на небо
Смутний, невеселий? Скажи, мій косарю!“

„Спасибі за ласку, пане господарю!
Спасибі! А перше мушу запитати,
Чи вам же нетягу мене розважати?
От бачите пане:
І сила косарська, й краса-б то козацька,
Та що з того стане,
Як доля ледацька!
Згадав, що з косою цілий вік блукаю
По чужому краю,
А нігде притулку й хатини не маю;
Що важко працюю на чужому полї,
А дїтки десь дома невчені і голі;
І сохне та чахне бідна молодиця,
Що не прийде батько на них подивить ся;
Що дибає десь там старенькая мати,
Що нікому буде стару й поховати
Та над грішним тїлом хрест постановити...
Та все-б те нічого, Бога-б не гнївити,
Як би було вільно правду доказати,
В Гетьманщину тую назад простувати
По чесній дорозї... Та сором сказати,
Прийшлось у острозї мури оглядати.
Щось там написав наш мізерний пяничка, —
Прощавайте, дїти, й жінко білоличка!
Повели небогу... Сира камяниця...
Що маєш робити? Просить ся, молить ся?...
Як Господь не гляне,
І добрий, та злодій...
Не домовлю, пане!...“

„Годї, брате, годї!“

Володимир Александрів.

Українська мельодія.

Чисте небо ясно сяє,
Поле все як яр зелене...
Здраствуй, степе, рідний батьку!
Здраствуй, Україно-нене!

Обійми мене, мій степе,
Обгорни мене навколо:
Я стою посеред тебе,
Опустивши сумно чбло.

Ой повій, повій ти, вітре,
Від Дніпра, від Запорожя,
Та розвій мій жаль і тугу
По степу, на бездорожя.

Любий степе! Ти не знаєш,
Скільки смроду і болота
В нашім сьвіті, де повсюди
Тільки фальш, пиха, бідота!

Там я втратив віру в правду,
Ум скалїчив, в тугу вдав ся,
І тепер з розбитим серцем
В тебе, степе мій, подав ся!

Тяжко дихать, в грудях тїсно,
Мов там жар лежить і тлїє, —
Хай від тебе, рідний степе,
Прохолодою повіє!

Хай повіє тихий холод
На мої горячі рани;
Хай думки мої остудить,
Хай у мислях ти́ша стане!

Щоб я зміг той сьвіт забути,
Де пропало добродїйство,
Де гнучка потрібна спина
Та уміле лицемірство;

А накланявшись у волю
І самому паном стати,
Та сховавши власний сором
Иньших в-четверо згинати...

Щоб все те я зміг забути,
Щоб відстало все від мене,
Степе рідний, рідний батьку!
Україно, рідна нене!...

Притча Христова про сїяча.

„Се изыде сѣяй, да сѣеть“.
Мѳ. XIII, 3—9.

Ось вийшов, щоб сїяти, сїяч у поле і сїяв...
І вітер зерно йому всюди розвіяв:
Багато упало його край дороги,
Та там і попало прохожим під ноги;
І хижая птиця з степів налїтала,
До долу спускалась і зе́рна клювала.

Немало зерна́ в камянистую землю лягло,
І доброго корня не давши зійшло;
А сонце о-півднї його припалило,
Горячим промінням його присушило.
І бідне пожовкло... Пожовкло й зівяло:
Землї під корінням було йому мало.

А деякі зерна, то вітер вхопи́в і поніс
В бурян навісний, що й несіяний ріс;
І там би то їх мов гаразд положив,
Та скоро бурян їх зовсім заглушив.
Даремно там дощ пробігав полосою,
І зорі кропили там землю росою:
Ті зерна лежать, мов рости не пора...
Немає від їх і не буде добра!

Которії-ж зерна та в добрую землю лягли,
То ті урожай шістьдесять або й сто принесли.
Так, добра земля, як пора настає,
Не тілько що їсту, ще й прибиль дає;
Її мов і сонце щадить і не сушить до-суха...
Всяк, маючи уха, щоб слухать, хай слуха!

Моя могила.

Прощай, моя ти люба, мила!
Не довго, то й піду я в сховище сьвяте;
Рік-два мине, моя німа могила
Травою густо заросте.

Могила тая буде в полї,
Над нею в осени оравши пройде плуг;
Колись зростуть там гарні дві тополї,
А послї може й цїлий луг.

І як з тополею густою
Вітрець жартуючи тихенько зашумить,
Тодї у вечері веселою весною
Дївчина з милим прибіжить.

Обнявшись сядуть під тополю
Як раз менї на мертву, чулу грудь;
Тодї любуючись весною і собою
Вони шум листячка поймуть.

Василь Мова

(Лиманський).

Три деревини.

Зимою у-купці на краї долини
Стоять на узлісі аж три деревини.
І перва в тій купці — висока сосна,
Що саме у зиму зелена й рясна.
Про літечко ясне соснині байдуже —
Тоді вона жовта, сумна і недужа.
І друга в тій купці стоїть деревина —
Гнучка та висока тополя-раїна.
Їй листячко вітром холодним обдуто,
І вітоньки голі у кригу окуто;
І думка одна їй не сходить з ума:
Коли то минеть ся лихая зима?
Коли то весняне живуче тепло
Увільнить від криги їй віти й стебло,
Та щедро одягне у листя рясне,
Зелене та ніжне, хороше, ясне́?
Коли то в роскошах красою засяє,
Уклонами вітра з теплом привитає,
Тонким верховіттям у небі заграє,
І після негоди, страждання і сну
Вона засоромить красою сосну?...
І третя в тій купці стоїть деревина —
Розложиста, біла, ярка березина.

Та голії віти у кригу закуті,
Даремно у-ростїч тепер розіпнуті,
І гордого шуму від неї нема —
Замкнула уста їй лихая зима!
І жалібно стогне і бєть ся вона:
Коли то настане весела весна,
Із промінем ясним, з живущим теплом,
Й одягне їй віти тремтючим листо́м,
І гордо вона їх по вітру розносить,
І шумом сердитим лїси оголосить,
І гордую пиху соснини нарушить,
І гомін сосновий забє і заглушить?

Але ще далеко живуща весна —
І гордо панує зелена сосна,
І сумно куняє тополя-раїна,
І рветь ся та стогне ярка березина...

Заповіт засланця.

Вмер козак на самотинї, в тяжкому засланню,
Вмер без сьвідків, без родини і без розпрощання.
Вмер козак з нудьги та туги, в тундрах марно згинув,
Та в листї своїм до друга сповідь свою кинув:

„За любов до України й рідного народу
Я затратив долю й волю і здоровлє й вроду.
Та затратив я даремно, вжитку не придбав я,
Бо в неволї на чужинї вік свій звікував я.

„Я загинув, люди добрі, без ужитку й слави,
Бо не жив я в тій неволї, а конав я дляво.
Я не жив, я нидів в мурах, в дряговинах гинув,
І даремно щирим серцем до роботи линув.

„Бо нї способу, нї волї я не мав до дїла,
І з відчаю никнув дух мій і хиріло тїло.
Я загинув, люди добрі, без ужитку й слави,
Бо не зжив я свого віку, а відмучивсь дляво.“

Вмер козак, юнець бездольний,
Кинув білий сьвіт,
Та зоставив братам вольним
Щирий заповіт.

„Коли схочуть вас на муки
Вислать на чужину,
Не давайтесь живцем в руки,
Бийтесь до загину!

„Бо стократно краще вмерти
З руки махамета,
Ані-ж ждати в нудьзї смерти
В північних заметах.

„Казнь за волї оборону
Буде вчинком мести;
Вість про неї піде в люди,
Й викличе протести.

„І западе в живі серця
За правду обида,
До жорстоких катів мерця
Сплодить ся огида.

„І научать глухих чути
І сліпих проздріти,
Розохотять давні пута
З ніг народніх здїти.

„Коли-ж даси-сь живцем в руки
На тяжке засланнє,
Віддаси-сь на тяжкі муки
Й безвісне конаннє.

„І умреш ти в самотинї,
Сам один умреш ти,
Позабутий на Вкраїнї,
Змучений до решти.

„І не знатиме громада,
Що ти згинув марно,
Тільки кати будуть раді,
Що вбили безкарно,

„І про те злочинство враже
Хиба по столїтку
Крадькома історик скаже
Катам не в замітку.

„Не давайте-ж ся у руки
Катам України,
Не давайте ся на муки,
Бийтесь до загину!“

Козачий кістяк.

Налїгши над плугом оре́ хлїбороб,
А піт крапелястий укрив йому лоб;
Аж ось захрустїло і плуг зупинивсь:
Кістяк під широкий леміш підхопивсь.

Спинив ся плугатир, кістки розрива,
І бачить: у купі і шабля крива,
І з'їжене ржою списа́ остріє,
Вся зброя козацька до крихти гниє...

І вже свою ниву плугатир забув,
Бо сум йому дивний чоло обгорнув.

А гей ти плугатир, а гей працьовник!
Чого головою так сумно поник?
Які тебе думи зненацька взяли,
Від ріллї, від плуга куди завели?

А гей, роботяго, а гей неборак!
Про волю згадавши міркуєш ти так:
„Отсії останки, що стлїли на вік,
Се був колись справдї живий чоловік!

„Се був колись лицар, гетьманець-козак,
За нас хлїборобів завзятий вояк;
І може хоть часом і нужди зазнав,
За те по степах він на волї гуляв,

„І гордої шиї в ярмо не хилив,
І в праці нагальній себе не морив,
І доля козача була золота:
І здобич, і сила, і воля сьвята!“

А гей ти плугатир, а гей ти небож!
Збагнуть сеє диво мабуть ти негож!
Козацька та слава і воля сьвята
Даремна була то лише суєта!

Бо теє козацтво, навикши бурха́ть,
Не вміло свободи други́х шанувать;
І з того-ж козацтва, з його старшини
На лихо Вкраїні вродились пани.

За-ради кори́сті, за-ради чині́в
Пани відрекли ся від менших братів;
І все те, за віщо під шум корогов
Сто ріками довго лила́сь у нас кров —

Свободу Вкраїни, народнюю честь,
І волю поспільства і все, що-но єсть,
Усе те продали Іюди-пани,
Своєї родини ледачі сини.

Минули, мій друже, козацькі часи,
Пропали гармати, шаблї і списи́,
Зоставивши слави крівавої шум
Та тяжке кріпацтво на горе і глум.

Покинь же, небоже, думки золоті,
Прити́сни у серцї чуття ті сьвяті,
Та в руки жорстокі чепигу бери,
Та землю стернисту на жито ори,

І хлїбом здобутим у потї лиця
Згодуй для Вкраїни синка-молодця!
І замісь козацьких рушниць та шаблюк
Нехай він береть ся мерщій до наук.

Нехай він доходить умом молодим,
Чого і звідкіля так гнїтом важким
Гнїтить нас недоля? Нехай допита,
Чого Україна кругом сирота?

Чого відрекли ся від неї пани,
Чого родови́щем гордують вони?
Чого за панами пішли і попи,
Христової церкви гнилії стовпи –

Зоставивши нидіть народ в самоті,
У нуждах великих, в густій темноті?
І як з отсих злиднів народ рятувать,
І як Україну з зневаги піднять?

Оттак то до правди направивши ум,
Нехай набереть ся він праведних дум,
Та борючи духом важкі тягарі,
Нехай загартує він серце в добрі, —
І в правді твердий,
Нехай виступає в поход молодий,
І щастєм розсьвітить людськеє життя —
Ото йому поле до герцю-биття!

Міжлюдськая кривда, ото його враг,
Народнєє щастя, то лицарський стяг!
Високая думка, ото його міч,
То сила до бою,
А чесная річ,
Ото його зброя!

Гей, друже мій темний! Над силу ума
Вже дужчої сили й на сьвіті нема!
І треба нам, друже, у тямку се взять,
Що вчена громада — могучая рать:
Як стануть у лаву такі вояки,
То більш порятують, анїж козаки.

Микола Вербицкий.

До дому.

Далекая дороженька гадюкою вєть ся...
Знову серце оживає, і знову сьмієть ся.
Ой округи хуртовина плаче, завиває,
А на души ясне сонце мені знову сяє.
З далекого, чужого краю
До дому знову завитаю,
І матїр рідну Україну
Побачу знову; од себе
Не прожене мене... Тебе
Побачу знову, мій ти раю,
Мій батьку рідний — степ без краю!
І на тебе, Дніпро-дїдусь,
Погляну знову; подивлюсь
На ті роскоші, ті долини,
Де тільки мріють домовини
Дїтий козачих, — ті могили,
Де сплять народні наші сили,
І наче слова правди ждуть...
Нема його! — Літа ідуть,
Проходять марно... Україно!
Моя нене мила!
Даси менї серце нове
І новую силу,

Щоб з братами за ту правду
Одностайне стати,
Братів моїх меньших, бідних
Розуму навчати;
Щоб із ними наше давнє
Лихо одбувати,
Щоб із ними щирим серцем
Господа благати...
І розійдеть ся та хмара,
І в біля віконця
Ми у своїй рідній хаті
Дождемо ся сонця.

Ой квіточка під росою нагинаєть ся;
Дівчинонька над козаком насьміхаєть ся:
„Шкода тобі, козаченьку, залицяти ся! —
Нам з тобою, моє серце, не побрати ся.
Геть-геть, далій, козаченьку, одчепись
І до мене молодої не горнись!
Бо я з роду недолюдів не люблю —
Свого віку за тобою не згублю...
В мене душа українська, щире серце в грудях —
Мені щирий Українець й дружиною буде;
Бо я — дочка України, і не забуваю
Свою матір: щирим серцем її поважаю.
А ти, серце-козаченьку, хоч ти любий, милий,
Забув єси свою матір, орле сизокрилий!
Мати плаче — в тебе-ж серце не стогне, не бєть ся,
І до неї щирим словом воно не озветь ся.
Не поможеш, не порадиш ти матір старую, —
Ти не любиш, не шануєш правдоньку сьвятую.
Геть-же, геть-же, козаченьку, геть, моє кохання!
Шкода, серце! — марне буде твоє залицяння!

Невольник.

Ой Боже мій, Боже, мій сьвіте коханий,
Болять, огнем палять крівавії рани,
Що понатирали тяжкії кайдани!
Що понатирали за довгії роки
У темній темниці, у ямі глибокій!
Глибока темниця, муровані стїни —
Оттут натерпиш ся лихої години!
Муровані стїни, маленькі віконця —
І неба не видно і ясного сонця;
Маленькі віконця, зелїзнії ґрати —
Оттут нам і жити, тут і помирати!

Ой оттам десь за стїною,
За стїною камяною
Живуть люди, втїшають ся,
Життям вольним пишають ся.

Ой зійдїмось, брати мої,
Сизокрилі орли мої,
В глуху північ на нараду,
На невольницькую раду!

Як хуртовина завиє,
Чорна хмара небо вкриє,
Буде нам як мати рідна
Нічка темная, неви́дна.

Бо сторожа спати буде,
Наші речі чуть не буде;
Ой порадимо ся, братця,
Як за дїло треба взять ся:

Як ті ґрати розібрати,
Як каміння розкидати,
Як ту долю, вільну волю
В чистім полї добувати.

Сидір Воробкевич.

Рідна мова.

Мово рідна, слово рідне, хто вас забуває,
Той у грудях не серденько, тілько камінь має.
Як ту мову мож забути, котрою учила
Нас всїх ненька говорити, ненька наша мила?!

Як ту мову мож забути? Таж звуками тими
Ми до Бога мольби слали ще дїтьми малими!...
У тій мові ми сьпівали, в нїй казки казали,
У тій мові нам минувшість нашу відкривали.

Мово рідна, слово рідне, хто ся вас стидає,
Хто горнеть ся до чужого, того Бог карає;
Свої його цурають ся, в хату не пускають,
А чужії як заразу-чуму оминають.

Ой тому плекайте, дїти, рідну руську мову,
І учіть ся говорити своїм рідним словом!
Мово рідна, слово рідне, хто вас забуває,
Той у грудях не серденько, тілько камінь має!

Над Прутом.

Над Прутом у лузі хатина стоїть,
Живе там дівчина хороша як цьвіт:
В їй очи-зірниці, що сьвітять в ночи, —
Побачиш їх, хлопче — вмирай і мовчи!

Над Прутом у лузі не місяць зійшов,
То хлопець до кралі-дівчини прийшов;
Солодка розмова із уст їх плине, —
Тихенько дрімучий Прут далї тече.

Над Прутом у лузі барвінок вже рвуть,
До шлюбу зелені віночки плетуть;
В хатині заграли і скрипки і бас,
А гості співають: „Веселість у нас!“

Старий млин.

Запустів той млин старий,
Колесо зігнило,
І дуплаві верби в низ
Лоском повалило.

І тиша стоїть кругом,
Лиш потік шепоче,
Та сова десь закричить
Темненької ночи.

А колись звенів тут сьміх
І плила розмова
Солоденька, як жила
Дївка чорноброва.

В гріб лягла давно вона,
Моя краля мила,
І мій волос сивина
Геть припорошила,

Мов мука з того млина...
Лотоки зогнили,
Млин пустий, а з верб літа
Лиш пеньки лишили.

Шепче потік, а кругом
Як у гробі тихо;
Щастє зникло, а в душі
Пустка, туск і лихо.

Тепер аж догадалась ти,
Що я для тебе жив
На сьвіті сім, тебе одну
Вірненько лиш любив.
Що з того, що мені тепер
Румяні ті уста
Говорять: „Любий хлопче мій!“ —
Не та пора, не та!

Любов, що жевріла колись,
Загасла вже давно,
А щастє, що про нього снив,
Розбило ся як скло.
Хоч ти щебечеш про любов,
Та слів не чую я
І сліз твоїх не бачу вже, —
Не та пора, не та!

Любови цьвіт давно зівяв,
Він вічно не цвите;
В грудях зима, там вже давно
Сніжницею мете.
Всї залицаня вже пусті, —
Німі мої уста!
Не збудиш те, що гріб узяв —
Не та пора, не та!

Дзвіночок долом чути —
Подзвінне то моє,
Неначе лист зівялий
На сьвіжий гріб паде.

Ще вчора божим раєм
Мені здавав ся сьвіт,
Ще вчора лиш для мене
Пишав ся гарний цьвіт...

А нині жаль, зневіра
Серденько облягли,
Мов мари розплили ся
Мої прекрасні сни.

Ще вчора лист зелений
З вітрами говорив,
А нині вже зівялий
Надію всю покрив.

Буковино моя мила, мій солодкий краю!
Як за тебе, сиротина, нишком погадаю,
То заплачу жалібненько на чужій сторонці,
Бо тут вяну і всихаю, як листок по сонці.

Рідне слово тут не чую, пустка тут усюди,
Тут не наші щирі руські, но чужії люди;
Тут ні друга, ні родини, ні рідної хати...
Тяжко, Боже, на чужині, вік свій вікувати...

Як би крильця соколові мав я, сиротина,
Полетів би, де зелена, люба Буковина,
Де Прут, Черемш, де Бистриця, де гори Карпати...
В Буковині мило жити, мило й умирати...

Вечір.

Сонце ся сховало за високі гори;
Тихо все дрімає: луг, діброва, бори;
Дзвіночок там чути; місяць небом сяє;
В лїсочку маленький соловій сьпіває.

Вітрець протягає, поточок шепоче;
Яскраво сіяють зорі серед ночи;
Смерека заснула, береза дрімає;
Вівчар на сопілцї сумно вигравє.

Сьвіт — як церква Божа! мирно, тихо всюди..
Від роботи-труду спочивають люди.
А місяць як сторож на сьвіт поглядає,
Тїшить ся сердешний, що все спочиває.

Остап Левицький.

Замовкли бандури, оглухли мабуть,
Ні співу, ні думи в хуторах не чуть;
Лише по могилах голосить ворóн,
Козачої слави старої гомóн.
О руськая земле, о рідна моя,
Чи прийдем коли ми ще раз до коша?

Де ділись-заділись ті давні часи,
Славетні гетьманські, де щезли вони?
Бувало отаман як кликне на бій,
Чубаті хмарами злітались як стій.
О руськая земле, о рідна моя,
Чи верне-поверне та слава твоя?

В кайданах, в неволі козача сім'я:
По дворах шляхетських у наймах сестра,
А син на послугу пішов Москалям,
На глум і на посьміх своїм ворогам.
О руськая земле, о рідна моя,
Коли вже скінчить ся неволя твоя?

Прокиньте ся, діти, наспів вже той час,
„Заплакана мати“ вже кличе на вас,
Щоб стать односердно за діло сьвяте,
А слава та давня ще нам розцвите.
О руськая земле, о рідна моя,
Та чей ми прийдемо ще раз до коша?

Сповідь.

Не вірю в Бога я такого,
Що тільки в небі він сидить,
Тьма ангелів довкола нього
Лиш все в лице його глядить.

Мій Бог усюди пробуває,
Де тільки зір ся мій опре,
А хоч і плоти Він не має,
Мій дух його вбачає все.

Не можу й сьому віри няти,
Аби до Бога менший брат
Инакше мусів промовляти,
Як шляхтич-пан, а ще маґнат.

Мій Бог однако всїх приймає,
Чи хто убогий, чи богат,
Аристократів Він не знає;
Мій Бог справдешнїй демократ.

Не вірю я, що в бій кровавий
Одних на других Бог веде;
На відворот, мій Бог ласкавий,
Він мир і згоду всїм несе.

Не вірю я, що Бог давнїйше
Жидівський люд собі ізбрав,
Бо деж би Він ся окремійше
В таких нехлюях любував?

Не вірю я, що Божа Мати
Так полюбила Поляків,
Що аж зволила ся вінчати
Корунов польських королїв.

Ще гріх один — і непростимий
Тяжить на мнї: не вірю в те,
Що хтось там є непогрішимий,
Що лиш католик в небо йде.

Ну, вже із того мож пізнати,
І кождий дяк вам се повість,
Що я нехтую всї доґмати, —
Я очевидно — атеїст!

Під вечір.

Заходить сонце; на поля́ і млаки
Спускаєсь ніч. Лиш там, на тій горі,
Там ясно ще, немає й сліду мряки,
Що пітьмою долини вкрила всї.
Так се неправда, сонце, що однако
Ти шлеш для всїх проміня золоті!
Для тих, що висше, все ти довше сьяєш,
Вчаснїйше сходиш, пізно западаєш.

Любов.

Одно дївчатко гарне та любе
Раз мене щиро питало:
„Любов — ну, що се? Чи се лиш мрія,
Що в нїй і правдоньки мало?

„Адже я чула, що соловейко
По своїй любцї сумує,
А його піснї гарній, тужливій
Уся природа вторує.

„І що повійка по дубі пне ся
І з нею любо дубо́ви,
І що на весну голуб сивенький
Воркує також з любови.

„Скажи-ж по правдї; таж ти, поете,
Знаєш чутє се химерне?
Як і по чім ту любов пізнати?
Чи має рожі, чи тернє?“

„Любов, дївчино, се гарна цьвітка,
Що в людськім серцї пишаєсь,
Та її краску годї вгадати,
Бо вона часто міняєсь.

„Часом тихенька наче лілея,
Часом як рожа, що коле;
Иноді скромна як незабудька,
Або як ку́кіль на полі.

„Часом то думи, дивнії чари
Любов у душу навіє;
Часом і віщі сни тобі шепче,
Серце надією гріє.

„Часом скріпляє силу і волю,
Крицею душу гартує;
Часом наводить лютеє горе,
Мусиш терпіти — і всує.

„Часом тихенька, мов чисте плесо,
Де рибка срібна гуляє;
Часом же наче вихор в пустині,
Що все довкола змітає.

„Чарови сему годі опертись,
Бо наче ангел огненний
Перед очима блисне-зависне,
Голосом знадить Сирени.

„Серце вколише і заполонить,
В золоті скує кайдани;
І в тій неволі радощі дивні,
Рай віднайдеш ти незнаний.

„Тож коли буде твоє серденько
Також до пут тих хилить ся,
Дай в ясир взятись, піддай ся долі,
Так воно, серце, й годить ся.“

Володимир Шашкевич.

Бувало і нинї.

Малим бувало я сїдаю
Під липою та досягаю
Руками буцїм ясних зір;
А зірки моргають на мене
Крізь липи листєчко зелене,
Тай кануть нишком в темний бір.

А нинї сяду під тополю,
І лаю сьвіт і лаю долю,
Що ясної забаг зорі —
Забаг, та годї і дістати,
А на землю то й гріх прохати
З чудної неба висоти.

О зіронько ти ясноока,
Моргни на мене із висока,
Як сестри моргали твої!
Най хоть часочок погадаю,
Що я малий, та досягаю
Тебе, сердешна — хоч у снї!

Не чужого ми бажаєм.

Серед поля широкого дубець виростає;
Ой тим полем на воронім молодець гуляє.
Віють вітри, віють буйні, аж дуб похилив ся;
Скажи, скажи, козаченьку, куди ти пустив ся?

Чи ти їдеш в Туреччину христян визволяти,
Чи ти їдеш на Вкраїну волї добувати?
Не їду я в Туреччину анї на Вкраїну;
Від могили до могили соколом полину.

Полину я, полину я, до могил приляжу,
Батькам нашим всю тяженьку недолю розкажу.
Розкажу їм наше горе, наше лихолїтє;
Тепер, скажу, сердешнії, поблагословіте!

Благословіть! погуляєм у чистому полї!
Не чужої ми мукаєм, а своєї долї!
Не чужого ми бажаєм, а свойого права;
Де полягла, там воскресне наша руська слава!

Корнило Устиянович.

Розбита гусля.

Дубовим листєм повита
Старая гусля лежала;
В нїй голосниця розбита
І струна хора мовчала.

Гей! — кличе май легкокрилий, —
Встань, гусле, пташка співає! —
А гуслї сьвіт вже не милий,
Холод за серце стискає.

Гей! — кличе слава блискуча, —
Заграй, як перше нам гралась! —
Даремно, струна гримуча
Либонь у неї порвалась.

Гей! — кличе помста і кає, —
До бою, гусле, до бою!
Твій нарід в ярма впрягають! —
І гусля зойкнула з болю.

Надходить ангел любові,
Зросив ї серця слезою,
Й ожили струни — здорові,
І ллють ся піснї рікою.

Минули ся лїта мої, лїта молодії;
Іде старість тихесенько, морозить надії.
Остигає кров юнацька, думка умирає,
Тілько серце ще тріпочесь — любитись бажає.

Шкода труду! Хто під зиму зацвите квітками,
Тому дружба на весїллю — мороз із снїгами.
Усе має свою пору, — опізнивсь, паничу!...
Вже дївчина-домовина тебе к собі кличе.

Михайло Старицький.

До України.

Моя Україно, як я тебе любив,
Твої луги, твої степи розлогі,
Дніпра ревучого славетнії пороги
І хвилї золоті твоїх шовкових нив!

Як я любив в садочках вишняку
Твої білесенькі, немов хустини, хати,
Поважну річ старих дідів чубатих,
І регіт дітвори в жартливому танку.

Як я любив в ніч теплу, весняну
Чуть пугача з діброви тихий стогін,
Гукання парубків, дївчат веселий гомін,
І пісню з за лугів роскішну, голосну.

Як я любив у осени в стіжках
Хліб коло хат, а ранками сїдими
Селян за працею хапливою між ними,
І стукіт говіркий ціпів геть по токах.

Як я любив зимóвої доби
При каганці невпиннеє сюрчання
Тих веретін, і пісню чи ридання
Тихесеньке жіночої журби.

Як я люблю безрадісно тебе,
Народе мій, убожеством прибитий,
Знеможений і темністю сповитий,
Що вже забув і поважать себе,
Потративши свої колишні сили!
Як я люблю твої сумні могили, —
Україно, як я люблю тебе!

Нива.

Гей ти, ниво, — твого гону
Од Карпату аж до Дону!
Та широка-ж, як погляну!
Геть укрилась килимами,
Огорнула ся лугами,
Простягла ся до Лиману.

Щож то, ниво, лихом збита,
Потом, кровію полита,
Заподіялось з тобою?
Не красуєш ся стогами,
Не пишаєш ся скиртами,
А глушиш ся лободою.

„Ох ви, жалібники-діти,
Та не вам-би й говорити,
Коли самі марно спали!
Деж були ви? Чужі руки
Завдавали мені муки,
Репяхами засївали.

„Колись добре я родила:
Виростала з мене сила,
Ворогам на страх і горе!
А тепер я геть дичаю,
І не бачу тому й краю,
Бо ніхто мене не оре!“

Правда, ниво! За сльозами
Не рушали ми з ралами...
Гайда-ж в поле! Гине нива!
Додамо до праці руки:
Хоч не ми, то може внуки
Дочекають того жнива!

До молодої.

На вас, завзятці-юнаки,
Борці за щастя України,
Кладу найкращії думки,
Мої сподіванки єдині.

В вас молода ще грає кров,
У вас в думках немає бруду,
Палає в серці ще любов
До обездоленого люду...

Не занехайте-ж ви її,
Не розгубіть по сьвіті всує,
Нехай вона ваш дух гартує
У чесній, славній боротьбі!

Бо стоголовий людський кат
Лютує-дужчає що днини...
Не можна тратить і хвилини,
Поки ще стогне темний брат.

Поки живий, мерщій несіть
Сліпому сьвітиво просьвіти,
І в серце смертію повите
Живу надію закропіть!

Вшануйте рідну його річ,
Назвіть без хитрости своєю,
І розженіте над землею
Ви непрозору, глупу ніч...

Хай кат жене, а ви любіть
Свою окрадену родину!
За неї сили до загину,
І навіть душу положіть!

Виклик.

Ніч яка, Господи! Місячна, зоряна:
Ясно, хоч голки збирай...
Вийди, коханая, працею зморена,
Хоч на хвилиночку в гай!

Сядем у-купі ми тут під калиною —
І над панами я пан...
Глянь, моя рибонько — срібною хвилею
Стелеть ся полем туман.

Гай чарівний, ніби промінем всипаний,
Чи загадав ся, чи спить?
Он, на стрункій та високій осичині
Листє пестливо тремтить!

Небо незміряне всипало зорями —
Що то за Божа краса!
Перлами-зорями теж під тополями
Грає перлиста роса.

Та не лякай ся-но, що свої ніженьки
Вмочиш в холодну росу;
Я тебе, вірная, аж до хатиноньки
Сам на руках однесу.

Та не лякайсь, що замерзнеш, лебедонько!
Тепло — ні вітру, ні хмар...
Я пригорну тебе до свого серденька, —
А воно-ж па́лке, як жар.

Та не лякайсь, аби тута підслухали
Тиху розмову твою!
Нічка поклала всїх, соном окутала —
Анї шелесне в гаю!

Сплять вороги твої, знужені працею,
Нас не сполоха їх сьміх...
Чи-ж нам, окривдженим долею клятою,
Й хвиля кохання [illegible] за гріх?

На смерть друга.

З неба скотилась зоря променистая
В темну глубінь океана...
В мирі порвала ся чесна та чистая
Жизнь, за братерство віддана.

Згасла лямпада, що блимала лагідно,
Гріла на чесні пориви;
Згасла самотна, і згасла негадано —
Видно, забракло оливи.

Всю її, друже, в кінець осирочений,
Витратив щиро на других;
Був і в останній ти час заклопочений
Знять боротьбу за наруги.

Серце і душу і силу невтомную
Клав ти на рідную справу;
Вік побивавсь за бідоту бездомную,
За її працю кріваву.

Хтож твою буйну, від туги похилену
Зняв до братерського лона?
Хто твою муку тяжку, неосилену
Стишив до вічного сона?

Вмер ти один, не загрітий порадником,
Вмер, як борець серед поля;
Мов насьміялась над спільним упадником
Наша щербата доля.

Спи-ж супокійно на лоні холодному!
Зійде зоря твоїм мріям...
Память довічня борцеви народньому!
Слава гучна його діям!

Занадто вже! Чим дихати нема!
Затягнено арка́ном наші шиї...
Панує зло, закублилась пітьма́ —
Терпець урвавсь — але бренять надії.

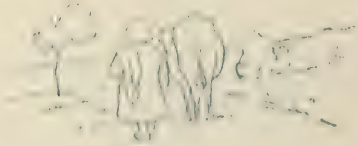
Ой люде мій! Не жди ти ні чудес,
Ні милости від того, що катує!
Не досягне́ твій стогін до небес,
І молитви́ твої горячі — всує.

Надій ся лиш на себе, і свій дух
Скріпляй, зміцняй в братернім поєднанні,
Аби вогонь у грудях не потух,
А ще збуяв на лютім катуванні.

Ет, глупа ніч не буде вікувать,
Потрухнуть геть в ярмі державнім снози;
Життя несе непереможну стать,
Воно і нам колись осушить сльози.

О, вірю я, що з'явить ся вона,
Загублена, сподіваная воля,
У промінні, як пишная весна,
В вінку з цьвіток ріднесенького поля,

Зо сьвіточем-зорею на чолі,
З ухмілкою несказаної вроди...
І одітхнуть натруджені, малі,
Під прапором любови, правди, згоди.

На мотив народньої пісні.

Як з тобою ми пізнались,
Всї нам зорі усьміхались;
Як рядком сидїли щасно,
Всї цвили садочки рясно;
А як вперш поцїлувались,
Соловейки заливались,
Тай у всїх людий взагалї
Очи радістю засьяли.

А як час настав розстання,
Лист пожовк і впав за-рання;
Над садочком онїмілим
Звис мороз жупаном білим;
Наче зьвірі хижі люди
Стали кидатись на груди;
Тай мене зривала злоба
Усїм очи видрать з лоба

Остання дорога.

Темно. Лїс. Якісь примари...
Нї тропи, анї рубця...
Скрізь по небу сунуть хмари,
І нема-ж то їм кінця.

Вітер виє псом голодним,
Мряка ріже по виду́,
І під тим дощем холодним
Я до цвинтаря бриду...

Розікрали всю поклажу,
Окрім серця й голови,
І тепер на путь сю вражу
Порожнїсїнькі сакви!

А були вони з зарання
Напаковані як тра:
І научного надбання,
І душевного добра;

І кипячих сил без міри,
І хороших, красних мрій,
І сьвятої в правду віри,
І нехиблених надій;

І що неуків владичнїх
Сьвіт науки побідить,
І до благ суспільних, вишнїх
Правдї шлях опорожнить;

Що шляхом отим широким
Рушить дружество рясне,
І щасливим, сьвітлим оком
Стріне сонечко ясне́...

А шляху усе не видно!
Темінь, пуща, лїс кругом...
І кива менї єхидно
Хвоя стріпаним чолом.

Григорий Воробкевич (Наум Шрам).

Сон.

Здрімалось ми на бенкеті
В вельможних палатах,
І приснив ся сон пречудний
О народних латах,
Що то ними вкриваєть ся
Нарід наш рідненький
Від Карпатів до Порогів —
Нарід наш бідненький.
І здавалось, що ті лати
Ясно пурпурові, —
А вони омиті в морі
Гірких сліз і крові...
І збудившись я поглянув:
Всї ще бенкетують,
Кровю й працею народа
Грають, газардують.
„Va banque!“ кричу з всеї сили
В моїм тяжкім болю, —
Ставлю проти сліз і крові
Правду й сьвяту волю.
„Va banque! Va banque!“ — пани кричать,
Поблїдли небоги,
Ожидають враз зі мною
Скінчення трівоги...
На тім боцї кров і сльози,
На сїм честь і воля, —
Почекаймо, руські братя,
Усьміхнеть ся доля.

Павло Чубинський.

До моєї Катрусі.

Ще не багато літ прожив,
А вже сивіє чорний волос;
Ще не діждав своїх я жнив,
А вже жовтіє колос...
Я в сьвіті щиро працював,
Я сіяв те, що Бог послав.

Багато гірких сліз пролив,
І горя я дізнав чимало;
Людий і правду я любив, —
За те мене і зневажали,
І молоді літа свої
Я скорота́в на чужині.

Тепер з тобою спочиваю,
Тепер прийшла моя весна, —
Я мов по смерти оживаю,
І ти, як зіронька ясна,
Мені присьвічуєш, з тобою
Я вже не знаю ся з журбою!

Сьвіти-ж мені, поки я бачу,
Поки до праці ще берусь, —
Я марне сили не потрачу
І жнив своїх таки діждусь, —
Зберу, що сіяв, і веселий
Піду на вічную оселю!...

Вдовина доля.

Туман, мати, туман, мати,
Туман долиною;
Ой зостала ся тепер твоя дочка
А убогою удовою.

Ой діти-ж мої, діти маленькії
Остали ся сиротами!
Деж я подінусь, деж я пригорну́ ся,
Мої діточки, з вами?

Ой ниво-ж моя, ниво богатая,
Нікому-ж тебе орати, —
Ой будеш, ниво, будяком колючим
Та пиреєм заростати.

Ой діти-ж мої, діти маленькії,
Хтож вас буде доглядати,
Ой коли пійде удовиця бідна
Про вас хліба заробляти?

Ой візьму на плечі сакви з черствим хлібом,
На ліву рученьку дитину,
А правою візьму дитину другую,
А третая й сама йтиме.

Ой буду жати щиро чуже жито,
Нехай стерня ніжки коле!
Буду зодягати, діток годувати,
Щоб не були босі й голі.

Буду працювати, буду заробляти,
Нехай ллєть ся піт крівавий;
Буду тішити ся, буду забавлятись,
Обливаючись сльозами.

Сон невольника.

За день утомили і праця й нудьга, —
Заснув я, і снить ся мені,
Що ніби й до мене доходить черга,
Дають буцім волю мені.

І от я на волі, у рідній сім'ї...
Цілує матуся і плаче:
„Скорійше гадала, що буду в землї,
Ніж тебе, мій сину, побачу!“

До серденька горне і батько старий, —
Зрадів голуб сизий і каже:
„Тебе вже оплакали, синочку мій,
Утїхо єдина ти наша!“

І любо і мило у рідній сім'ї,
Веселая рідна хатина;
Радію ві снї я і легко менї,
І плачу мов тая дитина.

Прокинувсь... Ох лихо! Я все ще в тюрмі!
Кайдани брязчать навіснії;
Болить моє серце і тяжко менї,
І сльози не ллють ся дрібнії...

Іван Франко.

Каменярі.

Я бачив дивний сон. Немов передо мною
Безмірна, та пуста і дика площина,
І я прикований ланцом зелїзним стóю
Під височенною ґранїтною скалою,
А далї тисячі таких самих, як я.

У кождого чоло житє і жаль порили,
І в оцї кождого ґорить любови жар,
І руки в кождого ланци мов гадь обвили,
І плечі кождого до долу ся схилили,
Бо давить всїх один страшний якийсь тягар.

У кождого в руках тяжкий зелїзний молот,
І голос сильний нам з гори як грім гримить:
„Лупайте сю скалу! Нехай нї жар, нї холод
Не спинить вас! Зносїть і труд і спрагу й голод,
Бо вам призначено скалу сесю розбить.“

І всї ми як один підняли в гóру руки,
І тисяч молотів о камінь загуло,
І в тисячні боки розприскали ся штуки
Та відривки скали; ми з силою розпуки
Раз-по-раз гримали о камяне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви ґук кровавий,
Так наші молоти гриміли раз-у-раз;

І пядь за пядею ми місця здобували;
Хоч не одного там калїчили ті скали,
Ми далї йшли, ніщо не спинювало нас.

І кождий з нас те знав, що слави нам не буде
Нї памяти в людий за сей кровавий труд,
Що аж тодї підуть по сїй дорозї люди,
Як ми пробєм її та вирівняєм всюди,
Як наші кости тут під нею згниють.

Та слави людської зовсїм ми не бажали,
Бо не герої ми і не богатирі.
Нї, ми невольники, хоч добровільно взяли
На себе пута. Ми рабами волї стали:
На шляху поступу ми лиш каменярі.

І всї ми вірили, що своїми руками
Розібємо скалу, роздробимо ґранїт;
Що кровю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець, і за нами
Прийде нове житє, добро нове у сьвіт.

І знали ми, що там далеко десь у сьвітї,
Який ми кинули для працї, поту й пут,
За нами сльози ллють мамú, жінки і дїти,
Що други й недруги гнївнїї та сердиті
І нас і намір наш і дїло те клинуть.

Ми знали се, і в нас нераз душа болїла
І серце рвало ся і груди жаль стискав;
Та сльози, анї жаль, нї біль пекучий тїла,
Анї проклятя нас не відтягли від дїла,
І молота нїхто із рук не випускав.

Оттак ми всї йдемо в одну громаду скуті
Сьвятою думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і сьвітом позабуті!
Ми ломимо скалу, рівнаєм правдї путї,
І щастє всїх прийде по наших аж кістках.

Маєва елеґія.

Весно, ти мучиш мене! Розсипаєш ся сонця промінєм,
Леготом теплим пестиш, в синї простори маниш.
Хмари вовнисті немов ті клубочки шпурляєш по небі,
І мов шовкові нитки дощ із них теплий снуєш.
Сїрую грудку з землї ти підкинеш під небо блакитне,
І в жайворонкову трель грудка розсиплеть ся в мить.
Ти журавлиним ключем навертаєш нестерпную тугу,
Мрії про вольний простір, щастє далеке моє.
Ти лебединим крилом кришталевії хвилї скородиш —
Чую їх плеск аж у снї на лазуровій ріцї.
Бачу, як чайкою ти колихаєш ся над глибиною,
Як над широким Днїстром гнеш ся лозою к водї.
Весно, ти мучиш мене! Мілїонами ко́льорів, тонів,
Лїнїй і творів кричиш: воля і рух і житє!
І мов безсильне стебло в бистрину ту ти рвеш мою душу,
В серцї завялім, черствім будиш нові почутя.
Будиш бажаня, яким не сповнитись; осьвітлюєш пустку;
Ніжно гойдаєш в гильках осамотїле гнїздо.
Пильно схиливши лице роздуваєш погасле огнище;
Свистом від гаю зовеш, наче мій друг молодий.
Нї, не менї вже гулять по тім гаю, мій друже-сololе!
Нї, не менї вже зайце́м в зелень пахучу нирять!
Серце тріпочеть ся ще і у груди кров бєть ся живійше,
Та напосїли лїта, да́вить житя тягота.
Мрії безумні немов той табун вигравають по полю,
Гриви на вітер, і ржуть, дзвінко копитами бють.
Ах, та се мрії, чутя легкокрилі, барвистії дїти, —
Але тверда їх рука в поводах цупко держить.
Хвилька — і ляск батога — і жорстоке, понуре „нїколи“ —
Праця! і чар весь мине! Весно, ти мучиш мене!

Зелений явір, зелений явір,
Ще зеленійша ива;
Ой між усіми дівчатоньками
Лиш одна мені мила.

Червона рожа, червона рожа
Над усі цьвіти гожа;
Не бачу рожі, не бачу рожі,
Лиш її личка гожі.

Золоті зорі в небеснім морі
Моргають серед ночи,
Та над всі зорі в низу і в горі
Її чорнії очи.

Голосні дзвони, срібнії тони,
Слух у них потапає,
Та її голос — пшеничний колос,
Аж за серце хапає.

Широке море, велике море,
Що й кінця не видати,
Та в моїм серці ще більше горе:
Я на вік її втратив.

Як почуєш часо́м край свойого вікна,
Що щось плаче і хлипає важко,
Не трівож ся зовсім, не збавляй собі сна,
Не диви ся в той бік, моя пташко!

Се не та сирота, що без мами блука,
Не голодний жебрак, моя зірко;
Се розпука моя, невтишима тоска,
Се любов моя плаче так гірко.

Отсе тая стежечка,
Де дївчина йшла,
Що з мойого сердечка
Щастє унесла.

Ось туди пішла вона
Та гуляючи,
З иньшим, своїм любчиком
Розмовляючи.

За її слїдами я
Мов безумний біг,
Цїлував з сльозами я
Пил із її ніг.

Наче потапаючий
Стебелиночку,
Зір мій вид її ловив
На хвилиночку.

І мов нурок перли ті
На морськóму днї,
Сквапно так мій слух ловив
Всї слова її.

Отсе тая стежечка
Ізвиваєть ся,
А у мене серденько
Розриваєть ся.

Залягло на днї його
Те важке чутя:
Тут на віки згублений
Змисл твого бутя.

Все, що найдорожшеє,
Найулюблене,
Чим душа жива була,
Тут загублене.

Чим душа жива була,
Чим пишала ся...
Отсе тая стежечка,
Щоб запала ся!

Коли часом в важкій задумі
Моя поникне голова,
Легенький стук в вікно чи в двері
Потоки мрій перерива.

Озву ся, вигляну — даремно,
Не чуть нікого, не видать,
Лиш щось у серці стрепенеть ся,
Когось то хочеть ся згадать.

Чи щирий друг в далекім краю
Тепер у лютім бою згиб?
Чи плаче рідний брат, припавши
Лицем до прадідівських скиб?

Чи може ти, моя голубко,
Моє кохане чарівне,
Далеко десь, з німим докором
В тій хвилї згадуєш мене?

Чи може гнучи в собі горе
Ти тихо плачеш у тиші,
А се твої пекучі сльози
Менї стукочуть до душі?

Над великою рікою на скалї крутій сиджу,
І затоплений у мріях в воду биструю гляджу.
Валом хвилї, валом хвилї пруть ся, плещуть, миготять,
Сонце грає, прибережні верби вітєм їх пестять.

Із за закрута одного враз дараба виплива —
Зїлєм, зеленю повита плеще, грає, мов жива.
Керма тихо хвилї крає, не булькоче, не скрипить,
І керманич молоденький мов мальований стоїть.

На дарабі гра музика, чути співи голосні,
Брязкають чарки блискучі, ллють ся вина запашні,
Сьяють очи молодії серед жартів і розмов...
Сьміх і співи... Се гуляють Радощі, Краса, Любов.

Я поглянув і зітханє піднимає грудь мою.
О, мої юнацькі мрії, пізнаю вас, пізнаю!
Скілько вас з розпучним криком і слізми я доганяв,
На весільную дарабу я ніколи не попав.

Ні, тепер уже за вами не погоню я у слід!
Прощавайте! Своїм блиском ви молодших веселіть.
Сьміх і співи і музика ще бренять, немов по склї,
І за закрутом дараба звільна щезла в синій млї.

Знов затоплений у мріях я гляджу на бистрину.
Що се плещуть, миють хвилї? Наче білу грудь сніжну!...
Мов рожеві любі руки... шийку круглу... і лице...
Ох, адже я знав, здаєть ся, цілував лице отсе!

Сеж вона, вона, чий образ тузї втихнуть не дає!
Се те тихе, нездобуте щастє вбогеє моє!
Вбите! Втоплене!... І в воду мов скажений кинувсь я,
Щоб ловити щастє — трупа... Мрія приснула моя.

Поклін тобі, моя зівяла квітко,
Моя роскішна, невідступна мріє,
Остатній сей поклін!
Хоч у житю стрічав тебе я рідко,
Та всеж менї той спогад серце гріє,
Хоч як болючий він.

Тим, що мене ти к собі не приймила,
В моїх грудях зглушила і вгасила
Любовний, дикий шал,
Тим ти в душі сумній і одинокій
На вік вписала ясний і високий
Жіночий ідеал.

І нинї, хоч нас ділять доли й гори,
Коли на душу ляжуть злії змори,
Тебе шука душа,
І до твоєї груди припадає,
У стіп твоїх весь свій тягар скидає,
І голос твій весь плач її втиша.

І як коли у снї тебе побачу,
То бачить ся, всю злість і гіркість трачу,
І викидаю мов гадючий звій;
Весь день мов щось сьвяте в душі лелїю,
Хоч не любов, не віру, не надію,
А чистий, ясний образ твій.

Я не жалуюсь на тебе, доле!
Добре ти вела мене, мов мати.
Таж де хлїб родити має поле,
Мусить плуг квітки з корінєм рвати.

Важко плуг скрипить у чорній скибі,
І квітки зітхають у сконаню...
Серце рвесь, уста нїмі мов риби,
І душа вглубляєсь в люту рану.

А ти йдеш з сївнею й тихо сїєш
В чорні скиби й незарослі рани
Нове сїмя, нові надії,
І вдихаєш дух житя румяний.

В осени.

Ой ідуть, ідуть тумани
Наддністровими лугами,
Наче військо з корогвами,
А передом атамани.

Сурми боєві не грають,
І панцирики не дзвонять,
Тільки смуток навівають,
Верби віте низом клонять.

Тільки в мраці тонуть села
І уява мари плодить;
Тільки дума невесела
Мов жебрак по душах ходить.

Жены руськія восплакаша ся.

Де не лили ся ви в нашій бувальщині,
Де в які дні, в які ночі,
Чи в половеччині, чи то в князївській удальщині,
Чи то в козаччині, ляччині, ханщині, панщині,
Руськії сльози жіночі?

Скілько сердець розривалось ридаючи,
Скілько звялили страждання!
А як же мало таких, що міцніли складаючи
Слово до слова, в безсмертних піснях виливаючи
Тисячолітні риданя!

Слухаю, сестри, тих ваших пісень сумовитих,
Слухаю й стиха міркую:
Скілько сердець тут розбитих, могил тут розритих,
Жалощів скілько неситих, сліз вийшло пролитих
На одну пісню такую?...

На рѣкахъ вавилонскихъ тамо сѣдохомъ...

На ріці вавилонській — і я там сидів,
На розбитий орган у розпуці глядів.

Надо мною ругавсь Вавилонців собор:
„Заспівай нам що-будь! Про Сіон, про Табор!“

„Про Сіон? про Табор? Їм вже чести нема!
На Таборі — пустель! На Сіоні — тюрма.

„Лиш одну хиба пісню я вмію стару:
Я рабом уродивсь та рабом і умру.

„Я на сьвіт народив ся під свист батогів,
Із невольника батька, в землї ворогів.

„Я хилитись привик від дитинячих літ,
І всьміхатись до тих, що катують мій рід.

„Мій учитель був пес, що на лапки стає,
І що лиже ту руку, яка його бє.

„І хоч зріс я мов кедр, що вінчає Ливан,
То душа в мні похила, повзка, мов бурян.

„І хоч ча́сом мов грім гримне слово моє,
То се бля́шаний грім, що нікого не вбє.

„І хоч вирве ся з уст крик: „Най гине тиран!“
То не крик се душі, тільки брязкіт кайдан.

„І хоч в душу вірвесь часом волї приваб,
Але кров моя — раб! Але мозок мій — раб!

„Хоч я пут не носив на руках, на ногах,
Але в нервах ношу все невольницький страх.

„Хоч я вольним зовусь, а як раб спину гну,
І свобідно в лице нікому́ не зирну.

„Перед блазнем усяким корю ся, брешу́,
Вольне слово в душі наче сьвічку гашу.

„Хоч тружусь день і ніч, не доїм, не досплю,
А все чуєть ся: „Се я на панськім роблю.“

„І хоч труд свій люблю, а все чуєсь гачок:
Ти прикутий до нього, мов раб до тачок.

„Хоч добра доробивсь, та воно лиш тяжить,
Мов чуже для когось мушу я сторожить.

„З ким в житю не зійдусь, все підляжу йому;
Сяк чи так вибирай, все найтяжше візьму.

„І хоч часом в душі піднимаєть ся бунт,
Щоб із пут отрястись, стати твердо на ґрунт, —

„Ах, то й се не той гнів, що шаблюку стиска,
Се лиш злоба низька́ і сердитість рабська́!

„Вавилонські жінки, відвернувшись ідїть,
І на мене здивовано так не глядїть!

„Щоб не впало проклятє моє на ваш плід,
Не прийшлось би раба привести вам на сьвіт!

„Вавилонські дївчата, минайте мене,
Хай мій вид співчутєм серце вам не торкне!

„Аби вам не судилась найтяжша судьба,
Найстрашнїйша клятьба — полюбити раба!“

Ходить вітер по житї,
Мов господар з-проволу,
Колосочки налиті
Стиха хилить до долу.

І шепоче колося:
„Вітре-брате, дай ве́дра,
Щоб нам цїло вдало ся
Достояти до Пе́тра.

„Проганяй ти боками
Градовії навали,
Щоб не стерлись над нами,
Щоб ми марно не впали.

„Отрясай з нас що днини
Пажирливі комахи,
Най годують ся ними
Ті співучії птахи.

„Дай нам спіти, нависнуть,
Стебло луком най гнеть ся,
Аж серпи тут заблиснуть,
Жнивна пісня поллєть ся.

„Дай на копи погоду
І погоду на спряток,
Щоб в селянську господу
Війшли втїха, достаток.“

Ходить вітер по житї,
Мов господар з-проволу,
Колосочки налиті
Стиха хилить до долу.

Стиха хилить, шепоче:
„Все вам буде як треба:
Буде бідним дар з неба,
Та земля дать чи схоче?

„Хоч і як бушували,
Вас не збили з ніг тучі;
Градовії навали
Впер я в дебрі і кручі.

„Гусїнь, черви пожерли
Ті співучії птахи;
Та повзуть он по селах
Три инакші комахи..

„Де заглянуть у хату,
Гине втїха, достаток;
Ті три черви зовуть ся
Коршма, лихва, податок.

„Лїзуть з хати до хати,
Наче сопух могильний, —
А на черв той проклятий
Я, біднятка, безсильний."

Важке ярмо твоє, мій рідний краю,
Нелегкий твій тягар!
Мов під хрестом отсе під ним я упадаю,
З батьківської руки твоєї допиваю
Затроєний пугар.

Благословлю тебе! Чи ждать тобі ще треба
Поваги й блиску від будущини,
Чи нї — одного лиш тобі благаю з неба,
Щоб з горя й голоду не бігли геть від тебе
Твої найкращії сини.

Щоб сїячів твоїх їх власне поколїнє
На глум не брало і на сьміх,
Щоб монументом їх не було те камінє,
Яким в відплату за плодючеє насїнє
Ще при житю обкидувано їх.

Гей розіллялось ти, руськеє горе,
Геть по Европі і геть поза море!

Бачили мури Любляни та Рєки,
Як з свого краю біг Русин на втеки.

Руські риданя й стогнаня лунали
Там де Понтеби білїють ся скали.

Аж із Кормон, мов живого до гробу,
Гнали жандарми наш люд як худобу.

Небо італьське, блакитне, погідне
Бачило бруд наш, пригнобленє бідне.

Ґенуя довго мабуть не забуде,
Як то гостили в нїй руськії люде.

Будуть ще внукам казать против ночи:
„Дивний тут люд кочував із півночи.

„Рідну країну з слїзми споминав він,
Але з проклятєм із неї тїкав він.

„Спродував дома поля, господарство,
Вірячи байцї про Рудольфа царство.

„Дома покинувши землю родинну,
Гнав ся, щоб мрію ловити дитинну.

„Сьмілий у мріях, у вірі беззглядний,
В дійсности наче дитина безрадний.

„Анї порадитись, нї побалакать, —
Знав він лиш гнуть ся та жебрать та плакать.“

Гей розіллялось ти, руськеє горе,
Геть по Европі і геть поза море!

Доки Гамбурські, важкі паровози —
Де ви не лляли ся, руськії сльози!

Всї з тебе, Русине, драли проценти,
Польскії шляхтичі й швабські аґенти.

Що то ще жде тебе на океанї?
Що у Бразилії, в славній Паранї?

Що то за рай ще тобі отвираесь
В Спіріту Санто та Мінас Джераес?...

Гимн.

Вічний революцїонер
Дух, що тїло рве до бою,
Рве за поступ, щастє й волю,
Він живе, він ще не вмер.

Ні попівськії тортури,
Ні тюремні царські мури,
Ані війська муштровані,
Ні гармати лаштовані,
Ні шпіонське ремесло
В гріб його ще не звело.

Він не вмер, він ще живе!
Хоч від тисяч літ родив ся,
Та аж вчора розповив ся
І о власній силі йде.
І простує ся, міцніє,
І спішить туди, де дніє;
Словом сильним, мов трубою,
Мілїони зве з собою, —
Мілїони радо йдуть,
Бо се голос духа чуть.

Голос духа чути скрізь:
По курних хатах мужицьких,
По варстатах ремесницьких,
По місцях недолї й сліз.
І де тілько він роздасть ся,
Щезнуть сльози, сум нещастя,
Сила родить ся й завзяте
Не ридать, а добувати
Хоч синам, як не собі,
Кращу долю в боротьбі.

Вічний революціонер
Дух, наука, думка, воля
Не уступить пітьмі поля,
Не дасть спутатись тепер.
Розвалилась зла руїна,
Покотила ся лявіна,
І де в сьвітї тая сила,
Щоб в бігу її спинила,
Щоб згасила, мов огень,
Розвидняющий ся день?

Іван Манжура.

Степ.

Гей ти степ широколаний,
Мій килиме сріблотканий!
Розпростер ся ти широко,
Що не скине й орлє око
Твоє займище безкрає!

Гей, повідай бо, мій раю,
Де краса твоя роскішна,
Сива тирса срібно-пишна,
Що коневи колись крила
Круті перса, й гомоніла
Мов та хвиля в синім морі
З буйним вітром на просторі?

Та повідай ще, де славні
Надднїпрянські твої плавні,
Те таємне, несходиме
Царство звіра незміриме,
Твій Великий Луг-розділля,
Предковічнеє привілля,
Що у йому усїх нетрів
Не сходили тури й вепрі?

А гайки де чарівнії,
Що річки твої бистрії
Мов віночки закрашали,
Та дівчаток спокушали
Холодком своїм темненьким,
На розмову їх миленьким?

А зімовники одинці,
Що ховались од Ординців
У балках твоїх пригожих,
Де чумаченьки захожі
З України прилучали,
Одпочив собі держали?

Та де й саме те чумацтво?
А те й славнеє де братцтво,
Що за матір шаблю мало,
Спис за батька почитало,
А рушницю за дружину,
Та своїй не знало впину
Вольній воленьці?... І хану
Та ледачому султану,
І гаремови заспати
Не давало, пане брате!

Степ мовчить, нема одвіту...
Мов козак той недобитий
Він на рани знемагає,
А над їм в горі кружляє
Крюк поганий та крюкоче,
Мов добити криком хоче:

„Вже тобі не животіти!
Розтекли ся твої діти,
Що пишали ся тобою!"

Ізмарній же
Жидовою споганений,
Німотою знатужений,
Чабанами столочений,
Шахтарями поврочений,
Чавунками передраний,
І дітками занедбаний!

Лелії.

У пишних палатах якогось маґната
Роскішні лелії цвили;
Їх люди здалека, де вихор та спека,
На втїху собі завезли.
Любують їх очи веселі дївочі,
А часом і хмурний маґнат
На них як погляне, нудьга ураз тане,
І пруг на чолї вже не знать.
Оттак вони пишні, усякому втїшні,
Мир в серце людське подають,
А люди не знають і гадки не мають,
Як сльози в ночи вони ллють.

Чого-ж то їм шкода? Адже-ж і урода,
І роскіш і шана їм є...
Не люба їм шана у гордого пана, —
Їм краще убоге своє.
Їм краще у бідній країнї їх рідній
За панську ту ласку здались
І спека пекуча, і вихор летючий,
Що їх опалили колись.

Так ти, моя крале, з далекого краю,
Неначе лелії мої:
Здаєть ся, й на волї, у шанї і холї,
Та все бо не вріднім краї.
Твій погляд ясненький, твій сьміх веселенький,
Та щирая ласка твоя
Усїх нас єднають, усїх нас витають,
Як тихая з неба зоря.
Поглянеш із боку (нехай бо — нївроку!)
Тай скажеш: „Життя тобі — рай“;
А все-ж твоя втїха — поплакати з тиха,
Згадавши веселий свій край.

По весні.

Не співай по весні,
Соловейку, мені
Сидячи у бузку на тичині,
Про щасливії дні,
Що мов наче вві сні
Задля мене минули ся нині.

Не богато щось їх,
Днїв щасливих отсих
На свойому віку я зазнаю;
І загра гіркий сьміх
На устах враз моїх,
Як коли я ті дні нагадаю.

Первий сніг.

Ще вчора сонечко так гріло,
Чабан з отарою бродив,
Озиме пишно зеленїло
І лист у лузї гомонїв;
Сьогодня-ж степ увесь неначе
Застлав срібнастий оксамит,
І вітер жалісливо плаче,
І сонце ллє не той мов сьвіт.

Оттак і серце моє вкрите,
Мов сніговий на нїм покров,
Бо вже тепер йому не сьвіте
Анї надія, нї любов.
Учора-ж як воно втїшалось!
Не знало щастячку де край;
Усе, усе йому всьміхалось,
І скрізь здавав ся сьвітлий рай...

Нечесна.

Мов билинонька в полї зівяла,
Сиротиною ти ізросла;
Тебе лишенько рано спіткало
І недоля лиха повила́.

Не зазнала ти змалку поради,
Анї ласки від гордих людей,
І нї жаден тебе із громади
Не спасав від лукавих речей.

Ізросла ти, навчалась роботи,
Та роботи нїхто не давав...
Не жури ся, небого! Чого ти?
За красу-б тебе всяк поєднав...

Так сама ти того все цуралась,
Проклинаючи долю гірку;
Тобі чесно прожити бажалось,
Та судилось не те на віку.

Несподївано ти „проступила"
(Проступа вас багато таких!) —
І громада тебе осудила,
Підняла мов ледащо на сьміх.

І регочеть ся, пальцями тиче,
Головою на тебе кива,
А до себе нїхто не покличе,
Не спитає: „А чим ти жива?

„Чи ти ласкою маєш угрітий
Під негоду спокійний куток?
Чи ти їла слїзми неполитий
А хоч раз того хлїба шматок?"

Замовчіте-ж, ви пи́шнії, ситі,
Гордовитії власнї землї,
Бо єсть божая правда на сьвітї,
Та розсудить і вас, і її.

Бурлака.

Броде бурлак степом рано,
На опашці свита;
Його шапка стара, драна
На бакир ізбита.

Броде бурлак, поспішає
В заброди до моря,
Та співає, — степ лунає, —
Нема йому горя.

„На що мені, каже, доля
Готова із неба?
Все добуде своя воля,
Чого мені треба.

„На що мені те багацтво,
Червінці, дукати?
Вміє славнеє бурлацтво
Без них панувати.

„На що мені і оселя,
Дружинонька мила?
Привита мене і скеля,
Порадить могила.

„Ой скажи ти, стародавня
Козацькая нене,
Кому жити ще так славно
У сьвіті за мене?“

Вітер тихо росу ранню
З травиці здимає,
Бурлаковому-ж питанню
Відмови немає.

Не згасла любов.

Коли твою душу нудьга наполяже,
І ти прошукаєш утїхи дарма,
Нехай вона з серця нїколи не каже,
Що нїби й утїхи нїде вже нема.

Бо скрізь вона є й не загине до віку,
Та сам ти її на ту пору не стрів
Лиш тим, що замислив рахубу велику,
І рій тебе ду́мок від неї завів.

Коли твоє серце любить перестане
Ізрадою тяжко укрите нараз,
На нього ти, брате, жалїючись рано
Не думай, що й сьвіт вже любови погас.

Бо ще та цїлюща любов не згасала,
І поки сьвіт сонця не згасне вона;
Тобі-ж її щирої знать не впадалось,
А вік іздавалась без неї мана.

Буря на озері.

(Мат. XIV, 24—32).

Ревуть та клекочуть на озері хвилї,
Апостольський човен пливе;
Держатись на хвилях стає не по силї,
А буря все дужче реве.

Вже острах апостолам серце здіймає,
Погасла надія сьвята;
Далеко ще беріг, помоги немає,
І ропщуть слабії уста.

Коли се назустріч із видом спокійним
На хвилях страшенних онтам
У божеськім сяєві, тихім, прозірнім
Явив ся Учитель їх сам.

Дивують апостоли: певно се мрія?
Петро же до нього возвав:
„Се ти наш Учитель великий, Месія?“
„Не бійте ся, я!“ — він сказав.

„Призви же до себе мене, о могучий,
Да узрю скорійше твій лик!“
І кротко возрівши на хвилї ревучі
Месія: „Гряди!“ — йому рік.

На хвилю ступив ось апостол і сьміло
Іде він немов по землї;
Аж ось маловірє його одоліло,
І думки окутали злі.

Ось чує апостол, що він потопає,
В воді уже чресла його...
„Спаси, о Месіє!“ — у голос взиває —
„Спаси ти раба свойого!“

„Гряди, маловіре!“ — він благости повен
Прорік йому. Хвилї лягли...
„Чого усумнив ся?...“ І поруч у човен
Безсмертний із смертним війшли.

І ми так до правди, нікчемнії мира,
Де тільки вона замигтить,
Йдемо серед бурі; і поки в нас віра,
Нас буря отта не страши́ть.

Коли-ж маловірє замісто надії
І віри панує в души,
Нема нам рятунку! Ми гинем слабії...
Месіє благий, поспіши!

I. Древлянець.

Плачте, люди!

Плачте, люди, поки сльози
Виливають ся з очей,
Бо застукають морози,
І сльоза не потече.

Плачте, люди, так вам треба,
Бо нема в вас сорому́:
Од страху не тілько се́бе,
Продали і честь саму.

Коли тілько шию гнути
Научило вас життя,
Та носить погані пута
Ціла штука і знаття, —

Коли можете ви жити
Без огиди у гною, —
Тоді горе вам! терпіте
Долю ги́дкую свою!

Коли ви не научились
Бути досі ще людьми,
То чогож ви зажурились?
Чи не винні-ж ви сами?

Чи ви ждете, щоб із неба
Вас прийшов хто рятувать?
Плачте-ж, люди! Так вам треба,
А то й плакать запретять.

Петро Ніщинський.

Порада.

Дївчинонько, голубонько, чого ти сумуєш?
Твоя доля за плечима, ти її не чуєш.

Шануй людий, молись Богу, то Бог і поможе:
Як не тепер, то на той рік таки буде гоже.

Годї-ж, серце, сумувати! Не зітхай важенько,
Бо як будеш журити ся, завяне серденько.

А без серденька на сьвітї не можна прожити...
Чи вжеж хочеш таки віку собі вкоротити?

Як би, серце, мав я силу, тодї-б — иньша мова:
Я-б випросив тобі долю у самого Бога.

Годї-ж, годї, моє серце, годї сумувати!
Тобі треба як квіточцї рости й процвитати.

Рости-ж, моя роже повна, рости, розцвитай ся,
А як часом спітка лихо, ой, не піддавай ся!

Панас Мирний.

Привіт М. Драгоманову

на ювилей його 30-лїтної працї.

Була доба, пишали ясні мрії,
Займав ся сьвіт, будив думки людей;
Чинили ся славетнії події
Під надихом визво́льничих ідей.
Тодї і Ти з'явивсь, мій любий Друже,
І голос Твій далеко залунав;
До чесних праць Ти всїх нас кликав дуже
І таланом своїм нас чарував.
Тодї і ми, юнаки молодії,
В серцях сьвяті голубили надії.

Пролинув час, ми кріпли, ми зростали,
І з наших мрій неясних, молодих
Засяяли вкраїнські ідеали,
Мов сонце те між темних хмар густих.
Бажали ми народови свободи,
Бажали ми, щоб очи він розкрив,
І як другі осьвітнії народи
Для поступу, для правди й щастя жив.
І тут над всї, мій брате незабутнїй,
Здіймавсь Твій стяг, лунав Твій глас могутнїй.

Ми щиро йшли, вогнем мети загріті,
Ми ширили до неї перший шлях.
Та сї шляхи тернинами укриті
І не блищать в позло́тистих квітках.

І сталось так: проніс ся грім з півночи,
Розбив у пень братерську спілку він;
Страхун утїк, лукавець сплющив очи,
Про теж не всї принишкли між руїн;
І Ти в той час сьвяті думки свободи
Поніс плекать у инші народи.

І там сумним вигнанцем на чужинї
Ти не забув сьвятий свій заповіт;
Ти вівтар склав своїй старій сьвятинї,
Своїм думкам, красї минулих лїт.
Повсюди Ти розніс величнє слово,
Своїх братів з тяжкого сну будив,
І наче бич з небес сьвятих громово
Карав єси завзятих ворогів.
І голос Твій до нас доно́сивсь, Друже,
І гоїв дух і серце нам недуже.

А в нас ще гірш, ще більше сутенїло,
На нївець звівсь гурт перших бояків,
І сонце те, що нам ранїш хоч мріло,
Туман безчинств като́вницьких покрив.
Здавало ся, що в мо́роцї беззорім
Погас на вік думок огонь сьвятий...
Алеж життя в пори́ві необорім
Зродило лиш прихильців гурт новий.
Ще вище він підняв Твій стяг високий...
Нї, Ти не був нїколи одинокий!

І от тепер Твоя з'яснилась сила,
На честь Тобі єднає всїх вона.
З усїх країн, де річ Твоя дзвонила,
Хвала Тобі сердешная луна.
І от в сей день, як гасне в серцї лихо
Та голоснїйш гучить нам волї глас,
І я Тобі своє вітання тихо,
Мій Друже, шлю у сей великий час.
Нехай Твій дух, що долю взнав кріваву,
Ще много лїт живе нам всїм на славу!

Олена Пчілка.

Переможець.

Минув той час, коли річки криваві
Лились во імя правди і добра,
Коли як памятник лицарській славі
Вставала трупу братського гора.

Напередовець того часу думку кращу
Кострищів димом чорним повивав,
Без жаху кидав він у смертну пащу
Того, хто віри в думку ту не мав.

За слово благости, Письма сьвятого,
За гріб Того, хто в мир приніс любов,
Скидалась піхва від меча тяжкого,
Війни згубливої здіймалась корогов.

Невільні стани, воленьку здобувши,
Гадали тільки взяти кров за кров,
В свої кайдани старшого окувши, —
І наставало рабство друге знов.

Настали иньші ча́си; думка добра
Не прагне в поступі свойому днесь
Ні крови, ні вогню, хотяй хоробра;
Як зірка гожая з ясних небес

Без громів, блискавиць сія, без тучі,
Промінєм тихим, — і ватаг новий
Не в зброї бойовій іде блискучій,
Не грім гармат луна за ним гучний.

Він к ворогу не ме́ча простягає,
А подає масличну вітку він;
Науки, праці корогов здіймає
Та згоди — щастя спільного почи́н.

Як судить ся-ж йому здобути перемогу,
Не з гуком сурем прийде він к меті,
І не квітки йому вкривати муть дорогу,
Чоло не лаври гордії, густі.

Ні! Переможець зійдеть ся з братами
На стежках тихих в рідному краю,
Підійме-ж високо, з щасливими сльозами,
Повиту терном голову свою.

Перед блакитним морем в сьвітлї яснім
Стоїть дївчина молода;
Між лаврів, олеандр, в гурт прекраснім
Про що хорошая гада?

Їй спомянув ся хуторець убогий
В далекій, рідній сторонї:
Там степ німий простяг ся геть розлогий,
Неначе спить у тяжкім снї.

Край хуторця самотная криниця,
Вода тихесенько бренить;
Самотная схилила ся вербиця,
Спустивши кучері стоїть.

Дївчина кинулась, зори́ть довкола —
Десь близько пісня прогула!...
О, як же схожа тая баркарола
З піснями хутора була!

Прощання.

Прощай, моя люба! прощай, моя мила!
Подай мені руку свою!
Прийми-ж ти, голубко моя сизокрила,
Останнюю сповідь мою!

Мандрую, кохана, в непевну дорогу,
В тяжку, невідомую путь;
Судилось здобути мені перемогу,
Чи ранньою смертю заснуть?

Хай буде, як буде! Не маю вертатись
Назад з того шляху, що взяв;
Не маю тії корогви одцуратись,
Що вільно і щиро я зняв.

Жили-ж поривання й надії палкії
У нас, моя вірна, в обох;
Ми щирую віру і думи сьвятії
З тобою кохали у-двох.

Чи треба-ж казать, що тебе не забуду?
Нехай не турбуєть ся серце твоє!
З останнім диханням хиба я позбуду
І думи й кохання моє.

Прощай! Хай очий твоїх ясне сіяння
Просьвітить непевную путь!
Хай любі стискання руки й цілування
Не жаль, а одвагу дають!

Пісні минулого.

Пророчисті тії читаю скрижалї
Народних пісень. І надії і жалї
Свої тут народ положив у піснях...
Лунає та мова у дрібних листах,
І мертвії ті ватагѝ із могили
Говорять торкаючи душу і сили...
Та речі в пустині німій гомонять,
А люди живії мовчять!

Володимир Навроцький.

Добраніч родині.

Добраніч, рідні ви мої,
В далекім, любім краю!
Один без вас на чужині
Про вас я споминаю.

Гадки мої шлю до зорі —
Вона й у вас там сходить...
Стоїть хатинонька в ярі,
В сьвітлиці мати ходить,

В вікні стає ось і з зорою
Веде розмову тихо,
Благає Господа за мною,
Щоб відвернув все лихо;

Щоб сина їй беріг, вертав
До рідненького краю...
Добраніч, матїнко моя!
Тебе я споминаю.

А батько сїв понуривши
Чоло, і люльку курить;
Далеко мисли десь пустив —
Чогось то він ся журить?

Ой знаю я той смуток твій
І мисли твої знаю!
Добраніч, батьку рідний мій!
Добраніч, рідний краю!

Ой знаю я ще там в долї
Про ту одну дївчину:
Шитє зложила на столї —
Для братчика хустину,

А в оцї блиснула сльоза...
Й тебе я споминаю.
Добраніч, сестронько моя!
Добраніч, рідний краю!

До ластівки.

Люба ластівочко, милий пташку мій,
Ти мене не кидай, не лети в вирій!
Піднесись до хмари, поверни долом
Понад нашим краєм, над нашим селом!
До мого віконця спустись, прилини,
І радісну пісню менї задзвони,
І голоском своїм тугу м'нї розвій —
Зажди, щебетушко, не лети в вирій!

А ластівка каже: „Не вдержиш мене!
Мене-ж тая туга з віконця жене.
А люди лихії гонять з понад стріх,
І в хмарах ще чути їх пакісний сьміх.
Нї волї, нї миру, нї сонця — твій край!
Не гай мене, друже, — я лечу у рай!"

В. Корженко.

Ми таки прості, чорні хлопи.

Ми в дипльоматів не богаті,
Нам не допхатись до Европи, —
Ми жебраки у власній хаті,
Ми таки прості, чорні хлопи.

Мабуть колись князів ми мали,
Було їх навіть щось на копи, —
Та тих князів чорти побрали,
Лишились прості, чорні хлопи.

Де нам репрезентантів взяти —
Хам сего й не порозуміє!
Тай і на що кому се знати,
Що хам десь з голоду там мліє!

Що їсть овес, а на податки
За безцін продає пшеницю!
Державі треба, дай остатки,
Се зве ся — reichstreu, знаєш, Грицю?

Були пани, були маґнати,
Було колись не те що нині,
Було — ревіли і гармати
У нас колись на Україні.

Та дивно якось все минає,
Князі, маґнати і єрархи...
Заступник схилений питає:
Аджеж ми вірні для монархи?

В нас, кажуть, на руках кайдани —
Коли се, де се, хто се видів?
Хто нинї до роботи стане,
Як би той хлоп в кайданах нидів?

В нас фабрики, до працї спішно,
Не час в кайданах дармо гнити.
„Ломіть, вставайте!“ — Бігме, сьмішно!
Скажіть лиш, що нам тут ломити?

Ми-ж працї люди, а не скоти,
Цїнна суспільність нам, держава;
Ми — смирні руські патріоти,
Як стогнем — то в дорозї права.

Часом лиш вітер щось доносить,
Щось груди стисне, в серцї ниє:
Чи се хто грозить, плаче, просить?
Чи се далека буря виє?.

В борбі за жизнь.

В борбі за жизнь, для себе чи для брата,
Палкий юначе не забудь одного:
В тобі самім вся поміч і заплата.

Чи маєш матїр, батька дорогого,
Зріс в теплій хатї плеканий ріднею, —
Люби їх, — кине жизнь колись самого.

Знайшов ти друга з ясною душею,
З порадою в потребі, без облуди —
Цїни дружбу, прийдесь розстатись з нею.

Без милости, козаче, в сьвіт, на труди
Жизнь гонить нас. Тож жий, трудись, і много
Не сподївайсь. Хоч люди — добрі люди.

А не побачиш плодів труду свого,
І смерть підкосить в цьвітї жизни силу,
І впадеш край прапору золотого —

Погляне дехто може на могилу.

Борис Грінченко.

Вона сьпіва.

Вона сьпіва — і серця пориваннє
У згуки ті вона перелива;
Горять огнем безмірного кохання
Її пісень пекучії слова.

Вона сьпіва — і очи молодії
Ясніш од зір засьяли із-під вій...
О, скілько в їх незломної надії,
О, скілько в їх на щастя любих мрій!

Нехай сьпіва, нехай ті сьпіви ллють ся,
Хай очи ті і сьяють і сьміють ся,
І хай огонь кохання в їх горить!

Нехай сьпіва! У-друге вже такая
Не зацвите весна їй золотая,
Яка цвите в душі її в сю мить!

За вікном вітер виє і бє і шумить,
Аж убога хатина тремтить і дріжить.

Не хотів би я в полї тепер пробувать;
Хоч не хочу, та треба йти долї шукать.

Хоч знайду, не знайду, сьвіт за очі піду,
Тілько темно іти — чи до краю дійду?

Не лякай мене, ніч! Наша доля усїх —
Серед темряви йти і хуртбвин страшних.

Не лякай мене, ніч! Не злякаю ся я!
Я на те народивсь, така доля моя.

Не лякай мене, ніч! Не злякаюсь, піду:
Може долю знайду, а скорійш пропаду.

Кажуть: Бог нерівно дїлить,
Жде, щоб люди подїлились
По братерському, без сварки, —
А вони і посварились!

То дурниця! Я не вірю!
Бог робити так не може:
Він же Бог і має силу,
Хай подїлить нас як гоже!

А як сили Він не має
Порівняти шати й лати,
На що зводити на сварку?
На що кепсько подїляти?

Землякам,

що збирають ся раз на рік на Шевченкові роковини, співати гимн „Ще не вмерла Україна."

Ще не вмерла Україна,
Але може вмерти:
Ви самі її, ледачі,
Ведете до смерти!

Не хваліть ся, що живе ще
Наша воля й слава:
Зрада їх давно стоптала,
Продала, лукава.

Ваші предки торгували
Людськими правами,
Їх продавши, породили
Вас на сьвіт рабами.

Не пишайте ся-ж у співах
Ви козацьким родом:
Ви раби, хоча й пани ви
Над своїм народом.

Україна вам не мати;
Є в вас иньша пані,
Зрадних прадідів нікчемних
Правнуки погані!

Тільки той достойний щастя,
Хто боровсь за його;
Ви-ж давно покірні слуги
Ледарства гидкого.

Ви-ж давно не люди — трупи
Без життя і сили,
Ваше місце — кладовище,
Яма та могили.

Як живі покинуть мертвих,
Щоб з живими стати,
„Ще не вмерла Україна"
Будемо сьпівати.

Як живі покинуть мертвих,
Прийде та година,
Що ділами, не словами
Оживе Вкраїна.

Вітер виє, плеще хвиля,
Човен хоче потопить, —
Ти-ж керуй туди спокійно,
Де твоя мета горить.

Сонце сяє, вабить душу
Усьміхаючись земля, —
Ти-ж керуй туди спокійно,
Де горить мета твоя.

Хвиля за хвилею плеще й зникає,
Зникла — і сліду за нею немає...
На що з'явилась і втопла у морі,
Хто теє знає сказати?
Те, що зникає в безкраїм просторі,
Знову чи може вставати?

Я — така хвиля в сьому сьвітовому
Морі таємному, морі хисткому, —
На що з'явивсь і умерти я маю —
Хто теє може сказати?
Мучусь, радію, клену і кохаю —
Все, — щоб у ямі сховати.

О, дорогі мої, ті, що так дуже
Вас моє серце кохає недуже,
Так, як і я, ви душі моїй милі,
Втонете в морі хисткому.
Де-ж ми зустрінем ся — з хвилею хвилї, —
Те невідомо нікому.

Серед поля.

Блакитними небо сия' глибинями,
Поля попід небом прослались безкрайні;
Іду я обміжком — шумлять колосками,
Шумлять і хвилюють лани урожайні.

Назад озирну ся, там далї високі
Сияють-мигочуть блискучі палати,
І тільки що мріють у балцї глибокій
Убогі, обдерті, похилені хати.

А передомною за хвилями хвилї
Аж ген до край-неба пливуть без упину,
Сіяють під сонцем, мов золото спілі,
Сіяють і плещуть, де оком нї скину.

Поля мої рідні, найкращії в сьвітї,
Богаті на силу, на пишную вроду,
Засїяні хлїбом і потом политі,
Робітницьким потом мойого народу!

Родючі та щедрі, в золочені шати
Свого хлїбороба могли-б ви окрити, —
Чогож то так часто на йому ті лати?
Чогож то в тих хатах змарнїлії дїти?

Тими колосками, що повні та спілі
Схиляють ся низько від зерна важкого,
Кого в ріднім краї годуєте, милі?
Куди ваша сила зникає, для кого?

Хвилюють ся мовчки поля за полями,
Сїріють у балцї убогії хати;
І високо знявшись в горі над хатками,
Блищать і пишають високі палати.

І молила ся я, й сподівала ся я,
Чи не гляне хоч раз любо доля моя.
І минали літа, дожидала її,
Та даремні були сподівання мої.
Не діждала ся я... І минули літа —
В серці пустка німа, я тепер вже не та.
На роботі тяжкій звікувала життя,
Воно марно пішло, все пішло без путтядо.
І недоля моя й доси давить мене,
І та праця тяжка стан недужий мій гне;
І вже сліпнуть од сліз очи карі мої,
А все долї нема — не діждалась її!...
Нї родини нема, нї дружини нема,
Сьвіт широкий усїм, а менї він тюрма!

На полї.

Блиснули вже коси, упали покоси,
Рядками снопи полягали;
Під сонцем пекучим із лихом гнїтючим
У полї усї працювали.

Нї піснї, нї слова — затихла розмова:
Вся сила пішла на роботу;
З обличча, як сльози, течуть на покоси
Струмочки горячого поту.

Вже сонечко нижче і вечір все ближче —
Не роблять потомлені руки:
Зійди, нічко, тихо, сховай усе лихо,
Вкрий груди знеможені з муки!

І ніч наступає, пливе-випливає
І сяє сріблом місяченько...
Вже край і роботи... Забувши турботи,
Сплять батько, і доня, і ненька.

Зірки-ж серед ночі, як божії очі,
З високого неба сіяють,
Тихесенько-тихо на людськеє лихо,
На стомлений люд поглядають...

Хліборob.

Я убогий родивсь, і в ті дні,
Як вмирать доведеть ся мені,
Тілько горе та стомлені руки
Та ще серце, зотлілеє з муки,
Я зложу у дубовій труні.

Не велике я поле з'орав,
Та за плугом ніколи не спав;
Що робив, те робив я до краю,
І всю силу, що мав я і маю,
На роботу невпинную клав.

На тім полї каміння було,
Поле все буряном заросло,
Зупиняв ся мій плуг на тім полї;
Та не кидав робить я ніколи,
А гострив свій леміш, чересло.

У годину, в негоду я там:
Без роботи погано рукам!
Нехай дощ і крізь драну свитину
Сїче згорблену працею спину,
А спочинку собі я не дам!

Скілько поту свого я пролив,
Скілько сили я там положив!
Та дарма! бо поорана нива
Нам давала богатії жнива:
Я не дурно невтомно робив.

Такі жнива зазнав я не раз...
А тепер вже минув ся мій час,
Я вже чую: останнєє літо
Бачу я золоте своє жито,
Бачу, ниви широкії, вас.

Мої дїти зберуть урожай...
Усьому наступає свій край;
Він прийшов і менї: в домовину
Я іду і на віки спочину, —
Мої-ж дїти зберуть урожай!

Мої діти — дочки і сини,
Усі в купі зібравшись, вони
Як почнуть до обіду сідати,
Будуть хліб, що придбав я, ламати,
І згадають мене у труні.

І за те, що працюючи зміг
Згодувати і викохать їх,
То про мене їх згадка не згине, —
Після мене ще довгі години
Моє діло не вмре серед їх.

Так, я вбогий родивсь, та в ті дні,
Як вмирать доведеть ся мені,
То не сором натомлені руки
І се серце, зотлілеє з муки,
Положити в дубовій труні!...

Смутні картини.

Убогії ниви, убогії села,
Убогий, обшарпаний люд, —
Смутнії картини, смутні, невеселі,
А инших не знайдеш ти тут.

Не став би дивитись, схотів би забути,
Так сили забути нема!
То ріднії села, то рідні її люди,
То наша Вкраїна сама.

До праці.

Праця єдина з недолї нас вирве:
  Нумо до працї, брати!
Годї лякатись! На дїло сьвятеє
  Сьміло ми будемо йти.

Праця єдина нам шлях уторує;
  Довгий той шлях і важкий,
Що аж до щастя і долї прямує, —
  Нумо до працї мерщій!

Праця не згине між людьми даремне,
  Сонце засьвітить колись;
Дякою нас тодї люди згадають, —
  Нум же до працї берись!

Хоч у недолї й нещастї звікуєм, —
  Долю унукам дамо.
Ми на роботу на сьвіт народились,
  Ми для борнї живемо.

Сьміливо-ж, браття, до працї ставайте
  Час наступає — ходїм!
Дяка і шана робітникам щирим,
  Сором недбалим усїм!

Цезар Білиловський.

Дайте бо жить!

В чарах кохання моє дівування
Хочу я вільно як пташка прожить:
Вільне кохання і вільне обрання,
Серденьку воля, як хоче любить.
Шкода й розмови: сьвятої любови
Силою в серце не можно вложить:
Поки шовкові чорнітимуть брови,
Дайте бо жить мені, дайте бо жить!

Той мені шепче, той руки цілує,
Той тут навколішки смирно стає;
Той мені вірші любовні віршує,
Той аж поклони мов Богови бє.
З них же один мені бачить ся всюди,
Серце до одного тільки лежить...
Поки горять мої полумям груди,
Дайте бо жить мені, дайте бо жить!

На що питати, якого кохати?
Серденько з разу вгадало само.
На що шукати, который богатий?
Там де богатство, там певне ярмо.
Ненька зітхає, а батенько лає,
Слава недобра про мене біжить...
Суд-пересуд... Але все те минає...
Дайте бо жить мені, дайте бо жить!

Що тут і батько і рідная мати?
Що тут всі родичі? Що увесь мир?
Все мені ба́йдуже! Годі й казати...
Байдуже глум і людськи́й поговір.
Серденько бєть ся і ние і рветь ся,
В грудях гарячих пала і дрижить...
Поки аж молодість красна минеть ся,
Дайте бо жить мені, дайте бо жить!

Невгамовна.

Дівчино-рибчино, ой де ти все ходиш,
Як добрії люди усюди вже сплять?
Будь дома! Нікому-ж, собі хиба шкодиш...
— Так серденько-ж хоче гулять!

Ти з хати — вже й знати, вже так і лунає,
Усюди всім людям тебе вже чувать.
Гуляєш, співаєш, як всяк спочиває...
— Так серденько-ж хоче співать!

Ой дочко! В садочку — я чув... Так не гоже...
Обняв хтось і став щось шептати, прохать..
Я бачив, неначе... О, крий тебе Боже!
— Так серденько-ж хоче кохать!

З Альпів.

Ой там моє серде, не тут на горах...
Ой там, на Вкраїні в безкраїх степах...
В степах на могилах вподобало жить,
Де здавна покоїть ся, тихо лежить
Батьків моїх слава і лицарів прах.

Ой там моє серце, на нивах, полях...
Ой там моє серце в густеньких садках,
Де пташка щебече у день і в ночи,
Співає дівчина по воду йдучи,
У плахті червчатій, головка в квітках.

Ой там моє серце, де божий мов рай,
Стоїть над Дніпром зеленесенький гай,
А близько край гаю та коло Дніпра
Висока могила. Вона озира
Свій рідний, коханий, занедбаний край.

Праведник.

Всї люди знають, хто се:
Пошарпане убрання
Сей старець, що не просе
Ні в кого подаяння,

А божим духом ситий,
На вид такий сердитий,
Блискучі очи, хмурі брови, —
В душі-ж нічого крім любови.

Він учить, як любити
І правду шанувати,
Як чесно в сьвіті жити
І чесно працювати.
І сьвітять ся ті очи,
Мов зорі серед ночи;
Жорсткі слова́ його розмови,
В душі-ж нічого крім любови.

У велемудрих мира
Сердито він питає:
„Деж правда ваша щира?
Мов щось її немає...
Чи в мур замурували,
Чи може закували
В кріпкі які окови?
Куди ви діли дух любови?"

А тих, котрі не знають
Ні щастя, ані долі,
І тих, що пропадають
Безпутно у неволі
І труть свої кайдани,
Він тішить: „Ждіть, настане
Ось иньчий час, нові основи,
Час віри, правди і любови."

І праведника всюди
Слабі благословляють,
А сильні в сьвіті люди
Ненавидять і лають,
І жмуть його і давлють
Усї, що миром правлють...
На голові вінець терновий,
В душі-ж нічого крім любови.

Іляріон Грабович.

Війна.

чув плач матерей, жінок —
Прощали, бач, синів, мужів;
Сердечний зойк дрібних діток —
На шиях висїли в батьків.
Я бачив болю, горя знак
В тих, що в похід оружні йшли:
Вони кидали з жалем так
Рідню і все те, з чим зросли...
Отсе війна! Отсе війна,
Що душу рве до серця дна!

І чув я шум і бренькіт, стук,
Що від зелїза геть лунав,
І громовий гарматний гук,
Крик дикий, що аж заглушав.
І бачив кров, горячу кров,
І в судорогах, муках скон,
Нелюдський зір, у зьвірів мов,
І лютий бій, мов страшний сон.
Отсе війна! Отсе війна!
Людий нелюдськая різня.

Я бачив села і міста
Зруйновані огнем, мечем;
Ріля потоптана, пуста,
І люд голодний із плачем,
Проклоном біль тяжкий значить
По стратї крови і майна;
Останнїм ще рубцем платить
За те, що взяла 'му війна.
Отсе війна! Отсе війна!
Такий то дар несе вона.

В задумі.

Одні люди, то бажають все гроший та гроший,
Иньші почести та слави все у Бога просять;
А иньшії бідолахи не хочуть нічого,
Тілько хатки маленької — та нема і того!
Не бажають ані гроший, ані тої слави,
Тілько долї хоч трошечки та шматок мурави,
Щоб з людьми по людськи жити, Господа хвалити,
Та без гніву Господнього і вік закінчити.
Але тяжко тим нещасним і того впросити,
Вони мусять бідувати та усе тужити,
Плакать гірко над собою, Бога проклинати,
Ні одної хвилиночки утїхи не мати.
І жиють так мов у пеклї... Ох, тяжко то жити!
Лїпше було-б в яму скочить, в воді утопитись,
Ніж так жити і мучитись до самої дошки,
Та просьвітку не бачити ані-ані трошки.

Ох, та тяжше ще такому і жить і вмирати,
Що не має на всім сьвітї ні кута, ні хати,
Де голову приклонити терном увінчану,
Що не має супокою ні в ночи ні рано,
Бо в души засїла болїсть страшна та глибока,
Гонить радість, гонить щастє з перед його ока.
Всюди бачить сум і сльози, все терпить за других:
Онде мати старенькая посеред недуги
З горем боресь та за сином сльози проливає,
А там смерть йому миленьких косить-забирає,
Братів, сестер, всїх по ряду! І не плач, небоже!
Бо нічого не виплачеш!... Та він вже не може
Плакать більше, бо висохли усї гіркі сльози,
Тілько дивить ся й застогне...
Боже милий, Боже!
На що губиш сиротину? Чом дожити дав Ти
Йому віку молодого? Чом в небо не взяв Ти
Його перше, як іще був маленьков дитинов?
Там йому би лїпше було, був би не загинув
Отак марно, як тут йому прийдеть ся загинуть,
Та не буде кому й глини на могилу кинуть!...

Володимир Масляк.

Упала.

Любила, кохала, за щире кохання
Дізнала лиш горя, отрути,
А серце у крови, жалю потопало,
А люди для неї відради не знали,
А він був лиш лютий і лютий.

І нічю від свого дружини лихого,
Щоб долї шукати, втїкала;
А люди хоч знали, чому так зробила,
Чом хату і мужа і дїти лишила,
Сказали злосливо: „Упала“.

Лїтами, не днями, цїлими роками
В чужинї тужила до хати,
І сльози по службах усї розкотила,
Аж сил їй не стало, аж слабість зломила,
Тра було у нуждї згибати.

У чорную днину на сьвіт народилась,
У темную днину конала
Сама, без родини в далекій чужинї,
На крихтї соломи в лихій сорочцинї,
А люди сказали: „Упала“.

Соловейко.

Угородци все сїдала
Дрібні зорі рахувати,
Аж знайшлись такії зорі,
Що ї стали чарувати.

Були чорні тії зорі
І чорнійші ще від ночи;
Вони знали лік на горе,
Вони звались — карі очи.

Раз віконце відчинила,
Щоб відкрити зіркам долю, —
Аж зблизились тії зорі,
Що взяли їй серця волю.

Прихилились за близенько
До віконця і до личка;
Так їх бачив місяченько,
Їх розмову чула нічка.

Щось між ними шепотїло,
Наче вітер у гайочку:
То цїлунки лопотїли,
Мов ті хвилї в ручайочку.

Щось між ними стукотїло:
Сердець стукіт добував ся;
Хвильку наче загриміло:
То, що „любить", він так кляв ся.

У гущаві співак божий
Прищебетував злегенька,
Його-ж голос добирав ся
Просто в душу до серденька.

Аж з сьвітлицї двері скрипли,
Пита мати пів-грізнейко:
„Доню, хто се там з тобою?"
„То, мамуньцю — соловейко".

Осип Маковей.

Понад хмари!

Понад хмари! Понад хмари, брате!
Вийди в гори з навісної хати!

На верхах самітних там ще тихо,
Не зайшло туди ще людське лихо.

Не встають там весняної чари,
Вітер там горою, низом хмари.

Але красші там сніги лискучі,
Ніж на долах повінь, град і тучі.

Красша студінь, пустка там сонлива,
Ніж весна на долах нещаслива.

Тихий сьвіт там буде твій учитель,
Сам ти свій суддя і потішитель!

Серна.

Серна зранéна гинула в корчах,
І крук голодний на гилї вже кракав;
Як сльози я уздрів в її очах,
То й сам упав на землю і заплакав.

Моя сирітко, хтож то вбив тебе?
Мовчить серна, конає на мураві;
Крильми лопоче лютий крук і жде...
Довкола сум — то смерть іде в темряві.

І круки вже летять з усїх сторін...
Ах, сеж гріхи людий, не чорні круки!
За ними громом гуркотить проклін
На камяні серця й кроваві руки.

Природа.

Природо люта, мачухо лукáва,
Убійнице ненаситна, кровава,
За що тобі пісні від нас і слава?

Чого принаджуєш ти нас собою
І всїх на смерть затроюєш борбою,
Учителько ненависти й розбою?

Тобі пісні співати за всї муки,
За кров, за смерть, за окрики розпуки,
Подателько злодійської науки?

За ту борбу зажерту від дитини,
За всї затроєні житя хвилини
Прийми від мене гордий сьміх і кпини!

Сон.

Тихий сон по горах ходить,
За рученьку щастя водить.

І шумлять ліси вже тихше,
Сон малі квітки колише.

Спіть, мої дзвіночки сині,
Дикі рожі в полонині!

Не шуміть, ліси зелені,
Спати йдіть, вітри студені!

Най квітоньки сплять здорові,
Най їм снять ся сни чудові!

Аж на небі зазоріє,
Сонце їх малих зогріє;

І зогріє, поцілує,
І сьвітами помандрує.

Тихий сон по горах ходить,
За рученьку щастя водить.

Хрест.

І тут у горах хрест! От край проклятий!
Куди не глянеш, Бог на хрест розпятий.

Зная нема, а скрізь безодня віри,
І всюди рабських шибениць без міри.

Землею гомонять пісні воскресні,
А люди ждуть на ласощі небесні.

Споганюють сьвяте лице природи
Страшним кінцем Христової пригоди,

Самі-ж ідуть чортівськими шляхами —
Зьвірюки від колиски аж до ями!

О Христе, глянь: ті Юди та Пилати
Від Тебе ждуть небесної заплати!

Хрестом Твоїм зацитькують сумлїня,
А їх серця, як ті хрести — з каміня.

І шибениця в їх домах єсть Богом,
А Ти стоїш, Ісусе, за порогом...

Туга.

Біжить у яр вода,
Біжить вода і сріблом ллєть ся;
Над нею дівчина сьмієть ся
Роскішна, молода.

Голубко, не втікай!
Скажи мені ту гарну казку
Про радощі, дівочу ласку,
Скажи про тихий рай!

Ах, казочко моя!
Я чув її, а де — не знаю,
Забув — і з туги зaниваю,
І рад би вмерти я,

З водою поплисти
В далекий сьвіт, щоб не тужити,
Або тут серденько зложити,
Квітками зарости!

Шуміли би ліси,
Шуміли би мені діброви
Про чари вічної любови
І вічної краси.

Метеор.

Ось блиснув метеор і згас,
Як у житю щасливий час.

І на всесьвітнім цвинтарі
Лягли десь відламки зорі.

Так розпадають ся сьвіти,
Живуть і гинуть без мети.

І всі вони — один цвинтар,
А творець їх — старий гробар.

Усе по радощах марних
Гребе у безвістях сумних.

Смерть.

Горить понад зорями місяць як жар,
Летять полонинами тіни від хмар.
Імлою вкриваєть ся заспаний яр.

У сяєві ночи на кручі стрімкій
Смерека лежить у могилї мягкій,
Повалена громом на вічний спокій.

Посестри шумлять і поникла трава...
На зломанім пни, мов сама нежива,
Куняє у думах надута сова.

Візита.

О моє серденько, славно зробила ти,
Що у гостину прийшла!
Тілько з'явила ся, зараз розбила ти
Тугу, що ум налягла.

Так менї, дївчино, нинї нїяково,
Мов би умерти я мав;
Жити, чи вмерти вже стало однаково,
Хоч я житя не зазнав.

Сядь собі, серденько, та погуторимо,
Хвилї забуду сумні;
Не про великі дїла поговоримо,
Тілько про наші дрібні.

Ось тобі, дївчино, меду солодкого:
Пий, моя любко, до дна!
Радощі нашого тривку короткого
Ти розумієш одна.

Я-ж мушу впити ся, поки забуду ся,
Стану дитина як ти;
Смутку неясного разом позбуду ся,
Чорних думок самоти.

Як же я тїшу ся, ставши дитиною
Хоч на хвилинку, на час!
Пропасть заповнюю сею хвилиною
Може останнїй вже раз.

Думка.

Мені здасть ся, я не жив,
А тілько все збирав ся жити,
Чогось шукав, за чимсь тужив,
Бажав комусь весь вік служити,
Аж ось і молодість минула,
Не живши втомлена заснула.

І день прийде, як та слота,
Я довгу панахиду правлю:
„Прощайте, молоді літа!
Не гуджу вас я і не славлю;
З могили вже вас не добуду,
Уже я молодим не буду.“

І в сїм жалю мов бачу я:
Не мертва молодість, лиш сонна;
Не в пору ще журба моя,
Не в пору пісня похоронна!
Ще поживем! Давайте жити,
Чогось шукать, за чимсь тужити!

Камяна епоха.

Прочитавши вчену книжку
Про епоху камяну,
Бачу: суне мій прабатько
Крізь гущавину лїсну.

Оленя несе до дому,
Піт із нього аж тече;
Сонце вже у праліс тоне,
Та скажено ще пече.

Скинув добич при печері,
Кличе жінку із нори:
„Дай же їсти що печене,
А звірюку забери!“

А прамати тихо каже:
„Я сегоднї не пекла.

Є сиреньке мясо добре, —
Подивись, я принесла...“

А прабатько як не крикне:
„Чом же стерва не спечеш?
Геть мені з печери, бабо,
Бо убю, як не втечеш!

„Я волочу ся лїсами,
Змарнував житє своє,
А вона сирого мяса
На вечерю подає!“

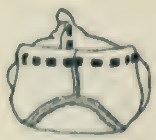
Налякала ся прамати,
Каже: „Та огонь погас!
Що я патиків натерлась,
Не затлїлись анї раз!“

Вхопив муж ножа з кременя:
„Геть з очий менї, стара!“
Витяв з оленя пів шинки,
Їсть, сердега, хоч сира.

Затулила жінка очи,
Сльози каплють з під долонь:
„Все, що дня печи печеню,
А так тяжко про огонь!“

Ох, не плач так, праматусю!
Се ще не біда тобі!
Научись огонь робити,
І конець усїй журбі.

Гірше буде твоїм дітям
Тим у електричний вік:
Буде в них огню доволї,
А печеня раз на рік...

Мусій Кононенко.

Час до праці, час!

Довго, довго ми мовчали,
Та терпіння вже не стало,
Бо де кинеш тільки оком,
Все заснуло, задрімало.
А роботи-ж! Боже, Боже!
Скільки праці отієї!
Але часу щоб не гаять —
Краще завтра ми про цеє.

А тепер скорій до діла!
Нумож зараз починати!
Перш усього сон громадський
Треба швидче розігнати;
Треба так, щоб діло спільне
Закипіло як живеє,
Бо без сього... Ні вже, завтра
Всі ми візьмемось за цеє.

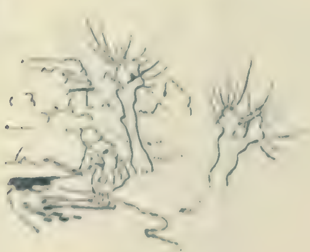
А тепер складем проґраму,
Як вести громадське діло,
І по ній тоді ми працю
Будем гнати жваво, сьміло.

І найперше у проґрамі
Ставте правило сьвятеє —
Ні, постійте, краще завтра
Поміркуєм ми про цеє.

А сьогодня й без проґрами
Слід би нам урахувати,
Що давненько ми збирались
Голод людський описати,
Осьвітить його джере́ла,
Дошукатись, в чім тут злеє:
Що не тілько тут природа...
Ні вже, завтра хай про цеє.

Бо сьогодня справді пізно,
Скоро зверне за півночі,
Тай не схопим все від разу, —
Тут богато треба мочі!
Але що-ж, робити треба,
Бо без праці, бач, не теє!...
Алеж завтра безпремінно
Розміркуєм ми про цеє!

Бо роботи, ой роботи!
Треба швидче, пильно братись.
Тут дебати не поможуть,
Час із ними розквітатись,
А скорій, скорій до праці!
Воруши і сеє й теє!...
Ну, та завтра безпремінно
Поміркуєм ми про цеє!

Засватаній дівчині.

Ти сумуєш, кохана дівчино,
Що тебе до вінця поведуть,
Що тоді вже віночка ніколи
На головку тобі не дадуть;
Що у шовкову косу роскішную
Ти вже стрічок не будеш вплітать,
Що в таночках з подругами любими
Вже не будеш веснянок співать?
Не сумуй ти про це, чорнобривая,
І видочка свого не тумань,
А очицями любо та весело
Ти на власную долю поглянь.
Буде в тебе хатина веселая,
В ній дружина нового життя,
І мов квітка хорошая, пишная
Усьміхнеть ся до тебе дитя.
З губенят його слово нечуване,
Слово перше до тебе злетить,
Привита воно душу теплесенько
І серденько твоє обновить.
Стрепенеть ся воно, мов та рибонька,
Твій видочок як мак розцьвіте...
А якеж теє слово нечуване?
„Мамо!" слово те перше сьвяте.
Не сумуй же, кохана дівчино,
Не тумань і видочка свого!
Тебе кличе життя невмирущеє,
Щоб продовжити далі його.

Весна.

Прийшла весна, шумить Десна
Та хвилї розганяє:
„Пора, пора, вставай від сна!"
До дїда промовляє.

Прокинувсь дїд — Днїпро старий,
Реве, гуде, клекоче,
Десна жартує, гомонить,
Радїє та регоче,

Та міцно горнеть ся до уст
Дїдусенька старого,
Щоб той всї сни її розгадав, —
Ведуть вони до чого?

„Я мучилась в тяжкому снї,"
Казати починає...
„Та дай пробуркатись менї!"
Днїпро перебиває.

І, гнївно свій надувши вус
Тріпоче головою,
Та позїхаючи зі сну
Несе й Десну з собою...

„Які там сни? Тепер кажи!"
Аж лїтом Днїпр питає...
Та в спеку спить, мовчить Десна,
І мовить не здолає...

Лишень вітрець шумить по нїй
І нїби тихо каже:
„Десна весною ожива,
Весною сни розкаже!..."

Батуринські руїни.

Пливе о-півночи над Соймом рікою
Замислений місяць високо,
Бліде його чоло тугою, журбою
Пронизане дуже глибоко.

Він кидає погляд з високого стану
На чорні, облупані стіни:
Були тії стіни будинком гетьману,
А нині — сумливі руїни.

В руїнах чорніють, як марища очи,
Високії вікна та двері;
За вікнами пу́гач пугука що-ночи,
Неначе на власній кватирі.

І страшно, і сумно ті згуки лунають,
Далеко їх чути з будинка;
В Батурині ними мале́чу лякають,
Коли вередує дитинка.

І місяць засяяв у стелю діраву,
Горо́різьбу став озирати,
Послав і до груби пасмину яскраву
На вибитих кахлях блищати.

Осьвічує місяць високі руїни,
А Сойм шепотить між горами:
„Гей, де ви? Вставайте, батьки України,
Сумує будинок за вами!“

Д і т и.

Люблю я діточо́к маленьких
У перші ро́ки жизні їх,
Коли на губках червоненьких
Привітно сьяє любий сьміх,

Та ллєть ся ангельськая мова
Без кривди, хитрощів, брехнї,
І від тогó сьвятого слова
Чудне щось дїєть ся в менї.
Та мова серце оживляє,
Його чимсь любим напова,
З душею тихо розмовляє
І в нїй картину розкрива —
Страшну, докірливу картину,
Де скрізь неправда вдовж і вшир,
Котрій вклонятись без упину
Навчив мене наш грішний мир.
І любий той напиток серця
Ляга вже каменем на днї,
Гіркійше ніж полинь озветь ся,
І посила докір менї.
Живи-ж усїм ти на одраду,
Всїх, милеє дитя, витай,
І всїм про кривду та про зраду
І день і ніч напоминай!

Уляна Кравченко.

На новий шлях.

Куди ти, сестро, сьмілий лет звертаєш?
На новий шлях? А чи ти теє знаєш,
Що холод самоти там привита тебе?
Покинь нови́й, на втоптаний верни ся,
Забав і сплетень кормом лиш корми ся,
Бо сьвіт тебе ледачою назве!

Ледачою? і за що, — ти спитаєш.
За те, що духом сьвіт весь обіймаєш,
Що хто лиш чоловік — для тебе брат,
Що серце кращої всім прагне долї,
Що бунту повне проти самоволї,
Що людські рани всї його болять!

Покинь ті божі, ясні ідеали,
Що в твоїм біднім серці запалали,
Покинь для спільного добра свій труд!
А нї, то погордуй суча́сних судом,
Жий для ідей, працюй кровавим трудом,
Віддай усе, усе за рідний люд.

Та як крім слів і чулих сліз нїчого
Ти не несеш йому, то розчаровань много
Зазнаєш ти і згинеш у юрбі;
І поки тїло ляже ще в могилу,
Душа утратить одіж снїжно-білу,
І віру чисту в лютій боротьбі.

Не сліз потрібно, щоб ставать до бою!
Не сльози — силу й жар візьми за зброю,
Ту силу, що любов у груди ллє,
Ту міць, щоб думи в діло осущати,
Той жар, щоб з злом боротись і прощати
Все, чим тебе невіра й злоба бє!

Той жар, щоб вірить в правди сьвіт і ждати,
І йти на труд без слави і заплати,
Як сонце й дощ працюють по лугах,
Як роси ті на пупянки дрімучі
Падуть, щоб цьвіти з них розвить пахучі...
Як маєш стілько сил, — то йди на новий шлях!...

Чи є що краще, як в тиші трудитись,
З очий не тратячи завданя сьвітляного?
Слабих кріпити, за бездольних битись,
Самому-ж помочи не ждати ні від кого?

Над Пробоєм*) Прута.

Вперед, вперед летиш, ревеш Пробоєм!
Шляхів убитих не шукав єси.
Чи чув ти силу власними грудьми
Нові здобути? гордував спокоєм?

Ялиці рвеш, мов цьвітів граєш роєм,
І гребінь скель, що сперли ся дверми,
Як грім могучі хвилї рознесли,
І клекотять, прохід здобувши боєм.

---

*) Пробоєм називає ся водопад Прута між селами Дорою і Ямною.

З пут вирвались! Витайте нам, долини!
В горі лише шмат неба й полонини,
І легіт, що колише вод глибінь.

О скілько-б душ і серць не потапало
В житя болоті, як би ідеалу
Крильми їх дух злетів у далечінь!

Сонечко річками золотими ллєть ся,
На росистім лузї череда пасеть ся,
Соловей у лозах тьохка, заливаєсь,
А там у долинї в сьвітлї хрест купаєсь.

Під проміннєм сонця з річки мряка встала,
А з грудий жалібна пісня залунала.
Як та мряка біла щезне із долини,
Так і тая пісня залуна й загине.

Ой не згине пісня, хоч прогомонїла,
Бо та пісня в серцї болем накипіла.
Ой не згине думка, як та квітка вяне, —
Вже луна від неї між людьми зістане.

Ой не згине пісня у пісень громадї, —
Приймуть її люди й заховають радї;
А не приймуть люди пісеньку сумненьку,
Знайде вона відгук хоч в однім серденьку.

Чи тому́, що ти убога, земле, наша мати,
Маю йти за синє море, тебе покидати?

Не піду я за те море, тут богато дїла, —
А що зроблю, все для тебе, моя мати мила.

Бо ти, земле, хоч убога, все-ж ти наша мати,
І ти тільки маєш право до свого дитяти.

Забуду — не забуду.

I.

Щоб не тужити більш і не терпіти,
Щоб кривдникам простити злобу їх,
Щоб людськість не зненавидіти всю,
Стреміти все до ясної мети,
Під тягаром не впасти в пів дороги,
Зберу душі всю силу — і забуду.

Нарву в наручє повно маку-цьвіту,
І поза себе кину мак дрібний:
Ти сип ся, сип ся, сїмя забутя,
Аж в пітьму вся минувшина повєть ся!

Против знаруг на дальший шлях житя,
Щоб стяг свій я могла нести високо,
Щоб осолодою була терплячим
І йшла на труд для спільного добра,
Як зброю, чудодїйний талїсман
Візьму одно з собою — забутє.

Забуду дїйсність, сум свій і розпуку,
І серце відірву від мар минулих...
Забуду сю ясну́ житя хвилину,
Що блиском щастя на дно серця впала,
І щезла живо, щоб більш не вернути.

Забуду все, що наповняло жахом,
Коли в безмір я сьміло поглядала;
Що із вершин житя, бажа́нь та змагань
В бездонну пропасть сумнїву тручало...

Забуду, хто любов велику зрадив,
І що кохання райський цьвіт зломало,
Останнїй блиск надїї погасило,
Що вмерло в серцї скошене зневірєм...
Мій сон несповнений в житю забуду
І рай утрачений і тихе щастє —
Забуду все, сама себе забуду.

II.

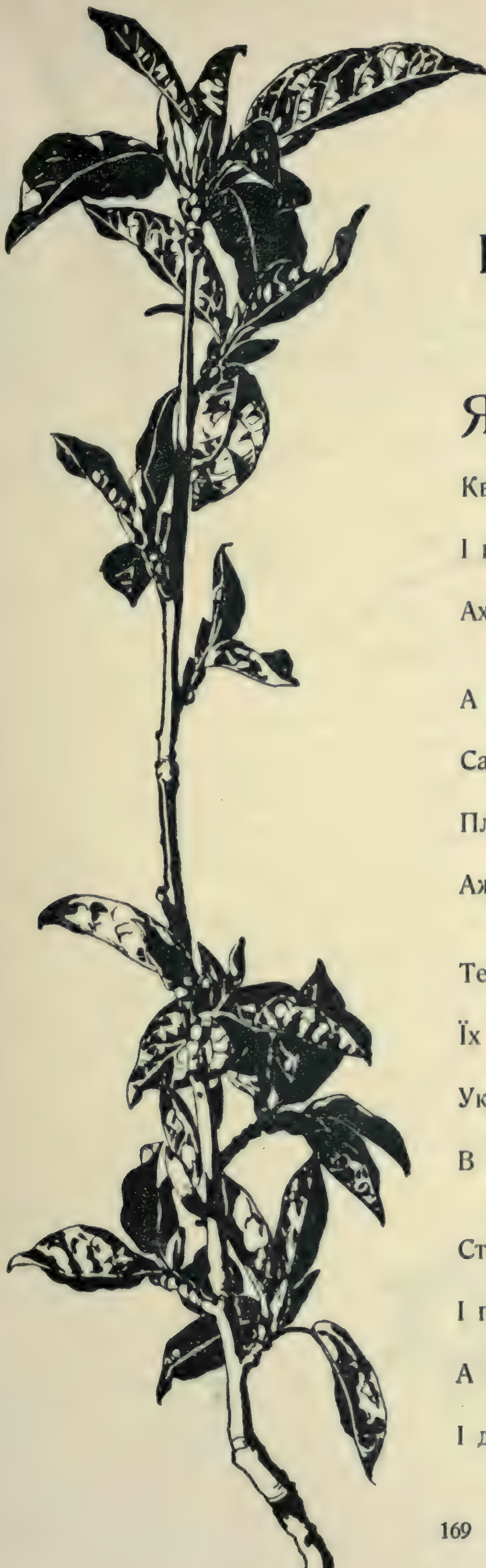
Ти сном був, що його житє нам же сповняє,
Тим соняшним, найкращим моїм сном,
Найкращим білим сном, якого не забуду,
Який в упоєню душа раз тілько снила.

Ти перший був привіт з небесних десь країн,
Із уст коханих перший поцїлунок,
Чутя палкого перший подих — ти,
Ти мисль, що будить гасла боєвії.

Ти молодість моя, огонь мого вітхненя,
Ти крила моїх юних літ;
Ти був менї зоря горюча в пітьмі,
Мій соняшний, весняний ранок.

Ти сьвітлом був, що ллє красу і чари,
Ти блиск, що все довкола золотить,
Ти папороти таємничий цьвіт;

Ти туга тихих, зоряних ночей,
Безмежна пропасть сумнїву, розпуки,
І щастє згублене в одчаю.

Климентія Попович-Боярська.

Стоїть умерти!

Я кожду радість житя збирала
Так жадно,
Квітку по квітці, аж до листочка
Одного, —
І в серці крила, як скарб здобутий
Ощадно, —
Ах, як же мало в серці лишилось
Із нього!

А житя гіркість, а біль, а сльози
Холодні
Самі вливались в серце, як в чару
З кришталю, —
Плили рікою, то по краплині
По одній,
Аж заповнили вбогеє серце
До краю.

Тепер на цьвіти голову склоню,
Хоч звялі,
Їх пахощами іще в останнє
Упю ся,
Укрию груди в перли, і чоло
В кришталї,
В кришталї-сльози, і так заранї
Мину ся.

Стóїть для рожі руки о тернє
Зранити,
І пити гіркість за краплю щастя
До смерти,
А повне серце о скелю долї
Розбити,
І для любови в сльозах і крови
Умерти.

Де Бог мій?

Бог мій, то сила, що сьвіт безмежний
В вічному ладі тримає,
Що в сонці тліє, що в землі дише,
І в крови моїй кружляє.

Бог мій, се правда, добро велике,
Життя нового надія,
Се та безсмертна і непропаща
Людськости нової мрія.

Йому молюсь я. Моя молитва,
Се мої сльози й надії,
Се житє тіла, духа ширянє,
Радощі й болї тяжкії.

Се пісня тая, що з мізку мого,
З гадок крилатих зростає;
Се те горяче чутє любови,
Що у тій пісні співає.

А моє небо не там високо,
Не таке зимне, блискуче,
Щоб не дійшло туди людськеє око,
Людське благанє болюче.

Воно близенько, ось коло тебе,
Невільний брате, сіромо!
На братній груди, в братній любови
Стане усім нам відо́мо.

Андрій Бобенко.

(Псевдонїм).

Марнї сльози.

Розходить ся вітер над морем
І хмарою сонечко криє,
Запінилось море широке
І страшно лютує та виє...

Здіймають ся чорнії гори,
Білїють їх гребнї високі...
Між горами ями клекочуть,
Мов печи пекельнї, глибокі...

Над морем схилились понуро
Високі та голії скелї;
Над ними орлиця лїтає,
Шукає своєї оселї:

„Оттут на сїй скелї високій
Гнїздо я собі збудувала,
Та вивела дїток маленьких,
Їх розуму-правди навчала.

„Росли мої дїти на волї,
Росли та до зросту не стали:
Гнїздо моє море розмило,
Дїток моїх хвилї забрали.“

Літає орлиця та й плаче,
І сльози на море пускає...
А море гуляє та виє
І лиха чужого не знає!

Не стою я під липою в вечері на дворі,
Не слухаю, як з місяцем балакають зорі;
Не дивлю ся, як сонечко в-ранці виринає
І хвилею золотою ниви поливає;
Не хожу я над річкою по темній діброві,
Не слухаю соловейка і людської мови.
Мене лихо пригнітило, мені сумно всюди:
Мене доля одцуралась, одцурались люди;
Мене місяць не витає і сонце не гріє,
Моє серце покинула віра і надія.

Отаман.

То не вітер одинокий стогне по долинах,
То не пу́гач серед ночі плаче на руїнах.
То не хвиля реве, будить скелю нерухому,
Що дрімає віковічно і добра нікому
Не приносить. То не чайка на степу кигиче,
І не ворон своїх діток на вечерю кличе.
То гукає пан отаман, день у день гукає,
Товариство до роботи голосно скликає.
„Ану, братці, кому любий дим своєї хати,
Кому краще заробити, ані-ж попрохати;
В кого руки не посохли, думка не тваніє,
Кому мила своя доля і своя надія;
Хто не хоче свою хату бачити в руїні,
Свою матір на морозі в латаній ряднині;
В кого серце в грудях бєть ся, кому сила дана,
Кому гірко бути хлопом, а ще гірше паном, —
Ану разом всї до праці! Хто за серп, за косу!
Праця долю, праця волю і користь приносить.

Ану швидче, подивіть ся: нива висихає,
Вітер колос гне до долу, зерно вибиває.
А он хмара налягає, грім і град ударить...
Бережіть ся! Той ледащо, хто роботу барить!
Бережіть ся, буде лихо, підете з торбами,
Зостануть ся ваша хата й мати сиротами.
Ану-ж швидше, мої любі! І я в купі з вами,
Що найважче робитиму власними руками.“

Так гукає пан отаман, і ні на хвилину
Не замовкне, його чутно на всю Україну.
І зісталась коло його купка невелика,
Поставали, посїдали, наробили крику.
Подивив ся пан отаман. „Щож це вас так мало?
Чом за працю не беретесь? Чого посїдали?“
Не сказало товариство в відповідь ні слова:
Засмутилось і притихло, мов не стало мови.
І заплакав пан отаман, голос обірвав ся...
Утер сльози і за працю сам один узяв ся.

Володимир Самійленко.

Україні.

Ти звеш мене, й на голос милий твій
З горячою любовою я полину;
Поки живуть думки в душі моїй,
Про тебе, ненько, думати не кину.
Як мрію чистую з найкращих мрій
Я захо별аю в серці Україну,
І мрія та як сьвітище ясне́
Шляхо́м правдивим поведе мене.

Нехай той шлях важкий, нехай тернистий!
Але хиба тоді квіток шукать,
Коли тебе, твій любий образ чистий
Несхнучі сльози тяжко туманять?
Коли твій ґеній навіть променистий
Онемощів і почина згасать?
О ні, того скарають муки люті,
Хто зможе в час такий тебе забути!

В біді твоїй ріднїща ти менї;
Тобі несу я сили всї, що маю;
І працю тиху і мої пісні
На вівтар твій побожно я складаю.
Натхни-ж мене! Нехай у мертвім снї
Я днів моїх даремно не загаю!
Нехай я знаю, що не дурно жив,
Що за життя тобі я заплатив.

Коли я був дитиною малою,
Красу твою повсюди я вбачав.
Здавалась ти веселою, ясно́ю,
Мене твій вид веселий чарував.
Тоді я ще душею молодою
Про муки тайниї твої не знав;
Тепер же бачу я твої страждання,
І ще зросло моє к тобі кохання.

Прийми-ж мої пісні як дар малий
Великої і вірної любови!
Що зможе дати мій талан слабий
В скарбницю любої твоєї мови,
Він певно дасть, і знай, що в час страшний
Твій син тобі не пожаліє крови,
І що не спинить страх усїх погріз
Моїх пісень, моїх за тебе сліз.

Людськість.

Я вірю в кращий час, але душа болить!
Хотїлось би тепер, у сю славетну добу
Душею піднестись, зрадїти хоч на мить,
Як не людий знайти, то хоч людську́ подобу.

Героїв час минув, — щож, будемо й без них!...
Але не вже нема нї искорки чесно́ти?
Не вже крім пишних фраз та поривів дрібних
Нїчого вже нема в найвищої істоти?

Ми раді за проґрес, і от зо всїх країн
Ми на вистави йдем з культурністю своєю.
Коли-ж той буде час, що більше, ніж машин,
Ми виставим людий з високою душею?

Чи близько ті часи? А вже земля стара;
Вже підтоптались ми на довгій тій дорозї.
Чому-ж не бачимо тих правди та добра,
Що так обридли вже в поезії й у прозї?

Ми розумом міцні, наш розум дав нам лад;
Ми й непросьвічених умієм просьвічати, —
І от, щоб наш проґрес не відступив назад,
Повинні ми держать набитії гармати.

О, розум, ось наш Бог! Ми по стілько́х віках
Таки знайшли його й утїшили людину;
Та ставши мудрими, ми кинули на шлях
Найкращої душі людської половину.

Немає серця в нас. Колись кохались ми
Хоч без теорії, та щиро, серцем чистим;
Тепер міркуємо над сьвітом і людьми,
І над машинами, й над щастям особистим.

Найкращі пориви, горячі почуття
Розсїкли ми ножем холодним міркування,
І склали ми собі розмірене життя
Без глибини думок, без сили поривання.

Немає творчости, поезія в багні,
І фільософію тепер ми осьміяли.
А ґеній — на що він для рою комашні? —
Нам будуть фабрики кувати ідеали.

І сумно за наш час, і шкода тих віків,
Що нїби нам дали великії успіхи;
І хочеть ся скоріш, щоб промінь заяснїв,
Щоб серцеви знайти хоч небогато втїхи.

Не вмре поезія.

Не вмре поезія, не згине творчість духа,
Поки живе земля, поки на їй живуть,
Поки природи глас людина серцем слуха, —
Клопо́ти кра́марські її ще не забють.

Не вмре поезія, поки душа бажає
Зирнути в ті краї, де око не сягне,
І хоче з меж вузьких порвати ся в безкрає,
Щоб зрозуміти все небесне і земне́.

Не вмре поезія, хоч людськість цїла стане
Про їжу тільки дбать, про дух забувши свій;
Потреба вищого бажання в серці встане,
І викличе в душі рої забутих мрій.

І вічні голоси творців із-за могили
Промовлють до людий, що серця позбули́сь;
І наберуть вони від них нової сили,
І будуть серцем жить, як і жили колись.

І поки на землї ще є одна сльозина,
Поезія її нащадкам передасть;
І поки між людьми ще втїха є невинна,
Поезія в її ще радощів додасть.

А як що людськости зла доля присудила
Діждати ся колись життя свого кінця,
То буде на землї останняя могила —
Останнього співця.

Непевність.

Як би знаття, що треба жить
І сподїватись і бажати,
То жив би так, щоб кожну мить
Для цїли одної віддати,
Щоб і хвилини не згубить, —
Як би знаття, що треба жить!

Як би знаття, що все дарма,
Що в руху вічному створіння
Межі ніякої нема, —
На віщо радощі й болїння,
На віщо нам і жизнь сама,
Як би знаття, що все дарма!

Грішниця.

Твій знївечений вид, позападалі очи,
Де обвели свій слїд прожиті грішно ночи,
І безсоромна річ, і навісна хода —
Все те гидливости в минї не прокида.

Я не жахаю ся, мов гадини якої,
Тебе, принижена, занедбана всїма!
Нема в моїй душі к тобі зневаги злої
І слів докірливих на язиці нема.

Мене великий жаль і дума обіймає
Про молоде життя, що марно пропадає;
Оповіда менї твій помарнїлий вид,
Про те, як не з добра ти занедбала стид;

Як горе — й не одно — твої дівочі літа
Спіткало, й ти його стерпіти не могла,
Бо молода була, не бачила ще сьвіта,
І ти шляхо́м гріха заплющившись пішла.

Недоля зла тебе в страшну безодню пхнула
Упала в неї ти, упала і забула,
Чи є відтіль назад надія вороття
До щастя першого, до чесного життя.

І думку навіть ти про те від себе гнала,
Шукала забуття, а думка мимохіть
З самого дна душі марою виринала, —
І довго не могла ти серцем зачерствіть.

Але тепер ти вже загинула на віки,
І шкода так тебе, занедбана всїма!
Росте в моїй душі до тебе жаль великий,
А слів на язиці докірливих нема.

Найдорожча перлина.

Бачив я усякі перли
І коштовні самоцьвіти,
Але єсть одна перлина,
Що з усїх найкраща в сьвіті.

Купувать її не можна,
Або нею торгувати;
Її часто мають бідні,
І частїше ніж богаті.

Ту перлину не дістати
Нї з печер землї, нї з моря:
Тілько той її знаходе,
Хто чутким родивсь до горя.

Одібрать її не зможе
Нїяка злоба́ несита.
Перла та — сльоза сьвятая,
За нещасний люд пролита.

До поета.

Поете, не хвались, чи маєш хліб, чи ні:
Якеє нам до того діло?
Весь обовязок твій — складати нам пісні,
Але не дбать про власне тіло.

Не будем ми питать, чи їв ти, чи не їв, —
Чи ліпше нам, чи гірш від того?
А може загуде ще краще віщий спів
З харчів Антонія сьвятого!

Коли сатирик ти, то голод добрий тим,
Що дасть сатирі більше злости;
Як лірик ти, то знай, що з черевом легким
Літати лекше в високости.

Голодний день-у-день, або хоч через день,
Зміцниш ти в утлім тілї духа,
І гостро так утнеш, що від твоїх пісень
Ми всї позатуляєм вуха,

І скажем: „Пессимізм в зображенню життя
В йому занадто розвинув ся,
А справжнїй був поет, та шкода, що пуття
Не буде з його, бо схитнув ся.“

І пожалкуємо, бо добрий ми народ,
Бо добрість — наша певна хиба;
Нераз наслухавшись сумних яких пригод,
Ми раді навіть дати хлїба.

А ти не дбай про хліб, — то був би з тебе глум, —
Тобі бо їсти не подоба:
Ти джерело пісень, творець високих дум,
А не звичайная особа.

Втїшай ся-ж нектарем, амброзію глитай,
Співай, та тілько щоб не сумно,
Бо в вік наш поступу журитись через край
І непрактично й нерозумно.

А як знесилившись ти ляжеш у труні,
Тоді то нам тяжкі клопоти!
Складати некрольоґ, хвалить твої пісні
Й твої нескінчені роботи.

Ми будем бити ся за те, хто ближчий був
До тебе з нас, як жив ти в сьвіті;
Ми будем плакати, що рано полинув
Ти геть від нас у пишнім цьвіті.

І слово кожнеє, яке єси прорік,
Смутить нам буде серце бідне;
І так тужити-мем, аж поки нам за рік
Про тебе память не обридне.

Божий приказ.

„Працюй, Іване, — пан казав, —
І не вважай на втому:
Від Бога нам такий закон
В його письмі сьвятому.

„Аджеж сам Бог шість днів робив,
Поки скінчив роботу,
Спочив же тільки в семий день
Від праці та клопоту.“

Іван спинивсь на борозні:
„То річ, мосьпане, друга!
Одно — творити язиком,
А друге — перти плуга.

„Але за приказом сьвятим
Я радий поспішати;
Скажіть же, що робив Господь
В день осьмий і девятий?“

На печи.

(Українська патріотична дума).

Хоч пролежав я цілий свій вік на печи,
Але завше я був патріотом, —
За Вкраїну мою чи то в день, чи в ночи,
Моє серце сповнялось клопо́том.

Бо та піч не чужа, українська то піч,
І думки надиха мені рідні;
То мій Луг дорогий, Запороська то Січ,
Тілько в форми прибралась вигідні.

Наші предки колись за-для краю свого
Труд важкий підіймали на плечі;
Я-ж умію тепер боронити його
І служити, не злазючи з печі.

Еволюція зна́чна зайшла від часів,
Як батьки боронились війною, —
Замісь куль і шабель у нових діячів
Стало слово горяче за зброю.

Може зброя така оборонить наш край,
Але й з нею прекепська робота:
Ще підслухає слово якесь поліцай,
І в холодну завдасть патріота.

Та мене почуття обовязків своїх
Потягає служити народу;
Щоб на душу не впав мені зрадництва гріх,
Я знайшов собі добру методу.

Так нехай же працюють словами й пером
Ті, що мають дві шкури в запа́сї...
І, розваживши так, я віддав ся цілком
Праці тій, що єдине на ча́сї.

На таємних думках, та на мріях палких
Я роботу народню обме́жу;
Та за те-ж для добра земляків дорогих
Я без мрій і хвилини не вле́жу.

І у мріях скликаю численні полки
З тих, що стати за край свій охочі,
Слово-ж маю на те, щоб ховати думки,
Як що зраджують їх мої очі.

До письменства я кличу, — звичайно, в думках, —
Щоб сьвітило над нашою ніччю,
Хоч на жаль, мати книжку народню в руках
Я признав небезпечною річчю.

О, країно моя! я звязав свій язик,
Щоб кохати безпечно ідею.
Але в грудях не можу я здержати крик
У годину твого ювилею.

„Ще стоїть Україна! Не вмерла вона,
І вмирати не має охоти:
Кожна піч українська — фортеця міцна,
Там на чатах лежать патріоти.“

Слава-ж нам! бо коли-б дух народу погас,
Не стерпівши свого лихоліття,
То по йому хоч по два примірники з нас
Дочекають нового століття.

Слава нам! хоч би вмерла Вкраїна колись,
Її слід буде легко шукати;
А щоб краще на вік ті сліди збереглись,
Буде зроблено з нас препарати.

В. Мальований.

Не потурай!

Не потурай на те, що шлях ще не пробитий,
Що нетрами пустими треба йти,
Де тільки виє зьвір несамовитий, —
Дарма! Прямуй до сьвітлої мети!

Не потурай на те, що ніч глуха все вкриє,
Ударить грім зза хмар у тьмі німій,
А вітер лютий з півночі повіє, —
Вперед, вперед сьмілійше, друже мій!

Не потурай ні на що! Навіть смерти
Не бійсь, її ніхто не оббіжить.
Так краще-ж нам у боротьбі померти,
Ніж у багні гниючи мовчки жить.

Не потурай на те, як часом добрі люде
Влещати-муть, щоб не вихбдив сам,
А ждав, поки завзятих більше буде, —
Вперед рушай, бо честь і воля там.

Не потурай! Тоді вас більш і стане,
Як знайдеть ся той перший, що за край
Против всьогб на сьвіті сам повстане...
Вперед, вперед! Борись, не потурай!

Плятон Панченко.

Рідний край.

Чи тихим ранком в час предзорній
Луною з башти дзвін гуде,
І в душу дівчині моторній
Веселу зграю снів веде;

Чи то в обідною годину
В безодній блáкиті небес
Палає сонце, й як дитину
Цілує щиро чистий плес;

А чи вечірньою добою
Далекий захід оджеврів,
А повний місяць із собою
Отару зірок вже привів;

Чи соловейко заспіває
У запашному вишняку,
І спів далеко геть лунає
По срібловодому ставку;

Чи то зненацька чорні хмари
Затягнуть небо, і усе
Мовчить, немов якії чари
Повітря дýшнеє несе;

А чи зимою хуртовина
Степи скрізь снігом укрива,
І неоглядная країна
З усім живим мов застива, —

Ти завжди пишний, любий краю,
Моя отчизно чарівна́,
Мій злотосяйний, тихий раю, —
Для мене в сьвіті ти одна!

В тобі бо мрії золотії
Дитячих перших літ моїх,
В тобі найкращії надії
Найвищих ду́мок молодих.

Ти силу ллєш мені у душу
І навіваєш супокій;
Для тебе жить, трудитись мушу,
А може й вмерти, краю мій!

Як би я знав!

Як би я знав її душі пусто́ту,
То віри в неї я-б не няв;
За пестощі я-б не продав чесно́ту
Як би я знав! Як би я знав!

Як би я чув, що розум полохливий
В той райський час мені шепнув,
Я-б вільний був, хоч може й нещасливий —
Як би я чув! Як би я чув!

Як би я міг усю зневагу щиру
Лукавій кинути до ніг,
Я-б знов знайшов загублену́ віру —
Як би я міг! Як би я міг!

Я дух згубив, зміняв його на жарти,
І в жартах розум потопив;
А жарти ті і спомину не варті!...
Я дух згубив! Я дух згубив!

Я не живу; себе я зневажаю...
І як же я свій гріх назву?
Я знищив дух, одно лиш тіло маю...
Я не живу, ні, не живу!

Кость Ухач-Охорович.

Осїнь.

Мла, негода, холод, осїнь...
Наболїле серце спить;
Вже старе, про те ще й досї
Про колишнє гомонить.

Знов весна на сьвітї буде,
Знов квітками зацьвите —
Та-ж земля і тїї-ж люде,
Та у серцї вже не те!

Не прокинеть ся вже знову
Хворе серце до життя!
Так — хиба зведе розмову
На колишнє почуття.

Озерце в степу.

Степ усюди, степ без краю!
Ні яруги ні гори,
Ні хатиноньки, ні гаю —
Те́рни тільки й чагари.

Тільки де-де ледви мріє
Між могил який шпильок,
Або кійло забіліє,
Захвилює мов ставок.

У роздолї серед балки
Наче зеркало блищить:
Позлїтались чорні галки
Каламутну воду пить.

Каламутна ця водиця:
Хоч сьвічадом вигляда,
Хоча зве́рху відстоїть ся, —
На днї сльози, не вода.

Степів сльози!... Сте́пи плачуть,
Аж тума́нами вкрили́сь;
Вони плачуть, що не бачуть
Того, що було колись.

Ось вже сонечко схилилось,
Ось хова своє лице;
Ще в останнє подивилось
На те мерле озерце.

І до озера у гостї
Степовий орел летить...
Тихо там у високо́стї,
Тихо й тут, усе мовчить.

Степ мовчить, мовчать могили,
І галки не гомонять...
Всї заснули, занїміли,
Й чагари неначе сплять.

Цить лишень! Ось вже й наврочив!
Що це? Стогін? Клич степів?
Нї-ж бо! Це орел клекоче
Про могили козаків.

Дїти.

Оттак би й дивив ся, як грають ся дїти,
Регочуть ся, скачуть, стрибають, кричать...
Усе-б залишив я, щоб тільки сидїти,
Сидїти, дивитись і мовчки мовчать.

І так чогось дивно-предивно на прóчуд
В душі моїй гомін дитячий луна,
І так чогось тиском мій мізок морочуть
Думки нетерпучі, неначе мана, —

Що так би й заплакав, коли-б не бояв ся
Сполохати радість безвинних отих
Дїтий моїх любих! Я-б з ними сьміяв ся,
Коли-б... коли-б тільки спроміг ся на сьміх.

Та ба! мовчи, лихо, та спи, поки спить ся!
А ви, мої любі, нум-нумо кричать!
Глузуйте з старого, скачіть, регочіть ся,
Я-ж буду сидїти та мовчки мовчать.

Олександер Колесса.

В сьвіт за очи.

I.

Ранні зорі серед неба мерехтіли,
Як лебеді тиху воду сколотили.
Не лебеді злопотіли крилоньками:
Виходили бідні люди з дітоньками.
У незнану вибирались сторононьку,
Покидали свою рідну родиноньку...
Покидали рідні хати без опіки,
Вандрували за далекі гори-ріки.
Може річку глибокую переплинем,
А у рідній сторононьці марне згинем...
Ой чужая сторононька, чужі люде,
Та вже гірше на всім сьвіті нам не буде!...
Ой далека сторононька і незнана:
А у рідній що заробиш, всьо для пана.
Опадають чорні руки від роботи;
Марне гинуть наші діти попід плóти...
Та не жаль нам працювати-гарувати,
Аби пальців із голоду не глодати!...

II.

Закувала зазуленька у городі;
Ой прощала мати сина на відході.

„Не жури ся, не вбивай ся, рідна мати:
Не дам тобі старесенькій загибати.
Ой буду я заробляти гроші білі,
Буду тобі посилати що неділї.
Та хоть руки попідходять мозілями:
Буду знати: що зароблю, всьо для мами!...“

III.

Ой на дубі воркотїли голубята;
Виходили до схід сонця сиротята.
Хилком-нишком через лози і яруги
Утїкали із панської із послуги.
Забирали всї достатки опівночи:
Робучиї добрі руки, чорні очи.
Заробили богачеви повні скринї,
А втїкали в полатаній сїрячинї.
„Подиви ся, мій миленький, берегами,
Чи не женуть окомани поза нами?“
„Женуть, женуть, моя мила, два шандарі:
Не дадуть нам молоденьким жити в парі...“
Стали вони по тім боцї за водою:
Вже тепер нас не розлучать із собою!...

IV.

Відлїтали всї ластівки рядочками,
Та кликали ластівочку: „Лети з нами!“
„Ой як менї летїтоньки аж за море,
Коли одно ластівятко в мене хоре...“
„Як ти свого ластівятка не покинеш,
Ми полетим у виреї, а ти згинеш!“
„Почекайте, подружечки, на тій гильцї,
Возьму хоре ластівятко я на крильцї...“
То не бідна ластівочка з ластівятком,
Ой то мати вандрувала із дитятком...
Перебрили бідні люди через річку:
Дала мати дитинонькї в руку сьвічку.
Ой сьвічечка ледви горить-догарає;
Плаче мати: дитяточко умирає.
На дубочку буйне листє зашуміло;
Плаче мати: дитяточко скостенїло...
„Розступи ся, сира земле, під ногами,
Возьми мене з дитяточком враз до ями!...“

V.

Ой від вітру дібровонька застогнала;
Родинонька на відході заридала.
Ой нема вже у коморі анї шматки;
Всьо забрали комісарі за податки!...
Обшукали бідні люди всї куточки,
Та забрали із собою дві сорочки...
Зайшла мати до пустої до комори,
Та винайшла шкірку хлїба для дїтвори...
Обходили рідну хату на всї боки;
Обіймив їх сиру душу жаль глибокий.
„Хато-ж моя рідненькая, не моя ти!
Буде в тобі жид-невіра панувати!"
Вийшли-ж вони за ворота з дїтоньками;
Оглянулись, залили ся сльозоньками...
Вийшли-ж вони за високі перелази;
Вертали ся із дороги ще два рази.
Вернули ся — заглянули до хатини:
Стоїть пуста, обідрана, голі стїни...
Вийшли-ж вони поза село аж на ниву,
Та згадали свою долю нещасливу.
Припав батько до облогу і ридає,
І себе й людий і сьвіт весь проклинає.
„Або вернїть молодую мою силу,
Або вернїть батьківськую рілю милу!
Возьміть решту мого поту із сльозами,
Вернїть поле загарбане лихварями...
Ріле-ж моя, кровавице, не моя ти!...
Тяжко-ж тебе, рідна ниво, покидати..."
Взяли своїї землї грудку у шматину,
Аби було що покласти в домовину...
По тім боцї оглянулись із під гаю:
„Будь здоровий, нещасливий рідний краю!..."

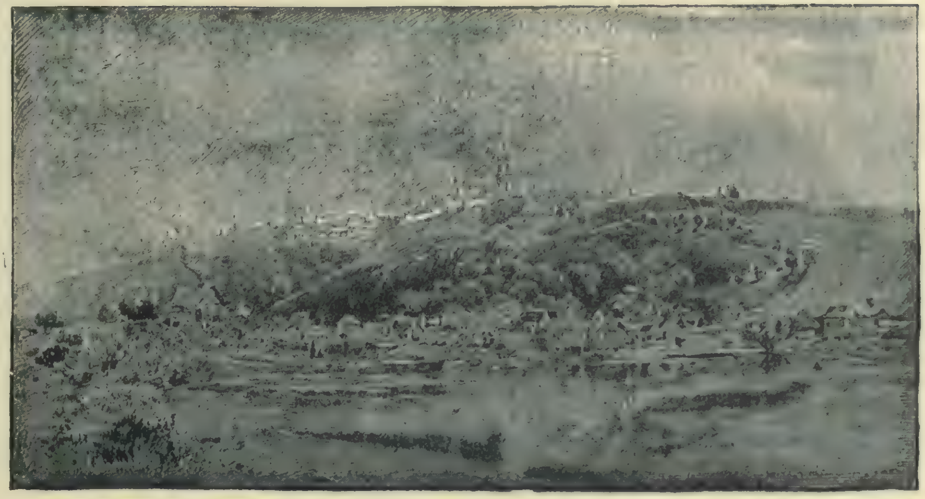
VI.

„Куди-ж ви ся, сїрі гуси, збираєте?
Доріженьки далекої не знаєте!
„Однаково загибати у дорозї,
Або дома із голоду на морозї."

„Ой чого ви, бідні люди, виходили?
Панські стрільці всї дороги обступили!“
„Нема в сьвіті таких стрільців і не буде,
Та щоби їх бояли ся бідні люде!...“
„Ой верніть ся, бідні люди, від границї:
Дістанете за день жнива сніп пшеницї...
Ой верніть ся, бідні люди, в свої села;
Без вас панам годинонька невесела.
Ой верніть ся, бідні люди, в свої хати:
Нема кому панам з поля позбирати!...“
„Деж ви тоді, приятелї, пробували,
Як з голоду наші діти умлївали?
Ой як ви нас принимали на зарібки,
Не мали ви тодї серця анї дрібки...
Не знали ми поратунку нї потїхи,
Як жиди нас виганяли із під стріхи...
Хоть голодно і холодно, болять ноги,
Не будемо вертати ся із дороги!...
Не дай Боже за те кари та над вами,
Що пустили ви по сьвіті нас з торбами!
Хоть будете каяти ся без облуди,
Тодї для вас поратунку вже не буде!...
Бодай же ви не зазнали та нїколи,
Як то тяжко покидати рідне поле...
Бодай же ви не зазнали і на віки,
Як то тяжко йти сьвітами як калїки...
Бодай же вам не снило ся серед ночи,
Як то гірко вандрувати в сьвіт за очи!...“

Павло Грабовський.

До України.

Сижу я в неволї та марю тихенько,
Чи знов тебе вбачу, Україно-ненько,
Чи знов рідну землю в сльозах поцїлую,
Чи вік протиняюсь отут по Вілюю?

Коли-б менї, мамо, легесенькі крила,
В обійми до тебе душа-б полетїла,
Бо тут непривітно, тут хуґа та студїнь,
Однаково сумно і в сьвято і в будень.
Рік цїлий навколо все мре та нїмує,
Самотного серця нїщо не вгамує...
Ридай одиноко, кладись в домовину!
Подумати тяжко, що тут і загину.
Розсиплють ся чари мов квіти зівялі,
Остануть ся жалї, самісїнькі жалї.

Сижу я в неволї та марю тихенько,
Чи знов тебе вбачу, Україно-ненько,
Чи знов рідну землю в сльозах поцїлую,
Чи вік протиняюсь отут по Вілюю?...

Сон.

Зелений гай, пахуче поле
В тюрмі приснили ся менї, —
І луг широкий, наче море,
І тихий сум по кружинї.

Садок приснив ся коло хати,
Весела лїтяна пора;
А в хатї... там знудилась мати
І знудьгувала ся сестра.

Поблїдло личко, згасли очи,
Надія вмерла, стан зігнувсь...
І я заплакав о-півночи,
І гірко плачучи проснувсь.

У снї.

Сон менї снив ся:
Вечір зрина;
Я опинив ся
Коло млина.

Любо, привільно
В тишу гулять!
Верби прихильно
Гнуть ся, шумлять.

Шепчуть ся лози,
Ріють човни...
Бризнули-б сльози,
Май ся вони.

Сивий рибалка
Сїть закида, —
Здійметь ся скалка,
Плисне вода.

Журно дзюріє
По під веслом...
Огнище мріє
Геть за селом.

Хлопці на паші,
Чи косарі
Сіли до каші
Серед рілї.

Божа дорога
Опочива;
Пісня розлога
Сум навіва.

Хвилею ллєть ся,
Стогне, зітха
Плаче, сьміє̆ть ся,
І затиха.

Сяють зірниці,
Спустилась ніч;
Поверх дзвінниці
Віщує сич.

І я прокинувсь
Тяжко зі сну,
Неначе ринувсь
Знов у труну.

Тьма наді мною,
Стужа дійма,
А за стїною
Виє зима.

Далеко.

Там далеко на Вкраїні
Сьяє сонечко ясне,
Сьвітить людям, та в чужині
Не навідає мене.

Там десь ллють ся рідні звуки,
Боротьба за люд іде, —
Тута-ж часом від розпуки
Стигне слово молоде.

Там матуся темні сльози
З горя щиро вилива, —
Тута-ж хуґа та морози,
Серце в тузї занива.

Побратими любі, милі
Скрізь розкидані вони:
Спочивають у могилї,
Чи по тюрмах ждуть труни.

Розвага.

Пада сніг, степи вкриває,
Хуґа бє в моє вікно;
Смуток груди розриває,
Тужить серденько давно,
Що на сьвітї одиноке...
Гей, не плач лишень, дурне!
Поле працї так широке,
Що й твій зір не осягне...
А надії вічно ясні,
Шлях до сьвітлої мети,
Наші мрієньки прекрасні
Та товариші-брати?
Хай же виє хуґа люта,
Жах і сум розворуша:
Сил здобуде думка скута,
Загартуєть ся душа!

До сестри.

Сьяли зорі; підбивав ся
Місяць; справді віяв рай...
Одиноким серцем рвав ся
Я в далекий, иньший край,

Де на страті, сестро мила,
У терновому вінці
Ти від ката опочила
З правим знаменем в руці.

Ти мовляла: „Щирий Боже,
Захисти та укріпи!
Моє серденько неможе
Все любовю окропи!“

І встають передо мною
Перебуті в купі дні,
Як дорогою сумною
Ми брели по чужині.

Помінялись ми хрестами,
Покляли ся хрест нести,
І горячими устами
Цілували ті хрести.

Попрощались, розійшли ся,
Сумували в самоті...
Твої муки відбули ся,
Змовкли устоньки сьвяті.

Мир красує... Сам собою
Я конаю у журбі,
Лину в думці за тобою,
Вік молити-мусь тобі.

Хай темніють видноколи,
Хай страшнійш гримлять громи, —
Не зверну я в бік ніколи.
Не піддам ся силї тьми.

Збережу я віру сьвітлу,
Не зречусь надій сьвятих,
Не хилитимусь по вітру
Раз до сих, а раз до тих.

Знаю: згине все погане,
Не подужа зло добра;
Рід людський за правду встане.
Хоч неправдї й потура.

Розтьохкав ся соловейко
На калиноньцї;
Щось не спить ся серед ночи
Сиротиноньцї.

Розвій, розвій, соловейку,
Мою тугоньку;
Чей забуду прикру людську
Я наругоньку!

Чи судилось менї мати
Свою квітоньку,
Чи тинятись вік по наймах
Серед сьвітоньку?

Чи знайду я коли-небудь
Власну доленьку,
Чи все тягти чуже ярмо
Та неволеньку?

Тьохка, плаче соловейко
На калиноньцї,
Та не знає дати ради
Сиротиноньцї...

Пустка.

Пусто та голо —
Скілько збагнеш,
Степу навколо
Не осягнеш.

Рве хуртовина;
Хата сумна,
Мов домовина
Несподівна́.

Темрява ночи
Перомога,
Тяжить, на очи
Гнїтом ляга.

Допусти.

Що за допусти Господнї!
Позавчора — кріпаки,
Вчора вільні, а сьогоднї
Хоч під вікна по шматки!

Кметь господарем від пана
На слободу одійшов, —
Що-ж блукає без жупана,
Без онуч і підошов?

Чув ся клопіт за осьвіту,
Гасло щирих громадян, —
А чи трапило під свиту
Пеклування передян?

Цур питать... Бажання славне
Поміж нами доки йшло,
Над народом панство давне
Відроджатись почало.

Він скутий був; заліза пов'їдались
Йому до ніг;
Розбити їх, щоб з тіла позкидались,
Давно вже-б зміг.

Так ні; все ляк і туга в його зорах,
Як і колись,
А руки й раз розвіяти той порох
Не піднялись.

Він нарікав, не пробуючи сили,
На цілий сьвіт;
Не знав, що вже кайдани перетліли
Від довгих літ.

До матери.

Мамо, голубко! Прийди, подиви ся,
Сина від мук захисти!
Болї зі споду душі підняли ся,
Що вже не сила нести.

Мамо-голубко! Горюєш ти, бачу,
Стогнеш сама у журбі;
Хай я в неволї конаю та плачу, —
Важче незмірно тобі.

Бачити більше тебе я не буду...
Не дорікай, а прости,
Та від людського неправого суду
Сина свого захисти.

Марко Мурава.

(Псевдонім).

Обмова.

Ой скрипливі воротенька,
Тяжко їх заперти!
Голосная обмовонька, —
Від слави не вмерти.

А я тії воротенька
Засувом засуну,
А щоб в голос не скрипіли,
Й рукою не труну.

А я тую обмовоньку
Обійду без слова:
Наговорять ся обмовні,
Вкучить ся обмова.

Я в скрипливі воротенька
Не піду, не піду,
Хоч сам на сам сяду в хаті
До свого обіду.

Дніпрова-Чайка.

(Псевдонїм).

На лимані.

Ой широко лиман розливаєть ся,
Верболозом кругом він квітчаєть ся.

Над ним сонце ясне усьміхаєть ся
І по хвилях вогнем розсипаєть ся.

Вітерець подиха тихо, з ласкою,
Маківки колиха понад ряскою;

А під нею в воді гуля рибонька:
Очи ясні, сама наче срібненька.

Очерет шелестить-нагинаєть ся;
Качки тихо пливуть — не лякають ся.

За водою каюк тихо сунеть ся:
То заверне у бік, то закрутить ся.

Нічною добою.

Серед неба ви́соко срібний місяць став;
Тихую-претихую нічку Бог послав.

Задрімали клопоти, праця засипа,
В мріях пишно-радісних щасте потопа.

Тільки горе-гадина, що лякалось дня,
Ворушитись в темряві дужче почина.

Ширше-ж, срібний місяцю, промінем сипни,
В вікна бідолашнії пильно зазирни!

Може як осьяєть ся темрява німа,
Горенько вгамуєть ся й серце задріма.

Безщасна.

Не тобі, чорнявая селянко,
Думка ця складаєть ся моя;
Не тебе, роскішная панянко,
Щирим серцем привітаю я.
Вас лиш, вас, безщаснії дівчата,
Що в глухих, невідомих кутках
Осудила доленька проклята
Марно жить і гинути в сльозах.

Потом хліб селянка заробляє,
В праці тратить цілі дні свої,
Так за те-ж хоч волю серце має,
Так за те-ж хоч ніч уся — її.
Цілий вік панянка роскошує,
Бо й на сьвіт вродилась панувать;
Їй не тяжко, бо вона й не чує,
Як ту роскіш гірко зароблять.

Ти-ж, моя зазуле-жалібнице,
Маєш батька, маєш всю сім'ю,
Що держать тебе, як пташку в клітці,
Доглядають молодість твою.

Сита ти і вдягнена й обута,
Білі руки й личенько твоє,
Так же-ж хліб, неправдою добутий,
Часом в горлі кісткою стає.

Вбога роскіш, що для тебе тато
Наздирав з нещасних земляків,
Вигляда з усїх куточків хати,
Серце рве на тисячі шматків.
Ти-ж мовчиш, бо з малечку бездільна
Не здолаєш хліба заробить;
Ти мовчиш, бо серденько безсильне
Не посьміє клітки розломить.

Вянеш ти без щастя і без діла;
Нї з ким думки поділить тобі,
І що року гаснуть як в могилї
Чесні думи, щирі, молоді.
Як зачверсне серце без любови,
Як зо злом добро змішаєш ти,
О, тоді всі раді, всї готові
„Люту бабу“ люто проклясти.

Я-ж ту „лютість“ добре розумію,
І з тебе, безщаснице моя,
Кепкувать ніколи не посьмію,
І тебе не винуватю я.

Щербата.

Сказав ти, мій друже, колись-то,
Що ллєть ся із чарки вино
Тоді лиш, коли аж до вінців,
До повна налите воно.

А я тобі, друже, одмовлю,
А ти розміркуй, розгадай:
З щербатої чарки ще швидче
Поллєть ся вино через край.

З щасливого серця багато
Лунає пісень голосних,
А горе, а доля щербата
Ще більше виспівують їх.

Як в чарці, налитій до краю,
Вже місця й для краплї нема —
Душа переповнена щастєм
Частенько буває нїма.

А доля, слїпенька бабуся,
Щербату все хоче сповнить;
Гірка не сповняєть ся, й з неї
За піснею пісня біжить.

Плавнї горять.

Смеркло. Вітер утомив ся цїлоденною борнею,
Ізнеміг ся, заблудив ся серед вулиць, і в безладдї
Тихо крутить пил і сьмітя. Вщух мороз, одлига дише,
І важка югá зависла у потомленім повітрі.

Темно. Сумно. Таємнича ніч спустила ся над город,
Придусила в хмарах місяць, погасила дрібні зорі,
Притлумúла рух і згуки; мов мерця сукном жалібним,
Чорним пóкривом укрила тихий город...

Сподїваючись на місяць ощаднії городяни
Лїхтарів не засьвічають; лиш разками золотими
Сьяють вулиці крамничні, а останні безпорадно
Потапають у морóці. Рух деннúй, їзда і гомін,

Все одлинуло, мов хвиля, і гуде оттам далеко,
Де ще вікна сьяють сьвітлом; тут же в мóроцї густому
Лиш витя собаки чути, лиш ходу самотню часом,
Та мявчання пожадливе невгаваючих котів.

День пів-сонно проморгавши город твердо засипає,
А налазливая думка серед темряви і тúші
У безсоннї морить душу, сушить мозок непокоєм...

Щож бо се? Гробовий покрив щось зненацька піднїмає,
І яскравим, грізним оком зазирнуло в чорну ти́шу.
І од погляду страшного розірвала ся жалоба,
І сполоханії хмари мов рожевая завіса
Звідусїль заколихались.

Розгоряєть ся зірниця, розливаєть ся як повінь,
І в крівавім хвилюванні обіймає аж пів неба;
Устають снопи искристі і тремтять червоні пасма...

Раптом блиснули в моро́зї вікна соннії будинків,
Пробудились на хвилину, та од разу і загасли,
Тільки відблиском тремтючим ледви-ледви променїють...

І за шибами не чути нї трівоги, нї співчу́ття:
То-ж не ха́тнє власне лихо, нї сусїдське безголовє!
То горять далекі плавні по той бік Днїпра старого,
Що заснув закутий в кригу! Хай горять! Нехай палають!

Хай збавляють хоч по троху ту тїсноту сьвітовую,
Опорожнюючи місце для нових, що мають жити!
І на ту грізну картину вже уваги не звертає
Сонний та байдужний город.

А збентежену душу вабить-тягне невідступно
Образ лютої стихії. Вуха ловлять кожен вигук,
Кожен шелест, подув вітру; очи ловлять кожну искру,
Кожен рух в червоних хмарах...

А уява вгадно пише, вимальовує картину:
Там покірнеє сконаннє беззахистної ростини,
Там безладня біганина, крики розпачі, змагання
Переляканих звіряток, вітру ски́глїння зловіще,
Тріскіт, гугіт, хижий регіт невтрима́ної стихії.

В купі все: надії, розпач, хіть життя і смерть видима,
І тріумфи і зневага, все злило ся там до купи,
І в палкому пориванні келих в-щерть переповняє...

Смерть пяніє з того трунку і торкаючись об келих
Необорного життя,
Дико репетує: віват! — і схиляєть ся в дрімоті;
А життя на пяний вигук тихим словом одмовляє:
„Да воскресне!“

Всеж то там, на тому боці!

А на сьому? Смуток, тиша, неодмовлені питання,
У безладі крутить вітер пил та сьміття шляхове...

Відблиск за́грави одбив ся, запалив нужденну душу,
І як вихор од пожежі мчить її в той край далекий,
Де життя розколихалось, наче хвилі океану.

Серце просить ся туди, серце лине в небезпеку,
До страхів, до саможертви, до величньої звитяги,
Геть од сонної мороки, од огидного безділля!

Ген туди, де ллють ся ріки, ріки праведної крови,
Де горить душа в подіях, де летять побідні искри,
І згоряючи неправда димом стелить ся до долу!

Де ціна життя дешева, а ціна свободи й правди
Піднесла ся, як ніколи, піднесла ся над усе!
Де охочі саможертви шлях широкий устеляють
До вселюдського ясно́го щастя, волі і братерства.

Але все те так далеко! Тут же темно скрізь і глухо,
І в огидній мороці чуєш, як якісь істоти
Скрізь плазують обережно, ціпко держучись одного
Скарбу — власного життя.

А за всякі иньші скарби їм байдуже! І не марять!
Та коли й гадати їм,
Заклопотаним в шуканні стежки нової в темряві,
Де-б найкраще, вигіднїще зберегти свій скарб скляний!

В гору ніколи їм глянуть од поважної роботи,
І на закиди, на поклик, як ся ніч — вони глухі,

В небі заграва згасає; город твердо, тяжко спить
Заблудившись у безладді. Квилить вітер тиху скаргу,
Очи пилом засипає, а важкий моро́к стає
Ще темнїщий, ще густїщий...

Аґатангел Кримський.

Поезиє, сопутнице моя!
Ти — теплий, животворний промінь сонця,
Ти — тихий місяць, що в тюрмі сия,
З закуреного, темного віконця.
Як попадав ся я в буде́нний бруд,
Робила ти одно з великих чуд:
Ховала все під фантастичним флером,
Як під сріблястим, місячним етером.

В важкі хвилини скорби та недуг
Я тихо йшов, куди гляділи очи,
І слухав, як шумить діброва-луг,
А синє море піною клекоче.
Дивив ся я на низку диких ґір,
Що їх боки обріс кудлатий бір;
На скелях зверху трепотіли хмари...
Ах, душу переймали ніжні чари!

Було і так: на провесні колись
Я опинивсь на вільнім, чистім полі,
А там солодкі пахощі лились
Із бальзамистих пупяхів тополі;
На сонці плюскавсь польовий потік...
Я до травиці плачучи приник,
Ридав од радощів, од аромата, —
А хтось ізрік: „Дивіть на психопата!“

Ви, люди, знов казали „Психопат“,
Коли мені пахучу, любу казку
Шептали вітри, квіти й тихий сад,
І туркотіли горлинки про ласку, —
Коли під гарну музику та спів
Я в чарівній задумі камянів,
І раптом, не прощавшись із гостями,
Тікав до моря грать ся камінцями.

„Причинний!“ говорили ви й тоді,
Коли я в грошах не знавав принади,
І через сни таємні, молоді
Я рвав ся геть од теплої посади.
Я був для вас причинний і тоді,
Коли чийсь образ носячи в груді,
В нїм бачив тільки те, що поетичне,
А одкидав усе, що прозаїчне.

Для мене голос серця — все сьвяте,
А вам за психопатію здасть ся...
Не стану-ж думать, як ви назвете
Мої пісні, що виплили із серця!
Коли в поета щиро ллєть ся спів,
Дак щó йому ваш сьміх або ваш гнів?
Не божевіллє в тім! не неморальність!
Що з серця йде, то правда й ідеальність.

Мій краю, за тебе прийнять не лякаюсь
Найгіршого лиха,
Бо всякеє горе, недоля, скорбота
Тепер мені втїха.

Дурниця всї рани душевні й тїлесні
З нудьгою чи з кровю,
Бо знаю я серце, котре мої болї
Погоїть любовю.

В горах Ливанських.

Скали... Кедри... Скоро й вечір.
Я смутна стою.
Веть ся стежка... Ох, чи йтиме-ж
Той, кого люблю?...

Тїнь в долинах. Верхогірря
Наче золоте...
Гасне сонце, тоне в морі...
Любий! де-ж ти?... де?...

Впала ніч... Шакали виють...
Вітер... Мов зима!
Я всї очи проглядїла —
Милого нема!

О півночи.

Стоять зачаровані, сяйвом облиті
Сади ароматні, запашнії квіти.
Візьму-ж бо я лютню і в тихій нуді
Ударю по струнах в нічній самоті.

Сріблисті потоки із місяця ллють ся,
Сріблистії звуки з під лютні несуть ся, —
Заслухались квіти, притихнув садок,
Ба навіть фонтан журкотливий примовк.

Нарешті у пальми листки застогнали:
„Не грай, чоловіче! усохнем з печали!“
Журливо стріпнула ся рожа-краса, —
Упала на мене пахуча сльоза.

Схилились плакучії верби й маслини,
Шумлять кипариси і мирти й цитрини;
Маґнолія мовить: „Ой годі! не грай!
І нашого серця на смерть не вражай!“

Самотою на чужині.

I.

Ох, арабські фоліянти!
Вже не сила вас читати, —
Бо розкинувсь сад запáшний
Під вікном моєї хати.

Підведу від книжки очи, —
Під вікном ростуть банани,
Шелестять високі пальми,
Мірти, фіґи і платани.

Є й мікдал ясно-зелений,
Єсть і сивая маслина,
І акация рожева,
І смолистая кедрина.

Підійду я до віконця, —
Пахнуть рожі і васильки,
Туберози і фіялки,
Й наркотичнії гвоздики.

І нудьга, немов гадюка,
Обгортає ся круг серця:
Сам не знаю звідки смуток,
І куди-ж то серце рветь ся?...

II.

Як дві каплї в бурнім мори,
На хвилинку ми зустрілись;
Нанеслась новітня хвиля, —
Ми на віки розлучились.

Знову сам я на чужині...
Не побачимось ніколи...
Серце ниє... В грудях важко...
Доле!... Доле!... Люта доле!...

III.

Часом сонце кине промінь
В темну-темную хатину,
Розжене холодну сутїнь
Та й щезає за хвилину.

І темницю знов затоплять
Хмари чорні, непрозорі...
Так без вас зо мною сталось,
Дорогії, ясні зорі!

Хоч на дворі жар палючий,
А душа примерзла й стогне...
Сутїнь очи застеляє...
Нерви плачуть... Кров холоне...

IV.

Горді пальми... Думні лаври...
Манячливий кипарис...
Океан тропічних квітів...
Ще й цвите цитринний лїс...

Я хитнувсь, бо наче впив ся
З аромату тих квіток.
Аж погляну: коло пальми
Простий житний колосок.

„Гей, земляче!“ шепче колос,
Похилившись на стебло:
„Ми — чужі для сього раю, —
Що-ж сюди нас принесло?“

V.

Знову серце заболіло,
Знов у-щерть набігло горя...
Я пішов собі із міста
На безлюдний беріг моря.

Пісочаная рівнина...
Море-ж — гребні голубії.
Піна бєть ся в побережжа,
Вітерець із моря віє.

Задивив ся я на море;
Хвилї плещуть ся об ноги, —
Їх глухеє воркотїння
Заколисує трівоги.

Сонце грає ть ся у водах,
В тому сріблї та кришталї;
В цїлім мори — щастє й радість...
Розплились мої печалї.

В зденервуванню.

I.

Любо в гаю соловейко виспівує.
Слухаю ніжне лящання;
Чистую, щирую річ українськую
Чую я в тім щебетаннї.

Ми, Українцї, розумнії люди —
Зрадники рідної мови;
Ти-ж, моя пташко, до мови дідівської
Повна живої любови.

Болїзно серцю, жальом обгортає
Пісня смутна солов'їна...
Десь із туману, з прозорої хмари
Дивить ся давня Вкраїна.

II.

Он калина розцвіла ся, уквітчалась білим,
Попід нею простелив ся зелененький килим.

Зеленить ся ніжна мята, рута, материнка, —
Знов я чую, мов співає давня Українка:

„Посіяла руту-мняту над водою,
Тай виросла моя мнята з лободою."

Рідне слово — тая мнята, материнка, рута.
І не вже-ж, пахуча мово, будеш ти забута?

Як! Запашна наша квітка в лободї загине?
Знову тоскно, знов зануда, жаль у серце лине.

III.

„На що журитись? Чого побиватись?"
Гримає розум на мене.
„Маєш на сьвітї важнїще, ніж мову.
Втиш ся бо, серце шалене!

„Що за дурницї!... „Матуся Вкраїна",
Мова — пахучая мнята!
Сльози, зануда... Та ти-ж не за мову
Любиш найменшого брата."

Чом ти не слухаєш сього вмовляння,
Серце дурнеє та бідне?
Чом нї за що занедбати не можеш
Слів „українське" та „рідне"?

Н. Шамраєв.

Вулиця.

Ой пє, гуде вся вулиця,
До кобзаря всяк тулить ся;
Кобзарь пісень вишукує,
Та голосно вигукує:
„Гей парубки, дівчатонька,
Отсе вам вся порадонька!
Я співами й музикою
Все горе вам розмикаю!“

Ой гра кобзарь, не журить ся,
А дід Петро знай хмурить ся,
Бо тих пісень про кралечку
Не любить дід ще з малечку.
В школї вчив він указники,
Де писано, що в празники
Не можно, бач, під хатами
Водить танки з дївчатами.

Ой гра кобзарь, триндикає,
А дід Петро викликує:
„Кобзарю, цить з музикою,
Бо чуб тобі обсмикаю!
Нехай народ послухає,
Та правдоньки понюхає,
Як я скажу з Писанія
Про бісовські плясанія.“

Почав дідусь розказувать,
То ще й листи показувать,
Що буцім він для памяти
Списав колись із грамати.
Стоїть Петро, розказує,
Так мов квачем розмазує,
А парубок русявенький,
Молоденький та жвавенький
Край діда став та дивить ся —
Тай кривить ся, тай кривить ся.

От-от би вже розрюмав ся...
А далї мов роздумав ся:
Вхопив листи пописані
Тай лясь Петра по лисинї!
„Отсе тобі, дїдусеньку,
Та за мою Марусеньку,
Щоб не втїшав сопілкою,
Не частував горілкою!“

Петро Залозний.

Сиротина! Боже добрий! На віщо родилось!
Раде жити... Щире серце сльозами умилось.

Піде шляхом, оглянеть ся... „Куди мені дітись?
Без матери усї чужі — сирота на сьвітї.

„Покинула, моя ненько, на лиху годину!
Чому мене не сховала в тїсну домовину?“

І застогне, і поникне бідне головою,
Наче стоптана травиця людською ногою.

Олекса Коваленко.

Нехай наша доля як зіронька сьяє,
Нехай чарівна нам ще раз усьміхнеть ся;
Нехай наша воля що хвилї зростає,
По всїй Україні хай широко ллєть ся!

Нехай Україна цьвіте, розцьвітає,
Нехай увесь сьвіт нашу кобзу почує;
Нехай рідна пісня невпинно лунає,
Нехай скрізь братерство та згоду віщує!

Леся Українка.

(Псевдонім).

CONTRA SPEM SPERO.

Гетьте, думи, ви хмари осінні!
То-ж тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Пролинуть молодії літа?

Ні, я хочу крізь сльози сьміятись,
Серед лиха сьпівати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу! Геть, думи сумні!

Я на вбогім, сумнім перелозі
Буду сіять барвисті квітки,
Буду сіять квітки на дорозі,
Буду лить на їх сльози гіркі.

Я на гору круту кремяную
Буду камінь важенький здіймать,
І вагу несучи ту страшную,
Буду пісню веселу сьпівать.

Я у темную нічку невидну
Не стулю й на хвилинку очей,
Все шукати-му зірку провідну
І шукати-му безліч ночей.

Так, я буду крізь сльози сьміятись,
Серед лиха сьпівати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! Геть, думи сумні!

Горить моє серце, його запалила
Горячая искра палкого жалю.
Чому-ж я не плачу? Рясними сльозами
Чому-ж я страшного вогню не заллю?

Душа моя плаче, душа моя рветь ся,
Та сльози не ринуть потоком буйним,
Мені до очей не доходять ті сльози,
Бо сушить їх туга вогнем запальним.

Хотіла-б я вийти у чистеє поле,
Припасти лицем до сирої землї,
І так заридати, щоб зорі почули,
Щоб люди вжахнулись на сльози мої.

Тиша в морі.

В час горячий полудневий
Виглядаю у віконце:
Ясне небо, ясне море,
Ясні хмарки, ясне сонце.

Певно се країна сьвітла
Та злотистої блакиті!
Певно тут не чути з роду,
Що бува негода в сьвіті!

Тиша в морі... ледве-ледве
Колихає море хвилї;
Не колишуть ся од вітру
На човнах вітрила білі.

З тихим плескотом на беріг
Рине хвилечка перлиста;
Править хтось малим човенцем,
Вєть ся стежечка злотиста.

Править хтось малим човенцем,
Стиха весла підіймає,
І здаєть ся, що з весельця
Щире золото спадає.

Як-би я тепер хотїла
У маленький човник сїсти
І далеко на схід сонця
Золотим шляхо́м попли́сти!

Поплила-б я на схід сонця,
А від сходу до заходу,
Тим шляхом, що проложило
Ясне сонце через воду.

Не страшні для мене бурі,
Нї підводнеє каміння, —
Я про них би не згадала
В краю вічного проміння.

Останнї квітки.

Ох, розкрились троянди червоні,
Наче рани палкі в осени,
Так жалібно тремтять і палають —
Прагнуть щастя чи смерти вони?

Не осиплють ся тихо ті квіти,
Не настане життя в них нове, —
Нї, ударить мороз до схід-сонця,
І прибєє поривання живе.

І зчорнїють червоні троянди,
Наче в ранах запечена кров...
Ох, нехай же хоч сонця напють ся,
Поки ще їх мороз не зборов!

Хотіла-б я уплисти за водою,
Немов Офелія уквітчана, безумна;
За мною в слід плили-б мої пісні,
Хвилюючи, як та вода лагідна,
Все далї, далї...
І вода помалу
Мене-б у легкі хвилї загортала,
Немов дитину в тóнкий спóвиток.
І колихала-б, наче люба мрія,
Так тихо, тихо...
Я-ж, така безвладна,
Дала-б себе нести і загортати
Пливучи з тихим, ледве чутним сьпівом,
Спускаючись в блакитну, ясну воду
Все глибше, глибше...
Потім би на хвилї
Зостав ся тільки відгук невиразний
Моїх пісень, мов спогад, що зникає,
Забутої баляди з давнїх чáсів.
В нїй щось було таке смутне, кріваве, —
Та як згадати? Пісня та лунала
Давно, давно...
А потім зник би й відгук,
І на воді ще-б колихались тільки
Мої квітки, що не пішли зо мною
На дно ріки. Плили-б вони, аж поки-б
В яку сагý спокійну не прибились
До білих водяних лїлей, — там стали-б.
Схиляли ся-б над сонною водою
Берез плакучих нерухомі віти;
У тихий захист вітер би не віяв;
Спускав ся-б тільки з неба на лїлеї
І на квітки, що я безумна рвала,
Спокій, спокій...

Жидівська мельодія.

Ти не мій! Розлучив нас далекий твій край,
І вродлива чужинка забрала!
Ти там може знайшов незаказаний рай,
Я-ж без тебе мов квітка зівяла.

І зостались мені лиш пісні та думки...
Ті пісні наші бранці зложили,
Прислухаючись, як край Евфрату ріки
Вавилонськії верби шуміли.

Ті пісні не співались, у дні жалібні
Арфи висїли смутно на вітах,
І гойдались, неначе журились сумні
По веселих, утрачених лїтах.

На мовча́зних устах не лунав тихий спів,
Він на крилах думок у пустиню,
У зруйноване божеє місто летїв
І оплакував рідну сьвятиню:

„Ти в руїнах тепера, єдиний наш храм,
Вороги найсьвятїйше сплямили,
На твоїм олтарі неправдивим богам
Чужоземцї вогонь запалили.

„Всї пророки твої від тебе одреклись
І левітів немає з тобою.
Хто погляне на стїни величні колись,
Покиває сумний головою.

„Ти не наш, але вірними будуть тобі
На чужинї ізраїльські люде, —
Що Господь сам обрав за сьвятиню собі,
Те до віку сьвятинею буде.“

Милий мій! Ти для мене зруйнований храм.
Чи я зрадити маю сьвятинї
Через те, що віддана вона ворогам
І чужій, неправдивій богинї?

Східна мельодія

Гори багрянцем крівавим спала́хнули,
З промінем сонця західним прощаючись, –
Так моє серце жалем загоріло ся,
З милим, коханим моїм розлучаючись.

Геть по-над морем, над хвилями синими
Вють ся, не спинять ся чаєчки білії...
Де тебе мають шукати на безвісті,
Милий мій, думи мої бистрокрилії?

В себе на вежі вогонь запалила я,
Любий, твого́ вороття дожидаючись:
Хай він просьвітить по морю доріженьку,
Щоб не зблудив ти, з чужини вертаючись.

Сьвіте мій! Буду тебе дожидати ся,
В чорну, смутну фереджію повитая,
І посажу кипарисову гильочку, —
Буде що-дня вона слїзми политая.

А як повернеш ся, я покажу тобі
Той кипарис мій в садочку квітчатому:
Здійметь ся він над всіма мінаретами
В краю сьому на мечеті багатому.

Зимова ніч на чужині.

„Розваж мене, Музо, моя ти порадо!
Так тяжко в сей вечір на серцї менї...
Де-ж ти забарилась? Колись ти так радо
Летїла на поклик мій в кращії днї."

Муза.

Дарма нарікати! Не я забарилась;
Я часто край тебе стояла ждучи́
Твого привітання, але ти журилась
Самотно, мовчазнії сльози ллючи.

„О Музо, не згадуй ту люту годину!
Журби не буди, бо вона сторожка,
Мов хижая птиця: засне на хвилину,
І зо сну її кождий шелест ляка.

„Настрій свою ліру гучну, невидиму;
Струна струні стиха нехай промовля,
І в слід за тобою я голос вести-му,
А думка хай вільно по сьвіті гуля.“

Муза.

Співай же за мною про те, як весною
Усе відживляєть ся знов,
Про цьвіти весняні, і речі кохані,
Про першу весняну любов.

„Ні, Музо, ся пісня незграйно лунає,
Чомусь я на голос її не зведу.
Мій голос журливеє щось починає,
А струни твої на веселім ладу.

„Лишімо сю пісню!“

Муза.

Утнімо другої,
Поки не розстроїв ся лад!
Підківки іскристі, дівки танцюристі!
Гей пари, ставайте всї в ряд!

„Ми, Музо, не щиро сю пісню співали,
Мені вона завжді чужая була;
В той час, як навколо усї танцювали,
Я тілько таємнії сльози лила.“

Муза.

Нема нам з тобою веселого строю,
Судились нам инші пісні!
Співаймо поважно про те, як відважно
Герой умира на війні.

Він рад серед бою лягти головою,
Аби не впустить корогви;
Він чесно поляже, товаришам скаже:
„Я вдержав, держіть тепер ви!“

„Ой Музо, ся пісня двосїчна, мов зброя
І будить відвагу й жалю завдає!
Ти згадуєш в пісні погибель героя,
Я згадую в думці безсилле своє.

„Поки я недужа, не клич до відваги,
В заржавілих піхвах меча не воруш!
Мені тепер сумно, я прагну розваги, —
Прошу тебе, сьвіжої рани не руш!“

Муза.

Химерні ви, люди! Серця ваші хорі
Від всього займають ся жалем страшним.
Згадай, як колись ти на яснії зорі
Зо мною дивилась під небо рідни́м.

Чи в сій стороні закривають так щільно
Небесну красу кипариси сумні,
Що пісня твоя не літає так вільно
До самого неба, як в яснії дні?

Невжеж отих гір золота верховина
Для тебе сумна, мов тюремна стіна?
Замовкни-ж ти, пісне моя лебедина,
Бо хутко порветь ся остатня струна!

„Стій, Музо, ображена горда богине!
Даремне твій спів безнадійно луна.
Скорійш моє серце раптово загине,
Ніж в тебе порветь ся остатня струна.

„Згадай, як у літнії ночи безхмарні
Крізь ті кипариси сьвітили зірки!
Були наші мрії хоч смутні, та гарні,
Немов у жалобі вродливі жінки.

„Нехай же тепер тумани́ непрозорі
Вкривають і море і серце моє, —
В піснях наших завжді сияти-муть зорі,
Вони там лишили промінне своє.

„Згадай, як ми співом стрівали сьвітання:
Мінила ся ясна зоря мов рубін,
Шаріло ся море від сонця вітання,
По той бік затоки лунав тихий дзвін.

„Нехай тепер щастя зайшло як і сонце,
Марою насунулась ніч дощова;
А завтра знов сонце загляне в віконце,
І збуджене серце моє заспіва.

„Згадай, як у день ми стояли з тобою
На скелї горячій, на кручі стрімкій, —
Я вчила ся пісні з морського прибою,
А ти прислухалась, який в ньому стрій.

„Нехай я отруєна злою журбою,
Та в пісні на всяку отруту є лік;
Ми слухали пісню морського прибою,
Хто чув її раз, не забуде по вік.

„Згадай, як захід у вогнистії шати
Верхівля гори одягав кремяні, —
Палали в гущавинї квіти ґранати,
А в серції моїому палали пісні.

„Нехай мої співи й садочки квітчаті
Заснули, оковані сном зимовим, —
Весною пісні і квітки на ґранаті
Вогнем загорять ся новим!“

EIN LIED OHNE KLANG.

Як би мої думи німії
Та піснею стали без слова,
Вони-б тоді більше сказали,
Ніж вся моя довга розмова.

Як би мої думи німії
На струни пророчисті впали,
Зайшлись би плачем тії струни
І сьміхом дитячим заграли.

Мов хвиля морська в ясну бурю
І темна й блискуча й раптова,
І сонцеві рідна й безоднї
Була-б моя пісня без слова.

Важке побережне каміння
Зрива переможнеє море;
Невже переможная пісня
Важкого жалю не поборе?

Невже моя пісня не хвиля?
Ой леле! даремні питання...
Німі мої думи, а руки
Дають лиш німії стискання.

Єреміє, зловісний пророче в залізнім ярмі!
Певне серце Господь тобі дав із твердого кришталю:
Ти провидів, що люд буде гнить у ворожій тюрмі, —
Як же серце твоє не розбилось від лютого жалю?

Як ти міг дочекатись, чи справдить ся слово твоє?
Роєм стріли ворожі на Божеє місто летіли, —
Певне чарами ти гартував тоді серце своє,
Що на ньому ламали ся навіть ворожії стріли.

По війні ти на звалищах міста лишив ся один,
І палкі твої сльози точили холодне каміння,
І луна розлягалась така серед смутних руїн,
Аж найдальші нащадки почули твоє голосіння.

Єреміє, ти вічная туго, тебе не збагну:
Як же серце твоє не розбилось від лютого жалю?
Бо горяче джере́ло і скелю зрива кремяну.
Так, було твоє серце з твердого, міцного кришталю.

Максим Славинський.

До темної землї схилилось ясне небо...
Сьпіває соловей свої пісні звабливі, —
Мов зачаровані, вслухають ся квітки,
Спинились, — не тремтять закохані, щасливі,
Задумані зірки.
Сьпіває соловей пісні про щасну долю,
І вітер пролетів по темному садку,
Жартує, обійма, цілує він тополю
Високу та гнучку.

До темної землї схилилось ясне небо...
Я вийшов у садок, пішов поміж квітками,
Я рвав і кидав їх під ноги без жалю...
Щасливий соловей щасливими піснями
Збудив нудьгу мою, —
Він нагадав менї хвилини давні, любі,
І кралю-дівчину, зрадливу, чарівну, —
І смерти я хотів, або кохання-згуби,
Того тяжкого сну.

До темної землї схилилось ясне небо...

Пяніть себе, чим хочете пяніть!
Чи правдою і добрими ділами,
Чи кривдою і тяжкими гріхами
Впивайте ся, як хочете ви жить!

Впивайте ся високими думками,
Вино кохання пийте кожну мить,
Щоб голову і серце звеселить,
Щоб не ридать крівавими сльозами.

Впивайте ся, бо тільки пяні очі
На божий сьвіт дивити ся охочі;
Тверезому не можна втішно жить;

Тверезому не сьвітять ясні мрії,
Не гріє сонце правди і надії!...
Пяніть себе, чим хочете пяніть!

Василь Маслов-Стокіз.

Пісня пісень.

Вже загоріли ся зорі вечірнії,
Вітер тихесенько віє,
Поле росою вечірною скроплене
Сном оповите яснїє.

„Тільки вершина Кармеля далекого
В сяйві рожевім зникає.
Тиша настала, і всюди замовкнуло...
Милого серце чекає.

„Деж ти, коханий мій! Де ти, хороший мій,
Тихий шатер свій ховаєш?
Де ти пасеш своє стадо? О півднї
Де ти, скажи, оддихаєш?

„Чуєш ти голос мій? Бачиш ти, любий мій,
Чорні, пекучі сї очи?
Довго шукала тебе я, коханого,
В сутїнї лїтньої ночи.

„Довго шукала, і ось він, коханий мій!
Вид його щастям палає,
Під головою в мене́ його правая,
Лїва мене обіймає.

„Стелею кедри над нами сплїтають ся,
Поле все вкрите квітками;
Стелють ся рожі чудові Саронські
Килимом пишним під нами.“

Пісня чудова, по вік незабутая
Ллєть ся з високого трона...
Промінї ранку ще грають на радіснім,
Сьвітлім чолї Соломона.

Хлопець державний до ліри схиляєть ся,
Струн доторкнув ся руками:
Пісня любови могутня і милая
Котить ся, ллєть ся струмками.

Орест Дубенський.

Як схиляєш ся до броду,
Не диви ся в воду;
Відбивають сумні хвилї
Зле твою уроду.
Не дивись і до сьвічада;
Там твоя принада
Найде відразок невірний,
І не будеш рада.
Але глянь менї ти в око,
Задивись глубоко,
Там твоя краса яснїє
Взнесло і високо.

Зеленими левадами
Блукаю та походжую, —
Даремними розрадами
Свій біль я осолоджую.
За жадною за згубою
Не ходжу та не жýрю ся,
Та лишенько, як любою
Надїєю я дурю ся!

Людмила Старицька.

Наді мною ліс шепоче.

Наді мною ліс шепоче,
Біля ніг струмок біжить,
І мов спогади минулі
Листє жовтеє летить.

І шепоче ліс старезний,
І струмок дзвенить мені:
„Годі, годі, дурню, марить
Про кохання та пісні!

„Все на сьвіті сїм — хвилинне,
І довічнього нема, —
Швидко серце твоє вільне
Візьме кригою зима;

„Згасить в серцї пломінь віри,
Згасить думи, знищить все,
І високі всї заміри
Геть по вітру рознесе!“

Гимн Афродиті.

О Афродито, богине безсмертная!
Я припадаю з благанням до ніг твоїх:
Вчуй мою пісню, сльозами повитую,
Стогін дівочий спізнай!

Мати кохання! Тобі, злотосяйная,
Ліру і слово і гимн присьвятила я.
З неба веселкою часто злітала ти
Слухати співи мої.

Ти доторкнулась своєю правицею
До мого серця й сказала безсмертная:
„О моя доню! Сапфо над жінотою
В цілій Елладі знесу!

„Я твоє серце розжеврію чарами,
Що і безсмертних стуманять до нестяму,
Любощів, пестощів владу надам йому,
В очах жагу запалю.“

Щож не палає ще серце Фаонове
Від тої ваби, тобою наданої?
Мати кохання, богине безсмертная,
Серце йому запали!

Василь Щурат.

Моє серце не тут, моя дума не тут, —
Вони гень, на Поділю, над Збручем;
Дума лине орлом, серце рветь ся притьмом
На лани, сном повиті могучим.
Доки щастя твоє, рідний краю, є сном, —
Моє серце і дума над Збручем!

Гей Поділя лани, плодотворні лани,
Джерело мого смутку і суму!
Йдуть за море по хліб ваші рідні сини,
Я-ж до вас мою скорбну шлю думу.
Там блукає вона і шукає тих сліз,
Що по трав розплили ся коверци,
Що зросили стежки всї і кожний покіс,
І труїть тими сльозами серце.

Моє серце не тут, моя дума не тут, —
Вони гень, на Поділю, над Збручем;
Дума лине орлом, серце рветь ся притьмом
На лани, сном повиті могучим.
Доки щастя твоє, рідний краю, є сном, —
Моє серце і дума над Збручем!

В той час, як ніч непевности й трівоги
Мов хмара сонце, духа мого вкриє,
Як він зібєть ся з простої дороги
І під вагою сумнївів омліє,
І рад би дальше йти, й не має змоги, —
О, не вгасай мені моя надіє,
Тоді сьвіти мені!

Тоді сьвіти мені, надіє-зоре,
Весняних днів моїх подруго мила!
Де зорями нічне палає море,
Де яснії дуга пустила крила,
Де сонця жар промінєм небо оре,
Там сьвітло пий, надіє, щоб сьвітила
Як блискавиць огні.

Як блискавиць огні, що пітьму ночи
Женуть, жени всї привиди, всї мари.
Чей раз мій дух ще в гору знятись схоче
Понад усї житя тумани-хмари;
Чей раз ще він брилянтом замигоче
І, хоч тобі вже не додержить пари,
Не згасне у багнї.

Плила по небі хмаронька,
Над гаєм опинилась,
Зівялий лист побачила,
В слезу перемінилась.

Перемінилась хмаронька
В слезини дві перлисті;
Заискрили ся перлами
Вони на жовтім листї.

Подув мороз о півночи,
Тремтячі сльози-перли
Стялись на листї инеєм,
Мов разом з ним завмерли.

Стяли ся сльози инеєм,
Завмерли на листочку,
Вмираючи зготовили
Йому на смерть сорочку.

Горіли зорі сьвічами,
Вітри подзвінне вили,
Мерлець скотив ся з дерева
До сьвіжої могили.

І сумом скрізь повіяло...
По жовтих листя купах
Ступають всї засмучені,
По жовтих топчуть трупах.

Вийду я в поле, може ще вбита
Мрія воскресне! Йду над ручай.
Тихо дрімає сїрий лан жита,
Річка так тихо шепче, спить гай.

Хоч би вітрець де рушив корону
Дуба старого, пташку з гилї
Сонну сполошив, хоч би він тронув
Води, підняв де пил із землї!

Тихо. — Проклін вам, тиші понурі!
Небо, чи й ти спиш? Деж бо твій грім?
Грянь ним! Зішли нам тучі і бурі —
Сонній природї, грудям моїм!

Ти даром тужиш, даром ждеш,
Шкода твоїх надій:
Любови в друге не знайдеш,
Не вернеть ся спокій.

Бо хоч би херувимів Бог
Тобі дав леґіон,
Не проженуть вони трівог,
Що твій полошать сон.

І хоч би другий леґіон
Архангелів зійшов,
Йдучи до тебе, їх кордон
Прорве моя любов.

Гори снігами сповиті,
Бори, морозом побиті,
Вбрала ти, весно, в зеленії, пишнії шати,
Як мати;

З рік познимала окови,
Всім розділила обнови,
Все пригорнула, все сонця промінєм огріла,
Як вміла.

Цьвіт тобі голову клонить,
Жайворон пісеньку дзвонить,
Все твою силу голосить, прославлює весну
Чудесну.

Весно, ти всім шлеш обнови
Любії... Ти й мужикови
З ласки своєї змінила зими мороз-холод
На голод.

Одарка Романова.

Нічко лукавая,
Нічко цікавая,
На що людий чарувать?
Квітами віяла,
Зорями сїяла —
Як тиї зорі достать?

Їх не спіймаємо,
Нічку спитаємо:
Що вона людям дала?
Мрією новою,
Пісн'ю чудовою
Наче отруту влила.

Ні, не отрутою,
Мятою, рутою
Віяла нічка в вікно...
Спать не хотїло ся,
Серцю приснило ся
Все, що минуло давно.

Звуки в ночи.

Заснув глибокий став,
Заснув таємний гай...
Десь пугач закричав:
„Рятуй! Запомагай!“

Прокинулись дуби,
Мов браві козаки,
На звуки боротьби
Розправили гильки,

Мов чують всї біду...
Шепоче бравий дуб:
„На ворога піду,
Як дївчина на шлюб.“

Жахливая тремтить
Осика молода;
Травиця шелестить:
„Біда! біда! біда!“

Знов тихо все. Мовчить
І став і темний гай;
А серце мов кричить:
„Рятуй! Запомагай!“

Ой слухай, темна ніч,
І ви, мої дуби!
Не ляжем ми на піч
Під звуки боротьби.

Під звуки боротьби
Нам краще умирать...
А міцнії дуби
Мовчать, мовчать, мовчать.

Лєґенда.

У пустельника питає хлопець: „Що менї робить,
Щоб у сьвітї без печалї менї можна було жить?"
„Бачиш, сину, там могили, гробовище все в хрестах, —
Ось іди та лай сих мертвих, оджени од себе страх."
Лаяв хлопець, лаяв добре, аж язик вже заболїв,
Тай вернув ся до монаха. „Я зробив, як ти велїв!"
„Щож мерцї тобі казали?" старець хлопця поспитав.
„Як один усї мовчали," — старцю хлопець одказав.
„Ну, іди тепер, мій сину, та почни їх вихвалять!"
Хлопець ходить та все хвáлить, мертвяки усе мовчать.
„Що, хвалив?" питає старець. „Вже й не знаю, як хвалить."
„Щож мерцї тобі казали?" — „Тихо скрізь, усе мовчить."
„Як почнуть тебе хвалити люди, або дорікать,
Треба, сину, тобі мертвих сих скорійше споминать."
Ся лєґенда научила, що менї тодї робить,
Як за вірші буть лаять, або знов почнуть хвалить.

Колись і тепер.

Колись ми, колись ми сьміялись,
І небо всьміхалось і квіти;
Тодї нам, тодї нам здавалось
Так легко і вірить і жити.

А серце, а серце кипіло,
Як меду солодкого чара;
А доля, а доля втопила,
Казала: „Ти щастю не пара".

Колись ми, колись ми бажали
Всесьвітнього щастя, а люде
„Напевно, напевно — казали —
Чи рано, чи пізно, а буде."

Тепер ми, тепер ми регочем
Так гірко, що небо аж плаче;
Нїчого, нїчого не хочем —
Чи чуєш, чи віриш, козаче?

Сльози.

Ой де-ж те горе, де воно, і сльози, що лили ся?
Дивлюсь округ і плачу я: „Верни ся, знов верни ся
Те горе, горе молоде!“ Коли-б тоді я знала,
Що прийде лихо й не таке, то слізоньки-б збирала.
Я берегла-б їх мов скупий, що в скриню все ховає.
Тепер у серці мов в тюрмі, а давніх сліз не має.
Чи буйний вітер вас вхопив? Чи може в річку впали?
Чи добрі люди сьміючись із серця вас украли?
Стою, дивлюсь, як вітер гне високії тополї —
Так часом доля гне мене... Бажаю сліз і волї.

Сватання Мороза.

Сидїв Старий Рік у хатї в дочки на ослонї.
„Дивись, дивись, мій батеньку, що за гарні конї!
Білі хвости, білі гриви вітер розвіває...
А дїд сивий із саночок білих висїдає.“

Злякала ся менча дочка та з хати в комору,
А другая з переляку полїзла на гóру,
А третая сховала ся на печи в куточок,
Звернула ся мов кішечка в маленький клубочок.
Четвертая вже на дворі коний випрягає;
Старий батько з своїм гостем сидить, розмовляє.

„Ой не стану я, Морозе, даремно брехати,
Бо я старий, менї треба скоро помирати.
Може тобі оця дочка підійде під ласку:
Вона має черевики, зелену запаску;
Вона ходить із заступом, городи копає,
Та насїннячко з торбинки у землю кидає.
Соловейки тільки пісні для неї співають,
Усї пташки із за моря тодї прилїтають.
Як заплаче — сльози ллють ся, усе зеленїє;
Засьміє ся — ясне сонце, і теє радїє.“

„Бодай тобі з дївчиною! Щоб вона пропала!
Уся вона в зеленому, — менї нудно стало.
Як побачу твою дївку хоч і серед ночи,
То так менї нудно стане, аж заплющу очи.“

„Постій, постій, Морозеньку! Куди ти тікаєш?
Є у мене ще три дочки, може покохаєш.
Оце в мене друга дочка: має довгі коси, —
Тілько одно не до ладу: що дня ноги босі.“

„То нічого, я їй справлю гарні черевички,“ —
Сказав Мороз. — „А ще скажіть усі її звички.“

„Вона любить жито жати, по воду ходити,
Та на голову чіпляти запашнії квіти.
Вона з роду не узує чобота й онучки,
Та од праці порепались трохи її ручки;
А личенько загоріле, повне як калина, —
Вона дуже працьовита і гарна дівчина.
Погляд палкий, очи темні, брови на шнурочку...“

„Ой, не хочу я сватати оцю вашу дочку!
Палкі очи не годять ся сивому, старому, —
Нехай вона достаєть ся хлопцю молодому.“

„Є ще така, як сонечко, ще й жовта спідниця,
Така гладка та здорова — любо подивить ся.
Вона в полі колосочки серпом дожинає,
Та ще грушки та яблука на зиму ховає.
Працьовита господиня буде у господі...“

„Ой, не кажи більш нічого! Годі тобі, годі!
У мойому господарстві нічого ховати,
Твоя дочка працьовита буде сумувати.
Тоді її біле личко скоро і змарніє,
А серп острий лежати-ме, увесь почорніє,
Бо нема на моїх нивах ані колосочка;
Не годить ся, не годить ся мені твоя дочка.“

„Є у мене ще й четверта, нічого казати,
Любить вона постіль білу, та довгенько спати.
Має вона ще й чоботи, білу кожушанку,
Любить бучно погуляти з вечера до ранку;
А як почне сварити ся та вередувати,
Аж всі сестри з переляку тікають із хати.“

Старий Мороз аж регоче та рипить зубами,
Підстрибує на ослоні, махає руками.
„Отсе буде моя жінка! Отсю закохаю!
Тепер я вас на весілє до себе прохаю.“

Білі коні як соколи з вітром полетїли,
Старий Мороз з дївчиною обнявшись сидїли.
„Ой, потонуть наші конї! Дивись, яка річка!“
„Не жури ся, дївчинонько! Не плач, моя птичка!“
Мороз хукнув на ту річку, зараз вода стала,
Дївчинонька білолиця плакать перестала.
„Отсе дивись, мій будинок серед лїса сьяє!“
Мороз коний і спинивши челядок скликає.

Вже сороки білобокі коровай збирають,
А галочки-міщаночки пісеньок співають.
Вітер свище у дудочку, а ворона краче,
Молодая веселая сьміє ся, не плаче!
Сидить, хрумтить сусулочки, із леду горішки;
Снїгирчики, чичїточки прискакали пішки;
Горобчики-молодчики з ними танцювали,
А лисички та зайчики гостий частували.

Там пампушки як подушки з ледом з снїгу їли;
Сїрі вовки за столами мов свати сидїли,
Та очима мов сьвічима на зайців дивились,
А зайчата мов дївчата з хлопцями крутились.

Як узяв ся-ж Мороз в боки та став танцювати,
То мусїли усї гостї з будинку тїкати.
Свистить, рипить, підстрибує, аж дуби тріщали.
Оттак колись Морозови весїллє справляли.

О. Галка.

Паничеви.

Між гордим панством там, небоже, ти родив ся
В будинку панському, і вчив ся там і зріс;
Чого-ж бо мов репях до нас ти причепив ся,
І по що сунеш ти в мужицьке діло ніс?

Не знаєш певно ти, яка робота наша,
Як мліє на жарі за ралом менший брат,
Як гірко плаче він, що вигоріла паша
Або як в полі хліб, буває, вибє град.

Це все тобі чуже, якісь далекі муки,
Про котрі досі ти ні разу не гадав;
Бо маючи спокій сидів згорнувши руки,
Біду робітника по чутці тільки знав.

Чого-ж кричиш про нас та липнеш до народу?
Чи в пишнім городі навкучило вже жить?
Чи може, пане, тим сповняти хочеш моду,
Щоб честь собі дешево заслужить?

Е, знаємо ми вас! Чимало пили крови...
Поглянеш — щирий ти до брата мужика,
А чом цураєш ся народньої ти мови?
Чого цураєш ся коси та сіряка?

Ні, згинь мерщій з очий! Народ тебе не знає,
Для тебе він і був і лишить ся чужим;
Він тільки тих людий з надією приймає,
Хто ділом помага — і не кричить об цім.

Я. Жарко.

Хмара.

Вечірнього сонця проміннєм облита
Над вечір по небові хмара неслась,
І тихо на ниви пшениці і жита
З високости слїзми на землю лилась.

Їй жалко було, що колосся пекучим
Попалене сонцем хилилось у низ;
Їй жалко, що вітром ламало палючим, —
І хмара лилась на степи морем сліз.

І слїзми знебула земля упивалась,
Щоб вохкість цїлющу ростинам віддать;
І радісно кожда стеблинка всьміхалась
Мовлявши: „Цї сльози для нас благодать."

У степу.

Я у степ вийшов ранком гуляти...
Сонце сходить, палає в огнї,
Квітоньки самоцьвітні, пахучі
Головками кивають менї.

Як же гарно, куди-но поглянеш!
Пташка з піснею в ґору летить,
І метелик розправивши крильця
На билинї росяній сидить.

Тільки тут, на широкім просторі
Забуваю я горе своє,
Тільки тут відпочинок і радість
І души і думкам настає.

І молитва моя щиросердна
Тут до Бога летить за людий;
І молю ся я й плачу й радію
За усїх його грішних дїтий.

У молитві я Бога благаю,
Щоб як сонечко сьвітить усїм,
Так щоб воля, братерство і рівність
Скрізь жили між народом моїм.

Терен.

Терен, терен гарний вдав ся,
Хлопець з дївкою кохав ся;
Та хміль терен обвиває,
Хлопець дївку покидає.

Ходить дївка, гірко плаче, —
Другий хлопець все те баче,
Та мерщій вхопив сокиру,
Цюкнув при корнї хмілину.

Хміль ізвів ся, посихає, —
Терен знову розцьвітає.
Ходить дївка тай сьмієть ся,
Біля неї другий вєть ся...

Терен, терен гарний вдав ся,
Другий з дївкою побрав ся,
А першого сум проймає,
Як хмілина посихає.

Михайло Козак.

(Псевдонїм).

Не журись! За зимою весна,
Виростають квітки з під снїгів.
Ще всьміхнеть ся нам доля ясна́,
І не буде цїх сліз та жалів.

Не сумуй! Промі́нь блисне, спахне́,
Прожене оцю пітьму страшну;
На порва́них сих струнах утне
Нам співець ще пісню голосну!

І нїкого не май за мерця —
Оживуть ті недужі раби!
Ще спахнуть пориваннєм серця́
І піднїмуть ся руки слабі.

Упаде́ се ярмо з наших ший,
Розпадеть ся кайданнє саме,
І на поклик наш дужий, гучний
Обізветь ся й каміннє німе!

І знов мене самотність огорнула,
Знов я себе одинаком почув,
І знов мій дух на вільних, міцних крилах
В високости порхну́в.

Зрадливі радощі і гризоти́ без краю
Зневажно кидає на метушній землї,
І знов дорогою знайомою простує
В просторій, вільній млї.

Утїха й скорб — прилине і полине,
Міняють ся враження без кінця —
Най ними грають ся, тріпочуть ся і млїють
Слабі людські серця...

Я серце знов замкнув для радости і туги
Тугим ключем... Я знов на самоті.
Свобідний, сильний знов — поклін я шлю далекій
Зоріючій меті.

О, ви мене не зрадите нїколи,
Могутнї крила, й ти, моя мета-зоря,
І не захлиснуть тих шляхів до віку
Людськи́х турбот моря.

Самотно й вільно... Холодно та ясно
В етері тім — зоріє сьвітло схід...
Один і сам — дарма, колись шляхами тими
Піде людський похід.

Микола Чернявський.

До пісні.

О пісне блаженна! О пісне крилата!
Несись над землею, дзвени і зови
До сьвіту, до сонця із темряви брата,
Надію у серці йому оживи!

Сумує безсмертна душа чоловіча,
Немає їй сонця, просьвітку нема, —
Збуди-ж її, сило пісень чарівнича,
Скажи, що сьвіт божий — не склеп, не тюрма!

Хто в силї скувати на душу кайдани?
Хто дух наш безсмертний згасити здола?...
О пісне небесна! Розвій же тумани,
Хай дня не змагає зрадлива їх мла!...

Шляхи.

Не стрінуть ся в-друге широкі шляхи,
Якими в життя ми вихóдили в ранцї;
Кляли ся усї ми, як ті женихи,
До смерти годити єдиній коханцї;
А лиш розійшли ся — покинули нас
Всї думи високі й заміри в той час!
На иньші шляхи нас життя відзиває,
По свойому кожен свій вік проживає,
У кожного небо і сонце своє,
А спільний ключ правди засох і не бє.

Пісні кохання.

I.

Прольоґ.

По берегу моря в журбі я бродив,
На синє, на море, на хвилю глядів;
І хвиля на беріг шумуючи йшла,
Розбитого човна останки несла.
І кидала піну вона на пісок,
І била об беріг уламки дощок.
І думав я сумно: „А де-ж то пловець?
Де сьмілого стрінув нежданно кінець?..“
І зрушене серце давила журба:
О, в морі, у хвилї усе загиба!

Я гірко заплакав, на беріг упав,
І довго і тяжко над морем ридав.
І довго лежав я і голос почув:
„О, любий юначе, ти міцно заснув!
Не чув ти, як з моря царівна прийшла,
Як росу стирала у тебе з чола,
Як пісню про море сьпівала тобі, —
Ти кріпко, мій милий, заснув у журбі!...“
Так тихо казала царівна морська,
І гладила чоло холодна рука,
І я їй на груди з риданням припав,
Руками до серця її пригортав.

І гарно і страшно зробилось менї,
І все те мов снилось менї у-ві снї.
Лежав в забуттї я і чув лиш одні
Морської царівни блаженні піснї.
І довго сьпівала царівна морська,
Мій стан обгортала царівни рука,
І очи дивились у вічі менї, —
Лежав в забуттї я, неначе в-ві снї.
І снилось: у морі, на самому днї,
Будинки царівни стоять в глубинї,
Там ходить царівна і ходить одна,
І мов дожидає когось-то вона...

II.

Душно, не спить ся. В вікно зазирає
Ніч, мов коханка горяча, палка;
Гомін кохання з кущів долітає,
Гомін кохання у сад виклика.

Стій! Чи не ти се прийшла, моя мила,
В тихім диханню ясної весни?
Ні, ти давно вже вікно зачинила,
Снять ся давно тобі зоряні сни!

III.

Глибокий плуг пройшов полями
Моєї тихої душі,
І впали в слід його стеблами
Квітки, щоб зсохнути в глуші.

Зійшла зоря. В яснім покрові,
В короні зір виходить ніч;
Сховав ся місяць у діброві,
Останні хмари пли́нуть пріч.

Скажи-ж мені... Та що й казати?
Сама ти плуг той навела,
І бачить небо в ясних шатах
Квіток загублених стебла́.

IV.

Тихо на небі спливає
Місяць серпо́м золотим;
Хай над тобою літає
Щастя ві сні молодім.

Тихо вітрець повіває,
Тихо тополї шумлять...
Спи без журби, золотая!
Странники в небі не сплять.

Тихо музика нічная
В теплім повітрі дзвенить...
Хай же й до тебе із раю
Спів у-ві снї долетить!

Море.

Під пбверхом чистим у морі глибокім
Сади позростали замислені, темні.
Там скелї повстали і чолом високим
У гору спняли ся могутні, таємні.

Там дива підводні, страшні восьминоги
Сидять по печерях, чекають здобичі;
Там бога морського криштальні чертоги,
Сирен там зрадливих сади чарівничі.

Там ходять підводні жильцї табунами,
І любе їм царство їх тихе і темне!...
Душа чоловіка з зрадливими снами
І щастєм незнаним, — те море таємне.

Рибалки.

Бачиш, онде випливає
З рибалками каючок?
Пан-отець в нїм возсїдає,
А керує пан-дячок.

Уловлять надокучає
Мир на істини гачок, —
Звісно, люди... Всяк їх знає!...
А смашний і чабачок!

І смиренно ієрей
З псалмопівцем голосистим
Замісь темних душ людей
Ранком теплим та росистим
Уловляють стерлядей
В їхнім царстві прозорчистім.

В Кочубеєвім саду.

Щебечуть солов'ї, весняне сонце сьяє,
Столітні дерева шепочуть ся, шумлять.
В забутому саду сумний турист блукає
І хмарами думки слідом за ним летять.

Ввижаєть ся йому обличє Кочубея
І Кочубеївна малюєть ся йому,
Ще непорочная, мов чистая лилея,
Ще непідвладная душею нікому.

Оттут у сїм саду вона колись зростала
І може ще ростуть ті самі дерева,
Що віти з їх колись її рука ламала,
Що чули з уст її і співи і слова.

І може тут вона у-перше проказала
Мазепі пишному палке своє „люблю“,
І смуга сяєва їх злотом заливала,
Їм пісню соловей виспівував свою.

І може тут вони про долю України
Розмови довгії, таємнії вели,
І їм ввижало ся в величній будучи́ні,
Що краю рідному добро вони несли.

І може вірилось оттут палкій дївчині,
Що в купі з гетьманом їх голови вінцї
Колись вінчати-муть на славу Україні,
Що звідсіль бігти-муть по всїх краях гінцї..

Зрадливі, мрійні сни, злотиста павутина,
О як розвіяла жорстоко доля вас!
Ще занепала більш нещасна Украïна
І привітав її ще гірший, важчий час.

Стинає голову сокира Кочубею;
Немов надломлена билинонька тонка,
Що буря пронеслась негадано над нею,
Нікчемний вік зжива палка його дочка;

В чужій Турещинї Мазепа дотягає
Вигнанцем проклятим нерадісний свій вік,
Невдачу тяжкую полтавську проклинає,
І ростїч лютую полїтиків-калїк.

Усе минуло ся. Немов на морі піну,
Події днів старих година занесла,
А сад пишаєть ся, росте собі без впину,
Добра не знаючи ні зла.

Стрибожі внуки.

Се вѣтры, Стрибожи внуци
Вѣють съ моря стрѣлами.

Слово о полку Игоревѣ.

О Стрибожі вольні внуки,
Я вас чую в небесах,
Чую гомін ваш і гуки
В буйних бурі голосах.

Ось ви! ось ви!... Бють ся крила...
В очах бігають огні...
О, яка у вас там сила!
О, які-ж то ви грізні!

Тільки я вас не бою ся,
Вийду в степ і в пізній час
Грудьми повними напю ся
Волї подиху від вас.

Не боюсь вас, легкокрилі,
Не страшні ніяк менї
Ваші гуки, ваші стріли,
Бо я сам богам з рідні.

Я син Пітьми, я син Сьвіту,
Тільки сил нема менї,
Щоб у грудях искру скриту
В ваші кинути огні.

Ось ви! ось ви!... Замиготіли
Синїм поглядом ясним,
І помчались, полетіли
Шляхом темрявим своїм!

Марія Загірня.

Я для краю свого працював, а тепер
Покидас мене уже сила;
Скоро, скоро в труні уже знайде собі
Одпочинок душа наболіла.

Я умру. Але-ж я не жалїю життя:
Дай, о Боже, і другим зазнати
Того щастя, яке тепер я зазнаю —
За країну свою умирати!

Ти-ж, мій краю сьвятий, прийми в землю тогб,
Хто за тебе життя покидає;
Добрим словом його помяни, як твоя
Зірка ясно у небі засьяє!

Бо настане той час, що в тобі, краю мій,
Не вживати-муть слова: неволя,
І у рідних степах і по рідних хатах
Панувати-ме щастє і доля.

Легко стане в той час нам лежати в трунї,
Бо і ми свою лепту останню
Положили на те, щоб країнї своїй
Пособити в її безталанню.

Моє щастя ти в мене украла
І глузуєш із мене... Дарма!
Йому щастя даєш ти, й для тебе
Слів докірливих в мене нема.

Та не все ще ти в мене забрала:
Мої згадки зостались мені,
Мої згадки про його, про перші
Дні кохання як сонце ясні.

Тепер бачиш, яка я богата?
Не глузуй же! Мене не займай!
Я сховаюсь од вас, я ніколи
Не прийду засмутити ваш рай.

Тільки-ж знай: коли ти нещасливим
Його зробиш на мить, на одну, —
О, я серцем своїм те почую
І тоді... я тебе прокляну.

Сергій Павленко.

(Псевдонім).

Захід весною в лузі.

Опустилось сонце
За обрій спочить,
Неначе віконце
Край неба горить.

Насунуло хмару
На синю блакить,
Немов від пожару
Дим сивий стоїть.

Над лугом підняв ся
Ріденький туман,
Пахощів постлав ся
Густий океан.

Деркач голоснійше
В траві закричав,
І крижень частійше
Летіти почав.

Співа на калині
Гучніш соловей,
Пастух по долині
Скликає гусей.

Де сонце спочило,
Огонь погаса;
З озер посьвіжило,
Блиснула роса...

І хмара спустилась
Кудись за моря...
Царівна з'явилась —
Вечірня зоря.

В дорозі з Ямполя до Вільшаної.

Не скачи, борозний коню, втомиш ся, козаче!
Не дадуть тобі спочити, чи й ранійш доскачеш.
І оброку не прибільша, — скажуть: ти не в плузі,
А почтарь про себе дбає, не важа послузі.
Може хочеш ямщикови добре догодити,
Щоб „на чай" для його більше з мене заробити?
Скачеш тим, що молодий ти, недавно купили:
Ще дзвінок тобі не в'їв ся, ще не стратив сили?

Степ як думка та широкий, невільний як воля, —
На вузьких смужках мужичих вся людськая доля.
Лан широкий богатирський — жита половіють,
А мужичі покарузли, без колося спіють.
На ланах і всі ярини, як на плесі ряска...
Люди кажуть, що у Бога не для всіх є ласка.

В право місяць повновидий тілько що синіє,
З ліва сонце ховаєть ся, небо червоніє...
Соловейко виспівує в яру на ліщині,
Одмовляє перепелка щасливій дружині.

Жайворонок на добраніч голосно співає,
Лїче вік комусь зазуля, вітрець повіває.
Гей, сльоза химерна, що ти? Чого покотилась?
Чого серце защеміло, душа засмутилась?

Де щастя?

Косарь в степу траву стинає,
Женцї назублюють серпи,
Господарь поле оглядає
І дума: скілько-ж то з копи
Вмолотить він у три ціпи?

Дїдусь у пасїцї старенький
Збирає молоді рої,
Йому „щастить" і він раденький:
Заходи виручить свої
І ниву спла́тить у гаї.

Чабан глядить свої отари,
Настриг шерсти, ягнят надбав,
Будує три нові кошари,
Купив з млином глибокий став,
І третїй приробив постав.

Розумний ковалїв хлопчина
Учив ся в батька майстерства,
Бо бачив: сьвіжа копійчина
І паляниця не черства
Є в батька завше з ремества.

Скінчивши висший курс науки,
Міркують дїдича сини
Про карти, про дївчат, про штуки,
Де-б легче заслужить чини
Та брати гроші й ордени.

І так для користи своєї
Торгують, вчать ся, сїють, жнуть...
Немає вищої ідеї:
Самим щоб богатїть, живуть
І щастям се лише й зовуть.

Сліпі! Ви щастям те назвали,
Що тоне й гине і горить!
Ви щастя в тліні поховали
І стали гній з його творить —
Тим щастя в сьвіті й не зорить.

То все матерія, а духу
Ніякого немає там,
К добру і злу нема там руху,
Ніщо любить не скаже вам
І як допомогти братам.

Громадський діячу! Всї сили
В громадські справи ти неси!
Не бійсь того, що до могили
В життї не діждеш ся краси,
Яку ти праці віддаси.

Для щастя вітчини сьвятого
І для людий працюєш ти.
Твій ідеал найкраще всього!
І всякому добро нести —
Немає вище красоти.

Іван Стешенко.

Чари всюди. Плес сіяння,
Зел рясних краса,
Сьвітле далечі всьміхання,
Сині небеса, —

Все повито в рясну вроду, —
Рай, куди не глянь!
Тільки чом отут народу
Не до раювань?

Через що питиму силу
Вічна боротьба
Хилить в раннюю могилу,
Мов канчук раба?

На що всї народні муки?
Геть сей запит! Пріч!
Не влекшить робучі руки
Він же ні на гич!

Кажуть, розум є в природі —
О, як є, то злий!
Бо на що на всім народі
Ліг ярмом той стрій,

Де страждання довгочасне
Людям як на страх
Єсть одно наряддя щасне
До прийдешних благ?

До статуї Гомера.

Величний батьку наш, Гомере незабутний!
Неначе крізь етер блискучий, золотий,
Я бачу образ твій яскравий та славутний,
Що сяє з-під вінка, мов промінь той сьвятий.
Могучий погляд твій блищить натхненнєм мира,
Душа у мріях вся палає та горить...
І на твоїх руках проста, нештучна ліра
Небесних згуків рій от-от проллє у мить.
І тихо ти заграв... Дзвенять, зростають згуки...
А тут сьвітліша все — і сонце, й сьвіт, і день.
Немає більше сліз! Нема нудьги та муки!
Втонуло все лихе на дні живих пісень.
І слуха пишний сьвіт, і слуха все на сьвіті,
І усьому тому, про що дзвенить той спів,
Вважаєм теж і ми, мов чарами сповиті,
І нині — через ряд намучених віків.

Мрії рожевії, мрії широкії,
Що як вогонь занялись,
Жаль мені вас, непригоди глибокії,
Дужі й тепер, як колись.

Жаль вас, бо віє й тепер хуртовиною
З півночі, з дальніх снігів;
Те-ж як і перше в степах над країною
Морок життя подолів.

Так не цвисти вам в повітрі холодному
Довго ще, мрії знадні!
Спутано крила пориву свободному,
Сили лежать як в труні.

Отже тримайте ся, квіти жаданії,
Хай вас зима дошкуля!
Пройдуть колись ще часи невблаганії,
І привіта вас земля!

Краю коханому в горі приспаному,
Повному сліз та жалів,
І безталанному, і нездоланному
Я свій присьвячую спів.

Краю знесилений, тьмою похилений,
Краю, що ждеш іще лік,
Хай тобі скрилений, в надих обвинений
Спів мій слугує по вік!

Ти моя рідная вітчино бідная,
Наче те море буйна, —
Пора несхідная, вбогість негідная
Всю тебе крає до дна.

І хоч гнітучую хуґу ревучую
Спів не зацитькає мій, —
Все-ж бо немручую скруту пекучую
Кликне він гордо на бій.

І хоч над скрутою нашою лютою
Паном не стане мій спів, —
Може з могутою, з міцю розкутою
Иньших він зрушить борців.

Виталій Боровик.

Мати-Вкраїнка.

Інтеліґентко, мати Вкраїнко,
Де ти оце забарилась?
Чи-ж ти не чуєш: плаче дитинка,
Кличе до себе, аж квилить!

Цить, моє любе, годі квилити!
Мати тебе не почує...
Пані-Вкраїнка вміє вродити,
Проста-ж тебе нагодує.

І вовченя має матїр вовчиху,
Що його вити навчає;
Панська-ж українська бідна дитина
Неньки Вкраїнки не має.

Хто тобі скаже, що ти Вкраїнець,
Що ти — син свого народу?
Що на Вкраїні ти не чужинець,
Не листок зсохлого глоду?

Хто тебе мови, рідного слова
Вивчить, дитину маленьку?
Цить бо, кохане! Нянька Вкраїнка
Хай тобі буде за неньку.

Інтеліґентко, жінко-Вкраїнко,
Де ти? Озвись, моя любко!
Тілько тобі йно душу оддам я,
Тілько тобі йно, голубко!

Дай же до праці спільної руку,
На визвіл рідного люду!
Тортури люті, несьвітську муку —
Я тоді все перебуду...

Тихо та глухо, не чуть нічого...
Голос мій дурно лунає!...
Інтеліґентки, неньки-Вкраїнки,
Жінки-Вкраїнки немає.

Грицько Коваленко Черн.

До Дніпра.

До хвиль твоїх співучих і ласкавих,
До гір, ярів, зелених берегів,
Твій бідний син ізнову повертає.
Далеко був я, довго там блукав...
Поміж людий чужих, серед клопо́тів
І боротьби, на стогнах бучних міст
Я згадував тебе, мій друже-батьку,
Привіт тобі я щирий посилав.
Прийми мене і ласкавим прощеннєм
Мою зболілу душу заспокій,
І мої сльози ти омий у хвилях,
І рани мого серця окропи!

Відпочивав я думкою від давна
На сих зелених, рідних берегах,
У спогадах, у мріях молодечих;
Я бачив славних тут синів твоїх,
Страшних, завзятих і вільнолюбивих;
Я чув лунаннє їх пісень і сурм
І казанів — луна йшла відгомоном,
Зникаючи десь в глибині ярів...
І тихий вітерець мені прино́сив
Розмову гайдамацьку з тих ярів,
Розмову про діла сумні, крі́ваві...

Відпочивав мій дух на тій горі,
Де поховали Кобзаря-пророка,
Що своїм словом огняним будив
І будить нас зі сну, неволї й смерти.
Щоденного клопо́ту там не чуть;
Кругом синїє рідна Україна,
Понад горою віє вітерець,
І плеще там в низу Днїпрова хвиля.
І голову схиляв я до хреста,
Що високо піднявсь, як на Ґолґоті,
Як прапор піднятий за все сьвяте,
За всїх покривджених...

До тебе, Днїпре, я вернув ся знов.
Прийми мене, і ласкавим прощеннєм
Моє побите́ серце заспокій.
Нехай гріхи обмивши, сил набравшись
Я знов вернусь до жизнї й боротьби.
А як наближить ся кінець сумного
І одинокого мого́ життя,
Як безнадійним холодом повіє
На мене вітер смерти, — я верну́сь
До тебе знов, мій друже, мій ти батьку,
Щоб слухати розмову твоїх хвиль
Про дива таємничі і довічні;
Щоб до останньої хвилини чути
Спокійну, давню пісню, що співає
Твій тихий вітерець... Останнїй раз
Вмираючи я гляну на ту гору,
На стяг надій і визволення — хрест,
І очи затулю на вік спокійно.

Микола Вороний.

Сонет.

На березї моря сидїв я самотно;
Все вкрила навколо вечїрня пітьма́,
Намучене серце не билось журботно,
Заснула, здавалось, і думка сама.

Помалу за хвилями хвилї котились,
Одна здоганяючи другу, росли
І лавою грізно до берега йшли,
І з буркотом в скелї стрімчастії бились.

Тї хвилї морські нагадали менї
Змагання юнацькі та мрії ясні, —
Об скелї життя їх розбилось чимало...

І серденько сти́снулось в грудях моїх
Воно бо зазнало тих бур житьових,
І буркоту моря тепер спочувало...

До моря.

Чолом тобі, синє, широкеє море!
Незглибна безодне, безмежний просторе,
Могутная сило — чолом!
Дивлюсь я на тебе і не надивлю ся,
Думками скоряюсь, душею молю ся,
Співаю величнїй псалом.

Міцне, непоборне!... Ні грому, ні хмари
Не страшно тобі, не боїш ся ти кари,
Само собі висший закон.
Звабливе, роскішне... в тобі й раювання,
І мрія солодка і втїха кохання
І любий та лагідний сон.

Прийшов я до тебе змарнїлий та бідний,
Проте не чужий, але близький та рідний,
Тобі бо від давна я свій.
І ось я з тобою душею зливаюсь,
В просторі блакитнім на хвилях гойдаюсь,
Втопаю в безоднї твоїй.

Як ти неосяжне, хитке, таємниче,
Як ти чарівне, і як ти бунтівниче,
Така-ж і душа у співця.
Тому і до тебе вона так прихильна,
Що пут і кайданів не зносить, і вільна
Бурхає, як ти, без кінця.

На сьвято одкриття памятника

Іванови Котляревському

(30 серпня 1903 року).

Був один такий час: на важких терезáх
Вже хитала ся доля Вкраїни,
А вона, наша ненька, стояла в сльозах
В сподїванню страшної хвилини...

По широких степах ще котилась луна,
Марний відгук крівавої сїчи,
І надхóдила ніч — непрозора, сумна,
Що мов пýгач дивилась у вічи.

Де-не-де серед тиші ще хтось з кобзарів
Грав, неначе прохав на подзвіння;
То не дума була, то був лїрницький спів,
Над труною тужнé голосїння.

Ніч і тиша сумна присипляла усїх,
Навіть тих, хто і в бою не гнув ся...
Коли раптом веселий, зневажливий сьміх
Серед мертвої тиші почув ся!

І ззирнули ся всї у питанню нїмім:
Хто-б посьмів так одважно сьміятись,
Коли звикли усї, щоб не вдарив той грім,
І від власної тїни ховатись?

Ще-ж у памяти сьвіжа подія була,
Як в неволї сконав Калнишевський!
Хто-ж сваволець, що має одвагу орла?
То сьміяв ся Іван Котляревський!

Він співав і сьміяв ся. І голос його
То лунав соловейковим співом,
То нараз затихав, — і він замісь того
Реготав ся, охоплений гнївом.

Він до бою не кликав, бо знав, що у снї
Спочиває натруджена сила,
Що по довгій, столїтній козацькій війнї
Ніч столїтня тепер наступила!

Він не плакав, бо серцем прозрів, що народ
Відпочивши від бурь лихолїття,
Зрозуміє причини колишнїх пригод
І завдання нового столїття.

Та він бачив, що люд той не мав голови,
Що вже пан свого краю цурав ся, —
Тодї жовч закипала у нього в крові,
І він з панства того... реготав ся!

Так минали лїта... І новітнї співцї
Відгукнулись на голос той дужий;
Засьвітились помалу в хатах каганцї, —
Прокидав ся слабий і байдужий.

І збирались один по другім вояки,
І під прапором правди сьвятої
Виростали з землї, шикувались полки,
Чув ся поклик: до зброї! до зброї!

Не неволя чужа і не сила меча,
Гаслом стало: „осьвіта й наука“;
Проти нападу злого і тьми і бича
Се найкраща в життю запорука!

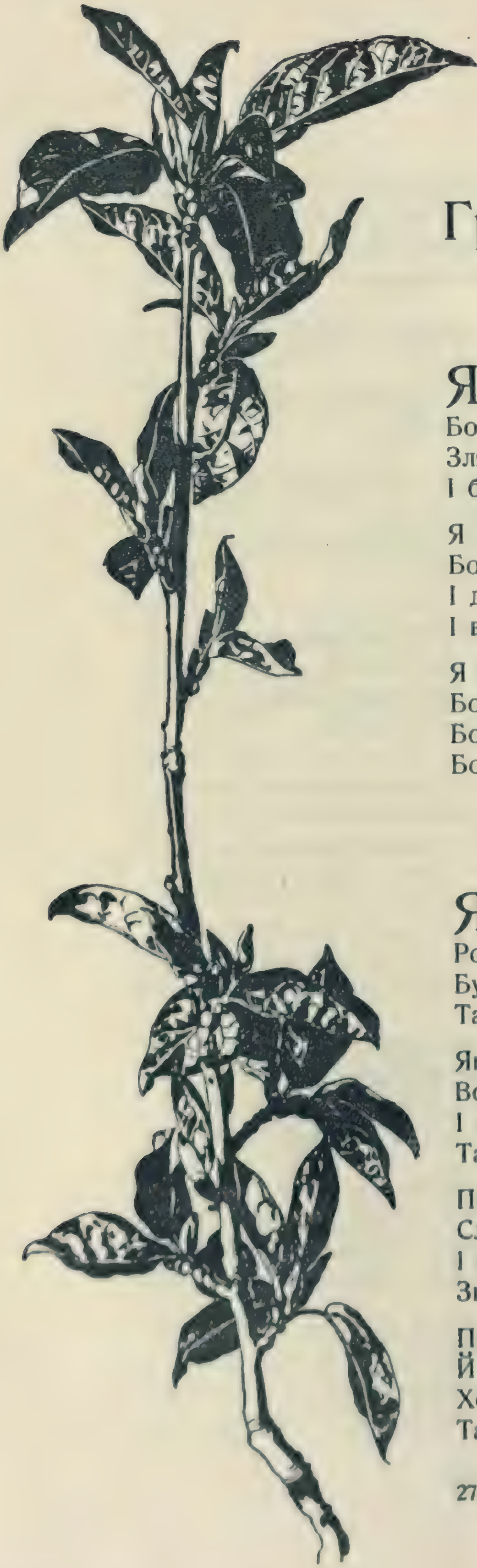
Та не всї вирушали, відкинувши страх,
Як ті лицарі славні, завзяті, —
Ще багато їх спить, поховавшись в норах,
Ми не бачимо їх на цім сьвяті!

Годї-ж спати! Прокиньтесь! Ви спали сто лїт!
Мабуть виспались добре, нетяги!
Чи-ж сховали в душі ви сьвятий заповіт?
Чи набрали ся сил і одваги?

День на двбрі! Нас кличе новий наш гетьман,
Не гетьман польовий, а культурний, —
Тим гетьманом у нас тепер батько Іван,
Що вказав нам шлях лїтературний!

Він між нами тепер. Він зібрав нас усїх.
Хто-ж на поклик його не озветь ся?!
З-по-за довгих ста лїт чи ви чуєте сьміх?
То Іван Котляревський сьмієть ся!

Грицько Кернеренко.

На позичений мотив.

Я боюся тобі розказать про любов,
Бо вітер прочувши, здасть ся,
Злякаєть ся дуже страшних моїх слів
І бурею геть понесеть ся.

Я боюся тобі розказать про любов,
Бо море те може почує,
І дуже злякавшись підніметь ся знов
І в хвилях страшних забушує.

Я боюся тобі розказать про любов,
Бою ся тебе налякати,
Боюсь, що почувши загра в тобі кров —
Боюсь твоє серце порвати.

На все своя пора.

Як в січні сонечко пригріє,
Розтане сніг, кругом вода,
Бува, й трава зазеленіє, —
Так то ще не весна!

Як в маї сніг, бува, зірветь ся,
Вода замерзне, мов дріма,
І грак по снігу ще пасеть ся, —
Так то вже не зима!

При першій стрічі, як почуєш
Слова ласкаві... вдарить кров,
І від сумніння загорюєш, —
Знай, то ще не любов.

Проживши в сьвіті вже чимало
Й слова почувши тії знов,
Хоча-б і в жилах кров заграла, —
Так то вже не любов.

Віра Лебедова.

Далеко!

Забреніли ой! весною
Чисті ріки з гір водою,
Зашуміли у простори
Поміж ниви, поміж гори.
Хвиля котить ся весела
У ті наші тихі села.
А над ними лист берези
Ронить роси наче слези;
А здовж струї ген видати
Чорні стріхи, низькі хати:
Стали мовчки в довгім шнурі
У задумі, у понурій...
Сьвітить сонце, сипле лучі
На люд в селах тих живучий,

Сьвітить, сьвітить, жаром сіє,
Та серць змерзлих не зогріє;
Буйний вітер не всушає
Сліз, що нарід проливає;
Хоч землицю зелень вбрала,
В нього ярь ще не настала.
А довкола глухо, сумно,
Мов зложили щастє в трумно...

Не весело і дітворі.
Білі личка аж прозорі...
Не співає над потоком
Дівчинонька з ясним оком;
І дідусь, наш голуб сивий,
Слезним зором мірить ниви...
Пісня з поля ллєсь тужлива:
„Ой ти доле нещаслива!“
Мряка села налягає,
Все сумує і зітхає
Від бабусі до дитяти,
Бо далеко щастє хати.

Ллють ся ріки в край широкий,
Ген у море у глубоке...
По дорозі сьвіта много,
Мало щастя, сила злого!
Та де вдарять в берег води,
Всюди братий два є роди:
Панувати сей охочий,
А брат другий — віл робочий;
Сей в тоненькім ходить платю,
Того спина у лахматю;
Сему вінці з рож сплітають,
Того й рястом не квітчають;
Сей безкарно топче права
І йому ще з сього слава,
А той другий кровю тільки
Може змити шалу хвильку!

Вють ся ріки між полями,
Могутніють слїзоньками,

А їх хвиль гучнії звуки
Глушать зойк біди й розпуки.
Лиш із рідка, в неохоті
Кине можний гріш бідноті:
Бідний руку простягає,
Згорда лепту пан кидає,
Як рабови, не як брату,
Що з ним ділить серце й хату.
Хоч піт ллєть ся, гнуть ся спини,
Сьвітла, долї нї крихтини!
Плещуть води в низ до моря —
Не свитає щастя зоря...
Струя слїзми в щерть налита,
Та далеко щастє сьвіта!

П. Таісич.

Молодим сїячам.

Бажаю вам щастя — по серцю роботи,
Щоб вік вас не знали пекельні скорботи,
Щоб чиста вам дума у розумі чистім
До смерти сьвітила промінням огнистим.

Бажаю вам щастя — по серцю дружини,
Щоб вас заспокоїла в смутні години,
Щоб щиро до серця палкого горнула,
І ласкою силу у душу вдихнула.

Бажаю вам щастя, щоб правда ширіла
Та місце сьвятила для чесного дїла,
Щоб лекше було вам бороти ся з тьмою
Та люд кермувати к розвою...

Богдан Лепкий.

Буває, тужу за тобою,
Як тужать цьвіти на весні,
Як тужать ті листки дрібні,
Коли осінною порою
Летять у сьвіт сухі, марні —
Такою тихою нудьгою
Часом нудьгую за тобою.

То знов жура стрясає мною,
Як тая буря на весні.
Шаліє вітер. Ллють рясні
Дощів потоки. В лютім бою
Падуть ялиці кремезні...
Такою дикою журбою
Часом шалію за тобою.

На хлопську нуту.

Піду я в чисте поле
В саме полудне-жар;
Там стернє ноги коле,
Хлопятко босе, голе
Пасе двірський товар.
Піду я в чисте поле,
В саме полудне-жар.

Ой доле-ж моя, доле,
Який горячий день!
Як дуже стернє коле,
Як сонце йде поволи,
Палить немов огень!
Ой доле-ж моя, доле,
Який горячий день!

Осїння ніч.

Листками вітер котить
І кидає в болото;
Стежками попід гаєм
Бездомний сум блукає.

Обходить перелоги,
Рахує панські стоги;
Обходить хлопські ниви,
І плаче нещасливий.

Там лан як полонина,
Там стернє як щітина,
Там стирти наче вежі,
А тут лиш межі-межі.

Там збіжє як би злото,
А тут стерня, болото,
І кров і поту ріки —
І так на віки-віки.

Високо понад гаєм
Буйний орел лїтає,
Голодний зайчик скаче —
Над полем смуток плаче.

Подорожнїй.

Глухе, бездушне отупінє
Напало землю. Цьвіти мруть.
Поля байдужно снїгу ждуть,
А хмари висять як камінє.

Часами вітер надбіжить
І сїрим туманом повіє.
Село в долинї бовванїє
І пяним сном дрімає, спить.

Погасло сьвітло. Зачинились
Від зимна двері. Вірні пси
В солому з вухами зарились,
Лиш блуд блукає по межи.

Лиш стежкою попід плотами
Йде голод, сіл щорічний гість:
Держить в руках мужицьку кість
І грізно зиркає очами.

Коли в саді листок останній зжовкне
І цьвіт останній у городі звяне,
Коли остання пісня в полі змовкне
І осінь пізна та глуха настане,
Тоді згадаєм всьо, що було миле
І від житя сховалось до могили.

Тоді згадаєм тії перші цьвіти,
Що так несьміло весну зустрічали,
А ми в городі як невинні діти
Весело граючись квітки зривали,
І в білу вазу клали їх, як в трумно...
Тоді згадаєм — і буде нам сумно.

Тоді згадаєм кожде наше слово,
Що з серця вийшло, а в болото впало;
І хоть так пахло і цвило чудово,
І хоть любовою як росою сьяло, —
Ми по-при нього перейшли байдужно...
Тоді згадаєм — і буде нам тужно.

Вечером у хаті.

Глубоким, тихим вснуло сном
Усьо кругом,
Лиш вітер віє під вікном
Сумний псалом.

Крізь шиби невиразно чуть
То там, то тут,
Як краплї дощеві падуть,
Важкі мов ртуть.

І в двері чути легкий стук:
Пук-пук, пук-пук!
Таємний, добре знаний звук
Незримих рук.

„Хто йде?„ — питаюсь мов зі сна.
„То я, то я,
Твоя товаришка давна —
Нудьга, нудьга“

Галицька ідилля.

Ніч кінчаєсь. Гаснуть зорі,
Наступає біла днина,
Вже працює там у полї
І конина — і людина.

„Гей, вйо, карий! Гей же, гнїда!
Краймо чорную землицю!
Недалеко до обіда:
Я з'їм хлїб, а ти пашницю.“

Сонце гріє, пригріває,
Утомила ся конина,
Піт горячий виступає
На всім тїлї хрестянина.

„Гей, вйо, карий! Нуж орати!
Ми-ж на те на сьвіт родились,
Щоб робити, гарувати,
А то-б вмерли й не нажились.“

День кінчаєсь, місяць сходить,
На подвірю коло тина
У снї тихім ніч проводить
І конина — і людина.

Сильвестер Яричевський.

Вечір в неділю.

Неділя. Сонечко іде за гори,
Останній блиск кидає на простори.
В селї хати мов задрімали сумно;
Далеко десь музики грають шумно.

Свавільно дїти грати ся почали.
На призьбах господарі посїдали, —
Йде гутірка про всякі хлопські справи,
Значить, про хлопське горенько лукаве.

На лицях слїд накинули турботи, —
Не їм тепер до гри нї до охоти!
Говорять про краї чужі, свобідні,
Де лїпше жить могли би люди бідні.

Чорнїє осторонь коршма́-богиня,
З часів неволї — темноти сьвятиня.
І жид пейсач селом собі мандрує,
На завтра до роботи люд гуртує.

Селом панок іде поважним кроком,
Глядить довкола веселеньким оком:
Умисне з міста він іде пів милї
Шукати тла для хлопської ідиллї.

Сергій Бердяєв.

До України.

Побачить ся знову з землею рідню
Бажав на чужині я в тяжкії дні;
До дому вернувсь, і немає спокою
Від давнього, лютого болю мені.
І все дожидаюсь я з острахом ночи,
Бо серце заснути ніяк не дає;
Замкнути хотів би утомлені очи,
Щоб тіло могло відпочити моє.
Родино, сьвятая та любая мати,
Від смерти зратуєш мене тільки ти;
Пособиш на працю свобідную стати
І втрачену силу і долю знайти.

До сина.

Моли ся Богу за Вкраїну,
Моли ся, сину мій!
Щоб Бог підняв її з руїни,
Щоб дав він волю їй!
Щоб сонце правди і свободи
Над нею сяло день і ніч;
Щоб всякі свари і незгоди
По вік втіклй від неї пріч!
Щоб не крівавими руками
Обняти міг би брата брат,
А чистими любви сльозами
Щоб змив свою офіру кат.
Молись, дитино моя мила,
Покіль душа твоя сьвята!
Моя душа в грісї струхлїла,
Мої осквернені уста.
Не сьмію я благать Благого...
Покіль себе не осквернив,
Молись, проси, благай у Його,
Щоб гнїв на милость Він змінив.

Петро Шелест.

Суд визволеного краю.

Тепер і ви прийшли, бездушні неймовіри,
Що весь нудний свій вік без цілі і без віри
Тягли працюючи для власного житя,
Що проминуло сном без всякого путя.

Тепер і ви прийшли, мене що занедбали,
В неволї та біді покинули своїх,
Що ворогам моїм всї сили свої 'ддали,
Що їх любили ви, гнобителїв моїх.

Тепер і ви прийшли, єхиднії й лукаві,
Що працювали лиш для власної пихи,
І ролю грали скрізь, аби придбати слави, —
Не дїти ви менї, а вороги лихі.

Тепер і ви прийшли, що вам талант від Бога
На те призначено, щоб край свій ратувать;
А ви, з рабів раби, лїнивиї до всього,
Зуміли той алмаз в багнюцї затоптать.

Тепер усї прийшли в час радощів народнїх...
Що-ж принесли менї? Серця свої голоднї?
О, йдїть від мене геть! Геть із очий моїх!
Тепер приймаю я тільки дїтий своїх!

Осип Доорохольський.

вмру і вже, здаєть ся, скоро...
Чого-ж би справді вже чекать?
Спадають сили, серце хворе,
І груди тяжко так болять.

Чого чекать? Хороба люта
Лягла на грудях молодих
Вагою й мов залізні пута
В обіймах тисне навісних.

На віщо-ж думкою другою
Себе в останнє веселить?
І так оманою й пітьмою
Нам довело ся довго жить.

Геть! Геть! Хоч в серці без упину
Росте бажаннє жить тай жить, —
Пуста надія без спочину
Весь вік готова туманить.

Та жить все-ж хочеть ся... Мій раю,
Як би то я іще здолав
Прожити задля тебе, рідний краю,
Я-б душу всю тобі віддав!

Як я-б кохав! Як серцем вірним
Став спочувать твоїй біді,
Твоїм страждaням непомірним,
Твоїй недолї і нуждї!...

Теодат Галіп.

Убогий край.

Зима іде, блищить ся иней срібний,
Широкий шлях в холодній мраці мре.
Невесело. До себе неподібний
Німує сьвіт... Аж сум бере.

Лиш чорний птах перелетить журливо,
Денеде зьвір зашелестить в корчах,
І виє щось так грізно, так тужливо
По темних хащах, по ярах.

Валить зима й засипує снігами
Мій рідний край. В нім голос жизні змовк
Розмову тут заводять між гробами
Зловіщий крук і хижий вовк.

По жнивах.

Щасливі дні наспіли: минули ся жнива́
Бодай на дві неділи спокійна голова.

Зійшли вечірні зорі, в росї лежать серпи;
Дрімають на оборі поскладані снопи.

А коло них заснула Санхіра молода
Тоді як повернула заглянути сюда.

Упала втома ночи на рученьки дрібні
Та на зористі очи та на ніжки трудні.

І розстелилась всюди дрімота навкруги;
Поснули добрі люди, та чей і вороги...

Поснули, лиш сторожа під церковцею ще
Тручає час, як може, нім нічка утече.

З села.

Забуті ми, забуті і сьвітом і людьми
Дрімаємо у мраці ріднесенької тьми.

У нас порядок давний і давний обичай:
Від ранку аж до ночи роби, не спочивай!

Ми люди не змінчиві: тут син такий самий,
Який колись був батько — покірний і німий.

Лиш дівчина співає, та швидко і вона
За нелюбом замовкне застрашена, сумна.

У путах тай у злиднях, утративши красу
Немов підтята квітка зівяне без часу.

Забуті ми, забуті і сьвітом і людьми,
Дрімаємо у мраці ріднесенької тьми.

Гнат Хоткевич.

Український бандурист.

Невидющий і убогий,
З бідним гра́лом за плечем,
Він чвалає полохливо
За малим проводирем.

Із двора у двір заходить,
На бандурі виграва,
А під звуки струн то псальму,
То про Лазаря співа.

„А заграй мені, кобзарю,
Про Підкову та Сомка,
Про Хмеля, про Дорошенка,
Ще й про грізного Сірка.“

„Ні, не знаю! Може грати
Попадиної біди,
Про Хому та про Ярему,
Та хиба Сковороди?

„Як Чичіточка ходила
Гостювати до зятів?
Чи Міщанки, чи Дворянки?
Сих, так я-б тобі зумів.“

Грай, що хоч, бо й те ізгине
Гей, ізгине, як туман!
Грай, лїрниче невидющий!
Грай, останнїй з Могікан!

В. Залїзняк.

Перезва.

З пекла нечистая сила повстала
Темноі ночи... Як зьвір заревла,
Згоду під ноги незгоді підслала,
З неба і місяць і зорі зігнала,
Снїгом глибоким шляхи занесла.

З реготом, свистом на храм налетїла —
Храм, що вогнями палав у ночи;
Чорною хмарою вікна обсїла
І в храмову середину зоріла,
З радощів вікна його скребучи.

В храмі-ж, неначе в кутку райовини,
В пишній обставі кінчав ся вже шлюб:
З янголом в образї гарнім дївчини,
Кращім коштовної в сьвітї перлини
Згорблений, лисий вінчав ся дїд-труп.

Бліде як глина обличчє дівоче...
Млїє вона і тремтить як вівця,
Тая, що в кіхтї попала ся вовчі...
Як безнадійно схилила ся!... Очі
Мутно як дивлять ся в діл з під вінця!...

В трупа-ж живого з під віїв моргали
Виразом очи розпусним, бридким,
Хижим — і жертву свою пожирали...
Зморщені, висхлиї губи дрїжали
Смаком підгріті на ласе падким.

З парою звінчаних змерзлиї конї
Хутко вхопили скрипучий берлин,
Та в сніговій хуртовинї-припонї
Вгрузли по черево... З храму моторні
Миттю рогаті за ним на здогін.

З снїгу берлин витягати взяли ся,
Вінчаних з лиха спасати мерщій:
Хто за колеса, голоблї вчепив ся
Щиро, хто верхи на коний усїв ся,
З заду-ж рогами упер ся сам Вій.

Вирвали з снїгу! І знов жартувати
Коло і з верху берлина взялись:
З шурею-бурею вити, скакати,
Шлях йому легко рогами вбивати,
Поки в подвірє берлин не вкотивсь.

Моя вітчина.

Де степ широкий наче море,
Де дише пахощами гай,
Де небо зоряне, прозоре,
То мій сьвятий, чудовий край.

Де житом ниви зеленїють,
Де пісня жалібно луна,
Де хати в вишниках білїють,
То мила, рідна сторона.

Де доля криєть ся в руїнах,
Де звичай, мова йдуть на гній,
Де воля стогне в мурах-стінах,
То край се безталанний мій.

Де люд забувши власне, скаче
Під лад чужий, де вся земля
Синів на зраду не настаче —
Вітчина то гірка моя.

Сергій Волох.

Три тости.

За сьміливість випємо, браття,
Що дух молодий окриля,
Що будить надії й завзяття —
Про неї хай пісня луна.

За єдність ще випєм, братове,
Що нашу громаду зміцня,
Що силу дає нам, панове, —
Про неї хай пісня луна.

За працю ще випємо, браття,
Що нас юнаків привабля, —
Бо в їй краю рідного щастя,
Про неї хай пісня луна.

Нум в гору піднімемо чарки
Яскравого повні вина;
За сьміливість, єдність і працю!
Про них нехай пісня луна.

Олександер Козловський.

Їде, їде костомаха
На сухотяній кобилї.
Вже маха косою сваха...
Прощавайте, други милі!
Нас розлука не зляка!
Сестро, втни ще козачка!

Музикальні Херувими
Козачка мабуть не вміють.
Стануть грать волоські гимни,
То я й в небі одурію,
Дам із раю драпака...
Втни, сестричко, козачка!

Сьвіт счорнїв і небо чорне,
Зелень чорна, чорне все...
Жду, поки мене загорне
Та, що вічний сон несе.

Там де Лєта ллєть ся тихо,
Ахеронт журчить мерцям,
Там забуду може лихо, —
Там спокій усім серцям.

Може в хвилях Флєгетону
Змию муку навісну,
І тихенько, без гомону
Прокраду ся в браму сну.

У зеленій дібровоньці зазуленька кує.
Лічу, кілько мені літок сивенька віщує?

Купа, купа ще літочок сивенька віщує!...
А у мене легке в груди чахотка шматує.

Вий, грими, кази ся, буре,
Громами ревни,
І огнем чоло понуре
Мигом проясни!

Я сьмію ся з реву твого
І жартую з грому!
Гук весіля чортівського
Любий серцю мому.

Втїху дикую справляє
Гуркіт сей менї;
В серцї біль і гнїв гуляє
Під твої піснї.

Серця буря в тобі, буре,
Грає ще живійше,
І лице твоє понуре
Над тишу́ милїйше.

Вий, ґуляй! Менї так мило!
Громом хмари рий,
Лїс ломай, могуча сило,
Землю грузом крий!

Так! Живійш! Яка-ж ти красна!
Не грими-ж бо пусто!
Стяжко ясна! Стяжко ясна!
Бий! А густо, густо!

Бий! А серед блиску й гуку
Й мене не лиши!
Вдар у мене й серця муку
Громом заглуши!

Така вже доля! Люди мруть,
Ідуть безмежною юрбою,
Чи дїд, чи царь в ту темну путь,
Падуть мов квіти під косою.

Царю співають, в дзвони бють,
Вінків несуть тяжку громаду,
А бідного у яму впруть,
Покроплять — маєш всю параду.

Прийди за місяць, глянь в гроби!
Пишнот, біднот нема й познаки!
І дїд і царь, оба однакі...
А в царстві душ чи є царі й раби?

І думаєш і рвеш ся духом:
Куди пішли їх душі? де?
І все тобі на гадку йде
Верблюд отой з игольним вухом.

Заграли труби, заревли гармати,
І почалась різня людий скажених,
Страшний танок при свистї бомб огненних, —
За димом неба нї землї не знати.

Стемнїло. Втихло. Кров дзюрчить річками.
Холонуть трупи. Сонце вкрило очи.
Лягає тїнь. Хтось ходить в пітьмі ночи:
Се люди вбитих волочу́ть до ями.

Над тим кровавим полем ангел лине,
Надслухує, в лице вдивляєсь сине;
Де чує стогін, крила опускає,

Рукою тихо очи замикає,
Втишає серце... Всї вже сплять, безжурні,
Лиш ангел тихо плаче: „Дурнї! Дурнї!“

Надія Кибальчич.

З давнини.

Вже росою садочки блищать ся,
Стихла мова, чути солов'я.
Ой піду я з садочком прощать ся,
Бо не швидко верну́ ся вже я.

Надивлю ся на пишнії віти,
Налюбую садком весняним...
Ой без мене та прийде і літо,
Буде й осїнь холодна за ним.

Не жалкую! Весна не раз буде!
Бо-ж без краю весни вороття.
Я поїду далеко між люде,
Подивлю ся, яке там життя?

Серце й розум надїями повні,
А на віщо, не знаю й сама...
Сї бо гадки такі невимовні,
Як та казка, де правди нема.

Шепотїте в садочку всї віти,
І співайте всю ніч солов'ї!
Всю ніч ясну до самого сьвіта,
Щоб найкращі були сни мої!...

Скотила ся зірка над полем розлогим
Тоді у осінню холодну годину.
Сказали: вернула ся певне до Бога
Із земного горя й страждання людина.

Ся зірочка бліда сагом пролетіла
Раптово, мов з жахом, і зникла у полі;
Людина та жити сама не схотіла,
Вона уродилась без щастя, без долі.

Скотила ся зірка журливо і тихо,
Та люди на сьвіті не бачили бліду;
Жила та людина собі лиш на лихо,
І наче та зірка десь зникла без сліду.

Астри.

Сонце в хмарі. Пахне звялим листом,
Всохли квіти, що цьвіли колись;
А на грядці килимом барвистим
При негоді астри розцьвілись.

Дощ дрібненький падає росою,
Мокрі листя у саду летять;
Горді, гарні, сьяючи красою
На морозі астри ті тремтять.

Північ.

Мені се згадалась північна країна
І місячні ночі з зірками ясними,
Високі і темні старії руїни
Й лєгенди журливі, що гинуть із ними.

Мені се згадались хмарини прозорі,
Що сріблом сияли на південь ідучи;
Мені се згадались далекії зорі
І туга природи без краю гнітюча.

Ол. Гавриш.

В оповіданнях, менший брате,
Про долю ми твою кричали.
О, скілько в честь твою поем
В богатих салях ми складали!
А там, між бідними хатами,
В ярмі мужицького життя,
Стогнання ті-ж, що ранше чулись,
І туга-пісня все ще та.
Все так-же в лютії морози
Ідуть на ярмарки вози
У ніч глуху, під вовчі співи —
Терпець все той-же, ті-ж і сльози,
Все та-ж біднота мужиків, —
Ніщо туман там не розвіє!
Хліб не росте від оповідань,
І від поем не дешевіє.

Моралїста раз речивий про старців нам говорив,
І правдивими речами помагати їм учив.
Говорив, на що живем ми, говорив все про людий,
Дуже грізно говорив ще проти роскоші дітий.
Притаїли аж дихання, усї слухали так жадно;
Дуже він речистий був, і слова лились так складно.
А щоб слухать не мішали, одігнали від огради
Двох обірваних жінок, що прохали Христа-ради.

Ілько Гаврилюк.

Люблю тебе, люблю, єдина!
Люблю, як зелень любить сьвіт,
Люблю, як сонная пташина
Нового ранку сьміх-привіт.

Люблю тебе, люблю, єдина!
Любов моя, мов сонця жар,
Мов всецвитучая ростина —
Полудня дар, полудня чар.

Люблю тебе, люблю без краю,
Люблю як сонце, весну, цьвіт.
Любить тебе, здаєть ся, з раю,
З небес здаєть ся заповіт.

Мій лїсе, дужі дуби, буки,
Витаю вас!
Витаю вас, широковіті,
Витаю нагі, неодіті
В холодний час!

Прийміте, други нерозлучні,
Прийміть, я-ж гість!
Промовте голосїннєм бурі,
Промовте гучно, ви понурі! —
Біль серце їсть.

Прийміть мене, прийміть, сумнії,
Бо й я сумний!
Нехай замовкнуть сьвіт і люди,
Нехай замовкне туга в груди
І жаль страшний.

Стефан Чарнецький.

Ти щезла скорше, як в туман вечірний
Рожевий облак на небі зникає, —
Лишив ся жаль по тобі, жаль безмірний.

Ти щезла скорше, як той привид красний,
Що в лїтню ніч на душу налїтає,
І в сьвіт веде чужий, щасливий, ясний.

Лишила ся одна тоска по тобі,
Що стадом хмар хвилину втїх стемняє,
І спомини, немов квітки на гробі.

І вже на тім падолї слїз, дівчино,
Не йти нам стежкою одною
Ніколи, ах, ніколи!

Два човни мов розігнані судьбою,
Мов збите листє, що вітри по полї
Женуть далеко-далеко сьвітами,
Розбіглись ми. І ти пішла шляхами,
Де рожі все пишають ся пахучі,
Де небо все всьміхаєть ся прозоре, —
А перед мене осїнь, бурі, тучі,
І чорна ніч, страшна як людське горе.

В твій віз любов і роскіш і урода
Послушні шиї запрягли
І в перегін йдуть з вітром весняним;
Мене розпука, жаль, житя негода
Поволокли шляхо́м болотяним,
А небо чорні хмари налягли.
Я йду низом, а ти пливеш горою,
І вже на тім падолї сліз, дївчино,
Не йти нам стежкою одною
Нїколи, ах нїколи.

Та як колись, потомлені плавбою,
Під вечір в пристани однїй ми станем
При тихих берегах блаженного острова,
Де вічний супокій царює,
Тиша глубокая, гробова,
Де кипарис над нами ме шуміти
І біла вільха розстеляє віти,
В затишку мармуровий хрест білїє, —
Як добємось туди, моя ти·безнадїє, —
Там ще сльозу за сьвітом нишком зроню,
І сонну голову поклоню
На віки, ах, на віки...

Над нами буде кипарис шуміти
І біла вільха розстеляти віти.
А може в нічку місячну, чудову,
Як сьвітло наші обіллє могили,
Ми плити повідвалюєм гробові,
І в блисків місячних сріблястій хвили
Зійдемось знов, холодні, супокійні...
Житє нове відчинить нам повіки,
І блїдий місяць звяже наші руки,
І вільха своїм шумом нас звінчає
На віки, ах на віки...

Ф. Шелудько.

Вовк.

З неба на заході сонце скотило ся,
Сутїнь всю землю заслав;
В лїсї північному хижий, ненажирний
Вовк лиходїй не дрімав.
Зуби ошкіривши поступом сьміливим
В сонні околи прибув...
Горе вам, соннії, більше не встанете
З ліжка, де сон обгорнув!
Скрикнули сироти матери вбитої;
В розпачі батько-вдівець;
Дївчина милого збулась: розірваний,
Йдучи від шлюбу, вінець!
Тихе кубелечко раю сїмейного
Полумя жре, гоготить;
Криком розпучливим, скону стогнаннями
Ночи повітря двигтить.
Кровю упивши ся, кровю невинною
Вовчик-хижак лютував:
Жалю не знаючи нехтував, нївечив
Де-б і кого-б не спіткав.
Що-ж то він ондечки, важко спинивши ся
Дико очима повів?
Піна котила ся з рота розкритого,
Ввесь як найгірше тремтїв...
В небі засяяла зоря досьвітная,
Півень розсьвіт віщував, —
Вовкови хижому прикро доводилось:
Час його панства минав.

Галя Комарівна.

Ні, не співай пісень веселих
Про квіти, про кохання рай,
Малюнком щастя чарівного
Ти серця чулого не край.

Дивись: нещастя, лихо всюди,
Нудьга і горе скрізь живе!
Чи чуєш стогін той невпинний,
Той плач, що серце жалем рве?

Чи бачиш сльози ті пекучі,
Чи чуєш брязкіт кайданів?
О, не співай пісень безжурних,
Не присипляй твоїх братів!

Скотила ся зірка із неба —
Чи впала у море вона?
Питаю ся в моря: де зірка?
Та хвиля мовчить таємна́.

Мовчить і гойдаєть ся стиха,
Не хоче одмовить мені.
Чи може там зірки немає
В безодній морській глибині?

Де-ж ділась та зірка ясная?
Даремне мій погляд шука...
Питаю ся в білої чайки, —
Та й чайка не слуха прудка.

І я засмутилась від разу:
Чомусь мені зірки шкода;
Згадалось чомусь, що так хутко
Проходить весна молода.

Мрія.

Од місяця ясная смуга
Відбилась на хвилях морських;
Прокинулась мрія десь ле́гка
У шатах блискучих, тонких.

Прокинулась, впала химерна
На шлях той сріблястий, ясний;
Виспівує: „Шлях сей напевне
Веде в якийсь край чарівний.“

Співає: „Туди я полину,
Де край невідомий лежить,
Де бачу я сяйво злотисте,
Де срібная хвиля дріжить.

„Ховаєть ся там таємниця, —
Я хочу спізнати її,
Я хочу про неї співати..
Здіймайтесь же, крила мої!“

Полинула мрія легенька
Над морем поснулим, німим,
Обго́рнута сяйвом блискучим,
Проміннєм ласкавим, ясни́м.

А місяць те бачив і з жалем
Всьміхаєть ся ясний, бо зна:
Нічого там мрія не знайде,
І вернеть ся хутко смутна.

„Прощавай!“ до моря каже сонце, —
Я сховаюсь зараз за обрій!“
Засмутилось і поблїдло море,
І піднявсь над ним туманів рій.

Усьміхнулось сонце і ласкаво
Промінь ще один кида ясний;
Промінь той рожевий пада в море,
Розганя туманів рій смутний.

Усьміхаєть ся й до моря мовить:
„Завтра знов побачиш сонце ти!
Почекай, мине ніч, знов до тебе
Мусить сонце яснеє прийти!“

Петро Карманський.

В Римі.

В алеях кипарисів
Важкий царив спокій,
Шуміли горді кедри
І тьохкав соловій —
А нам було так сумно...

Вечірня полусутїнь
Сповила Кольосей,
Сїріли колюмнади
І тихий Мавзолей —
А нам було так сумно...

Гучний акордів клекіт
Як водопад гримів;
Клонились сумно пальми
І мірт чогось тремтїв —
А нам було так сумно...

На жовтих хвилях Тибру
Веселий нїс ся спів,
Горіли в сонцї криші,
В імлї Петро синїв —
А нам було так сумно...

Шаліли горді люди, —
Нам тісно тут було;
На наші скорбні груди
Колодою лягло —
Ми знали, щó... Мовчали.

Засну, як легіт в сірій скибі,
Розвіюсь мов рідка імла,
Візьму з собою злидні й болї,
Оставлю вам самі діла.

І в хвилях скорби, в хвилях горя,
В тяжких для вас осінних днях
Вони заблиснуть наче зорі
І роз'яснять ваш темний шлях.

Ой люлї, смутку!

Ой люлї, люлї, химерний смутку!
Шепоче вільха і верболіз;
Квилить задума, шовкові вії
Сріблять ся синім брилянтом слїз.

Ой люлї-люлї, дрімучий смутку!
Давно вже сонце пірнуло в гай:
Поснули квіти, в обіймах мяти
Перлисто-срібний журчить ручай.

Ой люлї-люлї, таємний смутку!
Втомив ся легіт, вільшина спить;
На небі меркнуть сріблясті зорі,
Снують ся тїни... Цить, смутку, цить!

Ой люлї-люлї, зловіщий смутку!
Зітхають верби, хвилює лан;
З царин несеть ся туман-задума,
І хорі груди поняв туман.

Василь Пачовський.

Ой щебечуть солові́ї,
Розвивають ся лелії,
Цьвіти сиплють ся з вишень;
Пара голубів гуркоче,
Наче слухати не хоче
Соловейкових пісень.

Ой гуркоче, буркотає,
Одно друге обіймає —
Обсипає з гиля цьвіт,
І цілуєть ся з собою,
Сад жемчужить ся росою, —
Усьміхаєть ся весь сьвіт!...

Сад жемчужить ся росою,
Як я ходжу із тобою
Попід ручку ніч і день —
Нам щебечуть солові́ї,
Розвивають ся лелії,
Цьвіти сиплють ся з вишень!...

Як мине дитячий рай,
Круті гори провертай —
Перевернуть ся!
Крил у пташки позичай,
Літа свої завертай —
Вже не вернуть ся!...

Чому то як море филює,
Не вибуртить з себе коралїв?
Чому то як серце горює,
Не може повісти всїх жалїв?

Як море шумне бовванїє,
На беріг викочує перли;
Як серце з розпуки шалїє,
Слова на устах заумерли!

Ганусю, рожевий коралю,
Ганусю, лозино без сили!
Німію з великого жалю:
На що з ним тебе заручили?

Ой ти соловій, золоте перо,
Та не вилїтай, гилля не ламай,
Тай не заглядай у зелений май —
Та не наноси піря на гнїздо!

А зі мною линь геть сьвітами в даль,
І не щебечи в гору летючи,
Тай не обтруси ранньої роси,
Не пригадуй слїз, серцю мому жаль!

Спів відлетних журавлїв.

Як осїннї вітри дунуть
І на небо хмари сунуть,
По-під хмари сумно лине
Ключ відлетних журавлїв —
Хто з них верне, хто загине...
Чути їх прощальний сьпів —
По-під хмари сумно лине
Ключ відлетних журавлїв!

Сумно лине, сумно грає
І на крила забирає
Тепле лїто, зелень яру
Під вирейний небосклїн —
Сьпів несеть ся понад хмару,
В горах грає відгомін —
Забирає зелень яру
Під вирейний небосклїн!

В небі хмара темна плаче,
В полї кавка чорна краче,
В хатї тесля теше трумно —
Мому серцю чогось жаль,
Чогось сумно, дуже сумно...
Очи шлють ся в мрачну даль...
На́ що тесля теше трумно?...
Мому серцю чогось жаль!

Іван Петрушевич.

Похорон.

В вінку з листків пожовклих винограду,
В коралях із кровавої калини,
З розвіяним волосєм павутини,
Повивши в млу свою сумну принаду, —
Витай же, осене! Несеш мені відраду!
Бо бачучи, як листє з деревини
Паде, марніє вся краса долини,
Побита холодом, немов від граду, —
Я думаю, що я на похороні.
Віз чорний з тілом дівчини-надії
Широким шляхом тягнуть чорні коні;
Вінок на труні з астрів і лілії
І лента з написом: „Многая літа,“ —
Я з заду йду, й зза сліз не бачу сьвіта.

Музика.

Музика, танці, крики, сьпіви, сьміхи,
Від тупоту чобіт аж ходить хата;
Охота до гульні сліпа, завзята;
Хоч скрипка плаче, — бас гуде з утїхи.
Все танції йдуть. А хлопці як горіхи!
Веселі, чорнобровії дівчата...
Хто не танцює, того чиста страта!
Хоч скрипка плаче, — бас гуде з утїхи.
Ти скрипко плач! Ти басе грай з утїхи!
Заводить скрипка тонко — сьмій ся грубо;
Вона сумна, — хоч ти погукуй любо!
Та бач, щось скрипки плач все дуще чути,
І жаль її глушить веселі нути...
Га, скрипко, плач! Нема мені потїхи!...

М. І. Вдовиченко.

Душа болить і серце ниє;
Косарь кістлявий в хату йде,
А я сиджу, — дурна надія
Іще випитує мене.
Косарь іде, а там косою
Житє підріже як билину;
Надія розійдесь росою,
І щож у сьвіті я покину?
На чім спочине серце хворе?
Що в заповіт полишу я?
На що я жив, над чим трудив ся,
Яка була мета моя?
О Боже правий! Серце ниє,
Душа болить, косарь іде...
А я сиджу, — дурна надія
Іще випитує мене...

Скажи мені правду, моя люба нене,
Чого в тебе суму так богато стало?
То було радієш, хоч тяжко працюєш,
І горя ніколи тобі не бувало.

А того сумую, що синів я маю,
Та нікому дбати, роботу робити:
Один розгуляв ся, другий занедбав ся,
Третій поміж люди став хліба просити.

А літа минають, марнуєть ся праця,
Нива бурянами себе зодягає,
І в хмурую осінь перекотиполе
На ній незупинно гуляє-гуляє.

Іван Федорченко.

вмру при реві хвиль роз'ятреного моря
На березї німім, чи в човнї без кормила.
В останнїй бій пійду без суперек, без спора,
І голіруч при тім, поки здолає сила.

Я кличу цїлий сьвіт бороти ся зі мною,
Всї сили, які є, небесні і пекельні;
Коли-ж впаду́ в борнї, пилинкою марною
Нехай розвіють ся дїла мої смертельні.

Хай прах мій пропаде! Але-ж бо не впаду я!
Я видержу судьби удари громовії,
І чо́ло ви́соко піднявши погордую:
На духа міць — що всї ті зброї боєвії!

Всї сили, які є, напруживши до бою,
Я кинусь до борнї з натурою й судьбою.

Закінчуючи впорядковане отсеї антольоґії складаю щиру подяку Впов. проф. Грушевському за ласкаву поміч і пораду при доборі й порядкованю матеріялу, а також йому й артистови Іванови Трушу за впорядковане і допильноване артистичної та декорацийної части сеї книги.

Іван Франко.

ЗМІСТ.

*) Так треба поправити в титулї зам. „До молодої".